

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta humanitních studií

**KOEXISTENCE CÍRKVE ČESKOSLOVENSKÉ
(HUSITSKÉ) A CÍRKVE ŘÍMSKOKATOLICKÉ V OBCI
STUDNICE U NÁCHODA**

Bakalářská práce

Autorka: Ivana Sobotková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Horský, Ph.D.

Náchod 2018

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu. V Náchodě, dne 24. června 2018.

.....

Ivana Sobotková

Poděkování

**Ráda bych poděkovala doc. PhDr. Janu Horskému, Ph.D. za cenné rady,
připomínky a čas, který mé práci věnoval.**

Obsah

Úvod.....	6
1. Teoretická část.....	7
1.1. Náboženství.....	7
1.2. Religiozita	9
1.3. Církev.....	10
1.3.1. Církev a ženy.....	11
1.3.2. Kněz – farář.....	12
1.4. Sekularizace a sekularizační teze	13
1.5. „Konec“ náboženství.....	14
1.6. Příslušnost k církvi, ateismus a náboženské vyznání v ČR.....	15
1.7. Katolická církev po vzniku samostatného Československa roku 1918.....	16
1.8. Vznik Církve československé	18
1.8.1. Důvody přestupů z církve katolické k Církvi československé.....	19
1.8.2. Spory o kostely.....	21
1.8.3. Věrouka	21
1.9. T. G. Masaryk a jeho názory v otázce náboženství.....	22
1.10. Vztahy mezi ČČS a katolickou církví v letech 1920-1938	24
1.11. Církve v letech 1938-1945	25
1.12. Církve v letech 1945-1989	25
1.13. Církve po roce 1990	27
1.14. Víra a tělovýchova.....	28
1.14.1. Sokol.....	28
1.14.2. Orel.....	29
1.15. Situace v regionu	29
2. Obec Studnice.....	30
2.1. Studnice – historie	30
2.2. Studnice – současnost.....	32
3. Pramenné zdroje	34
3.1. Pamětní kniha obce Studnice	35
3.2. Pamětní kniha obce Starkoč	38
3.3. Paměti duchovní osady Studnické.....	39
3.4. Církve ve Studnici po roce 1990	40
4. Metodologie	41
4.1. Cíl výzkumu	41
4.2. Výzkumná strategie.....	41
4.3. Techniky sběru dat a metody vyhodnocování	41
4.4. Výběr vzorku a prostředí výzkumu	42
5. Empirická část	43
5.1. Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1920 – 1948.....	44
5.2. Farář	47
5.3. Ženy a církve	49
5.4. Přestupy.....	50
5.4.1. Důvody obecné (politika).....	50
5.4.2. Důvody osobní (postoj faráře).....	52
5.5. Mezikonfesní sňatky	53
5.6. Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1948-1989	54
5.7. Vztahy mezi příslušníky obou konfesí	56
5.7.1 Minulost	56
5.7.2 Současnost.....	58
5.8. Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v současnosti	59

6. Závěr.....	61
Použité prameny a literatura.....	67
Soupis příloh	73
Tabulka 1: Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 1921-2011	74
Fotografie	75
Přepis rozhovorů s respondenty	78

Úvod

Tato práce se zabývá soužitím Československé církve (od r. 1971 oficiálně nazývané Církev československá husitská) a církve římskokatolické na malém prostoru, v obci Studnice u Náchoda. Důraz je kladen zejména na Československou církev jako nový prvek v dosavadním náboženském životě. Časově jde o dobu přibližně od roku 1920 do současnosti. Chtěla jsem zachytit mimo jiné vývoj vztahů těchto dvou církví jako institucí, mezikonfesní vztahy jejich věřících, úlohu farářů a faktory, které vedly k mohutnému přestupovému hnutí.

Ze Studnice sice nepocházím, ale žiji v tomto regionu a dobře jej znám. Při mých cestách přes Studnici mě už v dětství zaujala skutečnost, že zatímco všechny vesnice si „vystačí“ s jedním kostelem či kaplí, případně nemají ani jedno z toho, ve Studnici se z nějakého neobvyklého důvodu nacházejí kostely hned dva a to ještě velmi blízko sebe. Tehdy jsem se dozvěděla něco o situaci za První republiky, o vzniku Církve československé a o hromadné konverzi obyvatel. Podrobněji se však tímto tématem zabývám až nyní.

Ve své práci vycházím ze studia písemných pramenů, sekundární literatury a z kvalitativního výzkumu, který se uskutečnil formou polostrukturovaných rozhovorů s devíti respondenty, převážně pamětníky. Jsem ráda, že se mi podařilo najít respondenty, kteří ještě mají v dobré paměti dobu První republiky a zároveň byli ochotni se o své vzpomínky podělit.

V první části své práce vysvětluji pojmy a teorie, které nějakým způsobem souvisejí s tím, o čem pak v empirické části mluví respondenti. Mezi teoretickou a výzkumnou část jsem zařadila kapitolu, v níž shrnuji informace, které jsem získala prostudováním pamětních knih a kroniky římskokatolické církve. Pro účely této práce používám zkratku CČS pro Církev československou a zkrácený název „katolická“ církev po církve římskokatolickou.

Přestože se moje práce zabývá problematikou víry a církví, nebylo jejím cílem věnovat se souvisejícím věroučným aspektům, jejichž rozbor by zdaleka přesahoval rámec daného tématu.

Doufám, že tato práce napomůže k vytvoření obrazu o době vzniku Československé církve a o proměnách religiozity v průběhu času až do současnosti.

1. Teoretická část

1.1. Náboženství

Moje práce se zabývá vztahem dvou církví, a proto se nejdříve budu věnovat pojmům náboženství, religiozita a církev.

Sama kategorie „náboženství“ je založena na evropských jazycích a kulturách a nemusí mít svůj ekvivalent v jiných částech světa, v zemích, které nevycházely z evropské kultury.¹ V některých případech nemá ekvivalent ani v jazycích kulturně či geograficky blízkých zemí, např. v řečtině, a pak se opisuje slovy zbožnost, kult, povinnost, zákon nebo učení.

Pojem náboženství vychází z latinského výrazu religio, jehož význam se postupně modifikoval a znamenal mimo jiné i dodržování kultu a pravidel.

Definovat náboženství je obtížné, protože každá kultura jej vnímá jinak. Všechna náboženství však mají společné to, že „*používají soustavy symbolů, vyvolávají pocity úcty nebo bázně a jsou spojena s kolektivními rituály nebo ceremoniály.*“² Za rituální činy lze považovat mimo jiné modlitby, zpěvy nebo bohoslužby. Některé rituály se provádějí o samotě, ale všechna náboženství mají i kolektivní ceremoniály.

V tradičních společnostech je náboženství provázáno s běžným životem a kulturou dané komunity a nedá se oddělit jako něco samostatného, co se týká jenom některých členů společnosti. V moderních evropských společnostech, které jsou nábožensky pluralitní, už náboženství tvoří spíše samostatnou sféru života jedince, která se navenek nemusí nijak projevovat.

Ze sociologického hlediska byly významné teorie náboženství prezentované Marxem, Durkheimem a Weberem.

Marx vycházel z názorů Ludwiga Feuerbacha, který se domníval, že náboženství sestává ze sociálně podmíněných idejí a hodnot vytvořených lidmi; ti však mylně věří, že jejich zdrojem byly a jsou vyšší síly či bohové. Hodnoty a myšlenky vytvořené lidmi se tak stávají domnělým výtvorem něčeho cizího, mimolidského. Takovéto vytváření bohů či nadpřirozených sil je pak pro Feuerbacha projevem *odcizení*. Je nutné, aby lidé pochopili, že hodnoty a normy vyjadřované náboženstvím jsou jejich vlastními tvůrky a že si tedy mají své ideály a cíle

¹ Bowie, 2008, s. 32.

² Giddens, 1999, s. 414.

realizovat v tomto, reálném světě a nečekat na naplnění čehokoliv v životě posmrtném. Marx sdílel Feuerbachův názor na podstatu náboženství, spočívající v *odcizení*. Jak bylo pro Marxe obvyklé, spojoval i náboženství s majetkovou a mocenskou nerovností. Podle Marxe bylo náboženství „opiem lidstva“, které lidem pomohlo vyrovnávat se s nespravedlnostmi v tomto životě a dávalo jim naději na lepší život „poté“.³

Durkheim náboženství nespojoval se sociální nerovností nebo mocí, ale považoval je za obraz společnosti jako takové; bylo pro něj projekcí sociálních hodnot dané společnosti. Náboženství tak zahrnuje činnosti, pocity i způsob uvažování jedinců. Podstatou náboženství není jen víra, ale také pravidelná ceremoniální a rituální aktivita, která posiluje vzájemnou solidaritu a je nezbytná pro soudržnost sociálních skupin. A právě toto je, podle Durkheima, důležitou funkcí náboženství. „*Náboženství je jednotný systém víry a praktik vztahujících se k posvátným věcem, to jest k věcem odtažitým a zakázaným; systém víry a praktik, které sjednocují všechny své přívržence v jediném morálním společenství nazývaném církev. Druhý prvek, z něhož sestává naše definice, není o nic méně významný než první, neboť poukazem na to, že idea náboženství je neoddělitelná od ideje církve, připomíná, že náboženství je záležitostí navýsost kolektivní.*“⁴

Weber poukázal na „*podnětný a někdy i revoluční charakter náboženských ideálů, schopných rozvrátit existující společenský řád.*“⁵ Náboženské ideje měly a mají schopnost ovlivňovat dění ve společnosti. Mají sílu iniciovat jak změny vedoucí k pokroku, tak i návrat ke „starým pořádkům“, případně udržovat společnost v určité myšlenkové struktuře bez ohledu na názorově se vyvíjející svět kolem.

Podle Gaucheta náboženství představovalo „*všeobecně platný způsob uspořádání všeho lidského, propojující hmotné, společenské i duševní stránky života.*“⁶ Jednalo se o soubor postojů a myšlenek, které byly vnitřně natolik soudržné a hluboce zakořeněné, že odolaly času a přetrvaly až téměř do dneška, i když již zanikl ten typ společenského uspořádání, který jim plně odpovídal. Základní podstata náboženství podle něj spočívala v trvalosti zvyků a závislosti na posvátném. Náboženstvím se také odstranily „*všechny faktory nestability a napětí, aby je nahradila zásadní jednota skupiny, nedotknutelnost jejich pravidel a vnější charakter jejich základů.*“⁷

Jak je patrné, pojem **náboženství** je velmi úzce svázán s pojmem **společnost**. „*Náboženství jsou odedávna hlavním klíčem k uspořádání společností v čase...*“⁸

³ Tamtéž, s. 420.

⁴ Durkheim, 2002, s. 55 - 56.

⁵ Giddens, 1999, s. 424.

⁶ Gauchet, 2004, s. 119.

⁷ Tamtéž, s. 33.

⁸ Tamtéž, s. 15.

Tomáš Halík vnímá náboženství jako něco, co je velmi těžké vymezit. Náboženství může mít desítky různých definic; v každém případě je to však mnohotvárný a ambivalentní jev, jenž má celou škálu projevů, včetně destruktivních forem religiozity.⁹

1.2. Religiozita

Religiozita je dalším z pojmů, které lze pro šíři svého významu vymezit jen obtížně. Obvykle se používá ve smyslu náboženskost nebo zbožnost. Obecně je tím míněn „*vztah člověka k transcendentnu a závazky, které z něj vyplývají - (jakékoli) náboženské myšlení, citění a jednání.*“¹⁰

Religiozita je výsledkem interakcí jednatelce a jeho sociálního prostředí a může mít různé formy. Religiozitu lze rozlišit na formální, vnější a reálnou.

Formální religiozita – ta forma zbožnosti, kterou jedinec deklaruje, např. v cenzu, ale nemusí odpovídat skutečné situaci

Vnější religiozita – viditelná forma zbožnosti, např. dodržování rituálů, ale nemusí odpovídat skutečnému prožívání

Reálná religiozita – skutečná, vnitřně prožívaná zbožnost; může mít skrytou i viditelnou podobu

Religiozita v tradiční společnosti měla i sociální rozměr. Lidé chodili do kostela proto, že tam chodili všichni. Svou roli v tom hrálo úzké společenství lidí a sociální tlak. V Čechách, a zejména na venkově, to bylo do značné míry platné ještě v 1. pol. 20. století. Jak uvádí Zdeněk Nešpor, je „*obtížné rozlišit, kolik venkovské religiozity /.../ pramenilo z této sociální dimenze a kolik z vnitřní víry. Na druhou stranu je otázkou, nakolik by vlastně takovéto hypotetické rozlišení mělo smysl; lidová zbožnost obecně a římskokatolická zvlášť totiž obě roviny automaticky slučovaly.*“¹¹

William E. Paden v tomto smyslu mluví o „náboženské funkci společnosti“. Vnější religiozita a společnost jsou úzce propojeny a náboženské chování je ve své podstatě chováním sociálním. Společnost představuje určitý svrchovaný řád a člověk má strach ten řád porušit, být nelояální nebo svým chováním provokovat. Často tak vykonává náboženské obřady jen proto, že nemá

⁹ Jandourek a Halík, 2001, s. 260

¹⁰ Nešpor, Václavík a Doležalová, 2008, s. 167.

¹¹ Nešpor, 2010b, s. 79.

odvahu je nevykonat.¹²

Za moderní formu religiozity lze pak považovat **spiritualitu**, již lze opět charakterizovat různými způsoby. Pro účel této práce se budu držet té definice, která spiritualitu chápe jako necírkevní religiozitu, při níž jedinec realizuje své duchovní potřeby způsobem, který si sám zvolí a obvykle při tom kombinuje různé druhy náboženských představ a tradic. Výsledkem je osobní, privatizované „náboženství“.¹³

1.3. Církev

Slovo církev pochází z řeckého slova „*ekklésia*“ a původně označovalo shromáždění politické obce. Náboženské systémy, vznikající většinou jako neformální hnutí, se postupem času institucionalizovaly, formovaly se do náboženských organizací a v rámci křesťanství se pro ně ustálil název církev, latinsky *ecclesia*. Křesťané používali pro setkávání místní církevní obce a později i pro shromáždění souvěrců kdekoliv jinde výrazu *ekklésia Kyriaké*, shromáždění Pána. Od slova *Kyriaké* (= náležející Pánu), je pak odvozeno české slovo církev (stejně jako německé slovo Kirche nebo anglické Church).¹⁴ Pojem církev se spojuje výhradně s křesťanstvím; jiná než křesťanská náboženství tohoto pojmu neužívají.

Max Weber a Ernst Troeltsch definovali církev jako velkou a zavedenou náboženskou organizaci, která má obvykle formální, byrokratickou strukturu a celou hierarchii náboženských úřadů. Církev *„za normálních okolností reprezentují konzervativní stránku náboženství, neboť jsou integrální součástí existujícího institucionálního pořádku. Většinu jejich stoupenců tvoří lidé, jejichž rodiče byli rovněž členy dané církve.“*¹⁵

Troeltsch rozlišoval mezi církví, sektou a mystikou. Církev existovala jako organizace již před svými členy, jimž byla vnucena. Byla univerzální a zaměřená více na rozsah než na intenzitu. Snažila se dosáhnout takového rozsahu jako společnost a kultura. Tím se lišila od sekty jako nositelky svobodné religiozity mimo instituce. Sekta vznikla svobodným rozhodnutím svých členů, vytvářela si vlastní kulturu a byl pro ni důležitý duchovní život svých členů. Naopak mystika neměla své ukotvení v rámci nějaké organizace, neměla rituály nebo organizované kultury. Šlo o individuální a intenzivní prožívání víry.¹⁶

Keller charakterizuje církev ze sociologického hlediska jako formální organizaci, která *„představuje uměle vytvořený nástroj koordinace aktivit většího počtu lidí za určitým pevně*

¹² Paden, 2002, s. 46 - 47.

¹³ Nešpor a Lužný, 2007, s. 130 - 131.

¹⁴ Martinek, 2016, s. 11.

¹⁵ Giddens, 1999, s. 425.

¹⁶ Boudon, 2004, s. 21 - 22.

stanoveným cílem.“¹⁷

Balík a Hanuš zdůrazňují, že církev je „složitým a vnitřně bohatě členěným organismem“ a „je takřka nemožné popsat do všech detailů její život a všechny projevy.“¹⁸

1.3.1. Církev a ženy

V symbolice křesťanství jsou ženy zastoupeny podstatně méně než muži. V hierarchii katolické církve se pak nevyskytují téměř vůbec (s výjimkou matek představených apod.). Katolická církev nadále trvá na tom, že kněžské svěcení bude umožněno pouze mužům. „Katolická církev učí, že není možné do kněžského úřadu uvést ženy, protože Ježíš Kristus si za své apoštoly zvolil pouze muže. Zastánci ženského kněžství tento argument odmítají s tím, že to odpovídalo stavu tehdejší společnosti.“¹⁹ Papež Jan Pavel II. ve svém apoštolském listu z 22.05.1994 uvedl, že „církev nemá žádnou plnou moc k tomu, aby udělovala kněžské svěcení ženám“ a „všichni věřící se tohoto rozhodnutí mají s konečnou platností držet.“²⁰

Je zde však patrný určitý posun. Současný papež, František, oznámil, že „ustaví komisi, jež prozkoumá možnost nejnižšího kněžského svěcení pro ženy.“ Podle něj jsou „ženy v roli jáhnů „možností dneška“ a „o změnách pravidel by se mělo mluvit i proto, že tento úřad ženy zastávaly i v období raně křesťanské církve.“²¹

V anglikánských, některých protestantských či starokatolických církvích jsou ženy jako farářky či kazatelky činné již dávno.

Církev československá šla ve věci svěcení žen podobnou cestou. Už první patriarcha CČS, dr. Karel Farský, byl myšlence služby žen v církvi otevřen. CČS podporovala rovnoprávné postavení mužů a žen v církvi a roku 1947 tak zavedla kněžské svěcení žen.²² Kromě CČS je svěcení žen možné např. u Českobratrské církve evangelické.

Rozdílný je i náhled na sňatky kněží. Zatímco církev katolická od svých kněží stále vyžaduje celibát, v protestantských a některých dalších církvích je obvyklé, že kněží žijí v manželství. Zdobrovolnění celibátu bylo také jedním z hlavních bodů při založení CČS.

Na téma ženy a církve se dá nahlížet ještě z jednoho hlediska: je aktivita žen a mužů v církvích a jejich religiozita stejně intenzivní? Jak v církvi katolické, tak i v dalších církvích a

¹⁷ Keller, 2007, s. 74.

¹⁸ Balík a Hanuš, 2007, s. 5.

¹⁹ Dostupné z: http://www.christnet.eu/clanky/4438/vatikan_pedofilie_knezi_a_sveceni_zen_neni_stejný_zlocin.url, 2010

²⁰ Dostupné z: <http://www.vira.cz/otazky/sveceni-zen.html>, 2011
(citováno podle Muller, G.L. Dogmatika pro studium i pastorači, KNA 2010).

²¹ Dostupné z: https://www.lidovky.cz/zena-katolickym-knezem-v-moznosti-dneska-mysli-si-papez-frantisek-10w-/zpravy-svet.aspx?c=A160512_165351_in_zahranici_msl, 2016

²² Tonzar, 2002, s. 55.

spirituálních hnutích se o religiozitu více zajímají ženy než muži. Podle průzkumů provedených v České republice se k náboženskému vyznání častěji hlásí ženy kteréhokoli věku než muži, ženy také častěji navštěvují bohoslužby apod. Ovšem tvrzení o vyšší religiozitě žen platí pravděpodobně napříč kontinenty, kulturami a náboženstvími. Důvod není přesně znám a je předmětem diskusí.²³

Ženy se nejenom velkou měrou podílejí na náboženských aktivitách, ale přispívají i k proměnám religiozity uvnitř církví. A v tomto duchu vychovávají i své potomky.²⁴

1.3.2. Kněz – farář

Max Weber uvádí, že pro „praktické působení náboženství“ v obci má rozhodující význam vztah mezi knězem a laiky. Kněz je tím, kdo si ve své komunitě musí umět udržovat své věřící a pro tento účel musí počítat s jejich potřebami a vycházet jim vstříc. Kněz také musí zdůrazňovat, jak je důležité přináležet právě k jeho denominaci a měl by ztěžovat případný přechod svých věřících k denominaci jiné.²⁵

Z hlediska dnešního je kněz tím, kdo je ve svém náboženském společenství oprávněn vykonávat náboženské, případně i jiné obřady. Jeho práva a povinnosti si každá církev přesně specifikovala. Farář je kněz, který byl ustanoven jako duchovní správce dané farnosti.

Kromě svého kněžského poslání se faráři, v českých dějinách převážně katoličtí, občas věnovali některým dalším aktivitám, např. osvětové a publikační práci, vědě, hudbě, pěstitelství.²⁶ V těchto „vedlejších“ oborech své práce mnozí dosáhli významných úspěchů.²⁷

Faráři disponovali značnou autoritou a měli neformální vliv v obcích i obecních radách. Obecně byli kněží vždy veřejně působící složkou společnosti. Církev měla prostřednictvím kněží možnost zasahovat do sociálních vztahů a dění. Tento společenský vliv církve byl výrazný ještě v době kolem 1. světové války.²⁸

Pokud se týká duchovních církve československé, v roce 1928 otiskl časopis *Český zápas*²⁹,

²³ Srov. Hamplová a Řeháková, 2009 a Hamplová, 2013.

²⁴ Nešpor, 2010b, s. 168 - 169.

²⁵ Weber, 1998, s. 183 - 190.

²⁶ V rámci regionu Náchodska byl významný například *Josef Myslimír Ludvík* (1796 - 1856), z jehož díla v další části práce čerpám, římskokatolický kněz, spisovatel, překladatel, první obrozenecký historik Náchodska, působící v letech 1834-1847 i ve Studnici. (Fetters a Koudelková, 2013, s. 103.)

Dále *František Hurdálek* (1790 - 1847), narozen ve Studnici, žil jako fundatista v nedaleké České Skalici. Mimo jiné nadšený sadař a pěstitel květin, vyučující v tomto oboru další generace, spoluzakladatel Jiřinkového spolku a organizátor vlasteneckých Jiřinkových slavností, které dosáhly zemského věhlasu (Dostupné z: <https://www.muzeumbn.cz/historie-jirinkovych-slavnosti/>)

²⁷ Zlámal, 2010, s. 64.

²⁸ Macháčová a Matějček, 2010, s. 340 - 341.

²⁹ Anon., 1928, *Český zápas*, s. 1.

popis „ideálu československého kněze“: „*V mravech musí být bezúhonný. Jeho snahou musí být ukázati veřejnosti, že nepřestoupil k církvi československé jen k vůli ženění, což se veřejností často vytýká (zda právem či neprávem nutno řešiti jednotlivě), ale že přestoupil z důvodů reformačních.*“

Přestože se církevní politika státu po roce 1948 snažila vliv duchovních cíleně oslabovat, musel se režim ještě v 50. letech potýkat s velkou autoritou duchovních mezi věřícími, a to zejména na vesnici.³⁰

1.4. Sekularizace a sekularizační teze

Pojem **sekularizace** je velmi široký a má několik sémantických rovin. Původně znamenal násilné převedení církevního majetku do světské správy, v rozšířeném významu pak odstranění všech náboženských pout.³¹ Sekularizovaná společnost je taková, která není ovládána církví, ale rozhoduje si o sobě sama.

V 60. letech 20. století vznikl teoretický koncept, který předpokládal, že v důsledku modernizace společnosti (industrializace, urbanizace, růstu vzdělanosti apod.) a rozvoje vědy, se bude vliv a význam náboženství oslabovat. Očekávalo se, že tento trend se z Evropy rozšíří do celého světa. Vývoj byl však jiný a ukázal, že tato **sekularizační teze** vychází z mylných předpokladů. S kritikou této teze přišel již v 60. letech Thomas Luckmann. Podle něj sice dochází k úpadku tradičního církevního náboženství, ale to neznamená zánik jakéhokoli náboženství. Náboženství se pouze transformuje do jiných forem.³² Navíc vývoj v Evropě je specifický a nelze jej obecně vztáhnout na zbytek světa.

Náboženské myšlení a citění se tedy rozvíjí dále, ale jinými způsoby a v jiných podobách; jde o tzv. **novou religiozitu**.³³

Podle Tomáše Halíka se dá pojem sekularizace interpretovat různými způsoby. Obvykle je sekularizace považována za „*sociálně-kulturní dějinný proces, v němž dochází k legitimnímu zrání lidské odpovědnosti za svět.*“³⁴ Halík se domnívá, že náboženství během novověku nebylo „překonáno“, nýbrž jen „vytěsněno“ kamsi do nevědomých vrstev. Tím však nepřestalo existovat, jen se projevuje jinak - například ve formě různých pseudonáboženských rituálů. Funkci náboženství tak nahradily různé rituály komunismu nebo masové rockové koncerty či

³⁰ Jak uvádí Karel Kaplan, projevovalo se to např. v i takových záležitostech, jako bylo další kolo kolektivizace zemědělství v roce 1955. Političtí funkcionáři zjistili, že pro úspěch této věci je nutno získat podporu duchovních nebo alespoň vyloučit jejich odpor. (Kaplan, 1993, s. 176.)

³¹ Nešpor, 2010b, s. 16 - 17.

³² Tamtéž, s. 20.

³³ Martinek, 2016, s. 18.

³⁴ Jandourek a Halík, 2001, s. 261.

sport.

V našich zemích spíše dochází k privatizaci náboženství, tj. k jeho ústupu do „soukromé sféry“ každého jednotlivce, a náboženství nehraje ve veřejném životě společnosti příliš velkou roli. V jiných společnostech však tomu může být naopak; tam, kde jsou náboženské vazby velmi silné, může docházet ke zneužívání náboženství k politickým a společenským cílům.³⁵ Jednotlivé náboženské komunity pak ohrožují společnost tím, že se jednak vymezují vůči svému okolí a zároveň deklarují nesnášenlivost vůči jiným náboženským komunitám.

1.5. „Konec“ náboženství

V kapitole 1.1. jsem mimo jiné představila teorii náboženství sociologů Marxe a Durkheima. Nepovažovali se za věřící, a proto není překvapivé, že předpovídali klesající význam tradičního náboženství, založeného na uctívání bohů. Podle Durkheima byli sice „staří bohové mrtvi“, ale místo nich se by se měly objevit nové ceremoniální aktivity, protože i moderní společnosti potřebují prostřednictvím rituálů upevňovat svou soudržnost. Náboženství tak bude existovat i nadále, pouze změní podobu.³⁶

Marcel Gauchet uvádí, že už někdy kolem roku 1700 došlo k hlubokému zlomu v pojmání náboženství. Souviselo to s rozvojem politiky, vědy, vzdělanosti, možností ovládnout přírodu, později i s vývojem průmyslu. Proces „rozchodu s náboženstvím“ však neznamená, že mizí jakékoli náboženské projevy. Znamená to, že kolektivní realita je už uspořádána jinak, než když se bral ohled na posvátno či jinakost. Gauchet zdůrazňuje, že „konec náboženství“ je velmi přesně daný jev, kdy se tato původní funkce náboženství, jíž bylo uspořádání společenského prostoru, změnila. Mizí pevně stanovená dogmata, přestávají různé formy spolčování na základě stejné víry a ke společně konaným obřadům. Náboženství je už jenom určitou kulturou nebo nadstavbou, ale nikoliv infrastrukturou společnosti. „Konec náboženství“ také znamená, že ve věcech víry už není žádný diktát zvenčí, ale místo něj nastoupila uvážená volba každého jednotlivce. Z náboženství dnes už zbývají pouze zvláštní praktiky a systémy přesvědčení. Vliv církví, počet věřících a síla víry v dnešní době, tedy „za hranicemi náboženského věku“, nutně slábnout nemusejí, ale zanikl konzervativní způsob chápání bytí, spojený odedávna s náboženstvím. Je však možné, že schopnost individuálního náboženského projevu, kterou Gauchet považuje za nejvlastnější jádro možné religiozity, přetrvá navždy.³⁷

Podobně uvažuje Tomáš Halík, který říká, že „standardní typ“ věřícího se vyskytuje stále

³⁵ Sokol, 2016, s. 37.

³⁶ Giddens, 1999, s. 419 - 422.

³⁷ Gauchet, 2004.

méně, ale zároveň ubývá i přesvědčených ateistů. Podle Halíka bude stále více převládat typ „věřícího s výhradami“, tedy takového, jenž se s náboženskými systémy ztotožní jen částečně. Tento posun k religiozity směrem k „nestandardním věřícím“ je trendem v celé západní kulturní oblasti. Ateismus a náboženství si v Evropě během 20. století vzájemně vyměnily své společenské role. Tak jako se lidé dříve rodili do náboženských tradic, které považovali za samozřejmé a nijak zvlášť o nich nepřemýšleli, tak se nyní se stejnou samozřejmostí rodí do ateismu.³⁸

V obdobném smyslu se vyjádřil Peter L. Berger: „*Náboženství v rovině institucionální nabývá „dobrovolný“ a „privátní“ charakter. Oddanost vůči konkrétní náboženské komunitě již není samozřejmým důsledkem věci tak náhodné, jako jsou podmínky, do nichž se ten či onen člověk narodil. Skutečnost, čeho se bude přidržovat, nyní závisí na jeho rozhodnutí; avšak dokonce i když bude věrný společenství, do něhož se zrodil (což je dosud ta nejčastější varianta), ví, že i tato věrnost je záležitostí volby.*“³⁹

1.6. Příslušnost k církvi, ateismus a náboženské vyznání v ČR

Přehled o počtu osob hlásících se k jednotlivým církvím se zjišťuje při sčítání obyvatel. K dispozici jsou data z let 1921, 1930, 1950, 1991, 2001 a 2011.⁴⁰ Podle výsledků stoupá počet obyvatel, kteří buď neuvádějí své náboženské vyznání a nebo se nehlásí k žádné církvi ani náboženské společnosti. Církev si sice vedou vlastní evidenci svých členů, ale oficiální příslušnost k církvi ještě neznamená, že dotyčný je věřícím v plném smyslu tohoto slova. Jeho důvody pro členství v církvi mohou být společenské (žije v prostředí, kde je obvyklé „chodit do kostela“, a proto se nechce odlišovat), rodinné nebo jiné. Kromě oficiálních věřících existuje skupina lidí, zřejmě relativně početná, kteří mají určitou niternou víru, ta však svou podobou nezapadá do obvyklých měřítek a může být velmi eklektická – tedy směsí různých náboženství i nenáboženských prvků. Navíc dotyčný nemá potřebu tuto svou víru sdílet s okolím, nebo ji prožívat a realizovat tradičním způsobem v rámci institucionální církve, tj. účasti na pravidelných obřadech, daných rituálech a podobně. Mnohdy by to kvůli takto subjektivnímu pojetí víry ani nebylo možné. V tomto případě se mluví o *deinstitucionalizaci náboženství*, kdy „*lidé stále méně hledají uspokojení svých náboženských potřeb v institucionálních církvích*“ a s ní související *subjektivizaci náboženství*, při níž lidé přenášejí své náboženské potřeby na osobní

³⁸ Jandourek a Halík, 2001.

³⁹ Berger, 1997, s. 149.

⁴⁰ viz tabulka v příloze

úroveň.⁴¹

V České republice došlo za posledních přibližně šedesát let k výraznému nárůstu počtu obyvatel, kteří nevyznávají žádné náboženství. Jak uvádí Martinek⁴², příčin tohoto vývoje je několik, ale zásadní vliv zde měl „*antikatolický afekt*“. Prvopočátek tohoto postoje nebo cítění je možno najít už v dávné minulosti, v době husitství, které bylo chápáno jako protest proti katolické církvi. Dále k němu přispěla protireformace, která vnutila většině národa katolickou víru. Poté, v 18. - 19. století, se na tom podílel tzv. *austrokatolicismus*, vyznačující se těsným sepětím katolické církve v Rakousku-Uhersku se státní mocí. Po roce 1948 byl tento negativní postoj vůči katolické církvi, ale i církvi a náboženství obecně, na dalších čtyřicet let podporován komunistickým režimem, který cíleně aplikoval protináboženskou a proticírkevní propagandu.

1.7. Katolická církev po vzniku samostatného Československa roku 1918

Rozpad Rakouska-Uherska, vznik samostatného Československa a konec 1. světové války znamenal velký zlom v mnoha oblastech: politické, společenské, sociální, kulturní, ale i náboženské. Katolická církev byla z mnoha stran kritizována za svůj politický postoj během války; tato církev byla nejen před válkou, ale zejména pak ve válce na straně absolutistické monarchie. Kněží se podle kritiků nechovali tak, jak se od nich očekávalo, neprojevovali dostatečnou účast s trpícím lidem a neposkytovali mu duchovní útěchu. Katoličtí kněží tuto mravní a náboženskou krizi národa, spojenou s válkou a s dobou poválečnou, nezvládli, a proto, jak soudí F. M. Hník, zbožnost lidu byla otupena a začala upadat. Skoro všechny válčící státy se hlásily ke křesťanství, které by přitom mělo vyznávat hodnoty lásky, míru, mravnosti a nemělo by dělat rozdíly mezi národy, sociálními třídami a podobně. Náboženství však v tuto dobu „mlčelo“.⁴³

„*Také prostý lid měl duši otevřenou pro historické reminiscence a žaloby, protože znal chování představitelů církve římské za světové války*“ píše dále Hník a poukazuje na opětovné „*vzkříšení národa*“⁴⁴, které nastalo po světové válce a bylo jakýmsi vrcholem národního obrození. Považuje za zázrak, že k tomuto vývoji po téměř třech staletích od pobělohorské protireformace, násilném pokatolictění a dlouhodobé nadvládě katolické církve ještě vůbec došlo.

Revoluční nadšení, které zavládlo po vzniku samostatného Československa, se snažilo odstraňovat všechny symboly starého mocnářství, k nimž do značné míry patřila i katolická

⁴¹ Martinek, 2016, s. 18.

⁴² Tamtéž, s. 18.

⁴³ Hník, 1930, s. 18 - 26.

⁴⁴ Tamtéž, s. 18 - 26.

církev. Ta byla úzce spojena s habsburským trůnem a císař mimo jiné dosazoval všechny vyšší episkopát.⁴⁵

Jak shrnuje Bohumil Zlámal, „*příčinou srážek a útoků na katolickou církev v letech 1918 – 1925*“ bylo „*citové zaujetí živou husitskou, českobratrskou a protestantskou minulostí*“ a také „*novodobé chápání svrchovanosti a úkolu státu, který byl povýšen nad církev a jemuž se mělo podrobit vše ve státě. Proti tomuto požadavku stála tu katolická církev jako mezinárodní instituce s vlastním nezávislým zákonodárstvím a výsadami.*“⁴⁶ Připomíná, že „kulturní boj proti katolíkům“ se vedl na všech frontách a ve všech důležitých oblastech společenského života, přičemž se upozorňovalo na minulé chyby církve, ale opomíjely se její kladné hodnoty a zásluhy.⁴⁷

Kritika církve však nepřicházela jen zvenčí, ale také přímo z vlastních řad, od katolického duchovenstva. V tomto případě šlo hlavně o „*nespokojenost s dosavadními poměry v katolické církvi*“⁴⁸ a snahu o reformy. Za tímto účelem byla vytvořena Jednota katolického duchovenstva, nyní nazývaná Jednota katolického duchovenstva československého. Původní „Jednota“, sdružující české modernistické duchovní, byla činná od roku 1902 do roku 1907, kdy byla rozhodnutím českých biskupů rozpuštěna. Nová „Jednota“, založená 23. ledna 1919, přišla s reformním programem „na obnovu církve katolické v R.Č.S.“⁴⁹ Mezi tématy, jejichž schválení nebo vyřešení „Jednota“ požadovala po Vatikánu, byly tyto body: zřízení patriarchátu pro území republiky, církevní samospráva s účastí laiků, volitelnost církevních úřadů, úprava církevního zřízení a hospodářských poměrů duchovenstva, česká bohoslužba, reforma kněžského studia a náboženské výchovy, dobrovolnost celibátu. „Jednota“ nebyla primárně zaměřena proti církvi, spíše naopak; provedením určitých reforem v rámci církve se měl zmírnit tlak na katolicismus v Československu.⁵⁰ Jednota se ovšem nevyhnula určitým vnitřním sporům, týkajícím se kompetencí, programu apod.

Uvnitř Jednoty se tak postupně zformovalo radikální křídlo, které se na jaře roku 1919 seskupilo do tzv. Ohniska, v čele s Karlem Farským a Bohumilem Zahradníkem-Brodským.⁵¹ Ohnisko bylo sdružení asi 200 radikálně založených kněží, kteří žádali razantnější postup při požadování reforem. Jejich heslem se stalo *Via facti*, tj. cesta činu.⁵²

Vedení nové Jednoty se rozhodlo postupovat jinak, než kdysi čeští modernisté na začátku 20.

⁴⁵ Kábrt, 2008, s. 12.

⁴⁶ Zlámal, 2010, s. 31 - 32.

⁴⁷ Tamtéž, s. 38 - 39.

⁴⁸ Hník, 1930, s. 26.

⁴⁹ Republice Československé

⁵⁰ Marek, 2000, s. 19.

⁵¹ Kábrt, 2008, s. 13.

⁵² Marek, 2000, s. 53.

století, kteří o svých návrzích nikdy nejednali s žádným zástupcem vyšších církevních postů. Nová Jednota vytvořila delegaci, jež byla s aktuálními požadavky vyslána do Říma, kde měla v této věci dosáhnout papežova souhlasu. Úspěch byl pouze částečný. Vatikán sice učinil některé drobné ústupky, např. připustil užití českého jazyka v některých částech bohoslužby, ale zásadně zamítl např. dobrovolnost celibátu, která byla pro české kněží dost zásadním tématem.⁵³

Neúspěch při jednání v Římě podnítil další názorové štěpení uvnitř Jednoty. Radikálové si tak 15. září 1919 založili Klub reformního kněžstva, jehož předsedou byl zvolen Dr. Karel Farský, který byl také autorem stanov. I nadále se postupovalo „cestou činu“. V praxi se to projevilo mimo jiné tím, že se ve dnech, které byly pro český národ významné, tedy 28. září a 28. října 1919, sloužily české bohoslužby. V té době byl pražským arcibiskupem Dr. František Kordač, který trval na dodržování církevní disciplíny a na tom, že případné reformy by nejdříve měly být povoleny Vatikánem. Otázka dobrovolnosti celibátu pro něj byla nepřijatelná.⁵⁴ Názorové rozdíly mezi arcibiskupem Kordačem na straně jedné a Klubem reformního kněžstva a Jednotou na straně druhé se vyostřovaly. Na tuto situaci arcibiskup reagoval vydáváním protireformních opatření, zákazů a nařízení.⁵⁵ Většina kněží se jeho příkazům podvolila, část ale dospěla k názoru, že je zapotřebí mít novou církev. Takovou, která by odpovídala požadavkům své doby a kultury. Tito kněží se pak na schůzi Klubu 27. listopadu 1919 rozhodli, že se vydají svou vlastní cestou.⁵⁶

1.8. Vznik Církve československé

Jedním z důležitých témat v tehdejší katolické církvi, zejména v jejích reformních částech, Jednotě a Klubu, byla otázka celibátu. Již před vznikem Církve československé se mnozí katoličtí kněží přiznali k existujícímu tajnému manželství. Na základě tohoto doznání byli vyloučeni z katolické církve a přišli tím i o hmotnou podporu. Bylo zřejmé, že vyřešit tuto situaci i požadavky reformních kněží by mohla právě nová církev.⁵⁷ O vánocích 1919 se už v některých oblastech konaly bohoslužby v češtině, které byly přijímány převážně kladně. To povzbudilo radikální členy Klubu, aby na dalším zasedání dali hlasovat o vzniku nové církve. 8. ledna 1920 tak byla založena Církev československá. V jejím čele stanul reformní kněz ThDr. Karel Farský, který se později stal jejím prvním patriarchou. Církev československá byla státem

⁵³ Otázka celibátu byla natolik důležitá, že v některých časových obdobích přímo charakterizovala toto české reformní hnutí. Mnozí duchovní totiž celibát porušovali a potřebovali naléhavě řešit z toho vyplývající morální a finanční důsledky (Marek, 2015, s. 33 - 37.)

⁵⁴ Kábrt, 2008, s. 14 - 15.

⁵⁵ Marek, 2015, s. 65.

⁵⁶ Kábrt, 2008, s. 15.

⁵⁷ Marek, 2015, s. 53 - 60.

schválena 15. září 1920 a během několika měsíců, do 15. února 1921, se k ní přihlásilo 525 333 obyvatel Československa, čímž se stala druhou největší náboženskou organizací po církvi katolické. Církev československá, hlásící se k národním tradicím, si velmi rychle získávala další příznivce. K tomu přispívali i reformní kněží, aktivně agitující ve městech i na venkově.

Období po založení CČS a získávání prvních členů a věřících do svých řad popisuje Hník jako „*tuhý zápas s církví katolickou*“.⁵⁸ První argumenty, které hlasatelé CČS používali, se obracely do minulosti a měly poukázat na hříchy církve římskokatolické a na způsoby, jakými potlačovala české náboženství. Naopak odpůrci CČS kritizovali tuto církev za to, že v jejím případě v podstatě nejde o náboženství, ale jen o „národní pohnutky“. S tímto názorem Hník nesouhlasí; podle něj by pouhé národní pohnutky na založení nové církve nestačily. Zakladatelé CČS se ve svém Prohlášení přihlásili k Masarykově filosofii českých dějin, protože Masaryk byl pro ně určitou autoritou v duchovním životě, což nebylo nijak vázáno na jeho světskou funkci prezidenta.

Ferdinand Prášek připomíná, že kněží, kteří odešli od katolické církve, nechtěli rozvrátit církev jako takovou, ani odstranit náboženství; nepomýšleli nejdřív ani na odchod z této církve. Chtěli „církev římskou“ pouze reformovat. Teprve poté, co se ukázalo, že církev je nereformovatelná, dospěli k názoru, že bude nutné pracovat mimo ni.⁵⁹

První roky existence CČS se vyznačovaly hledáním ideologického směru; část členů CČS požadovala navázání kontaktu se západními církvemi (unitářskými, anglikánskou aj.), jiní naopak uvažovali o spojení s církví pravoslavnou, a to mimo jiné na základě „slovanské sounáležitosti“. Nakonec ale byly všechny tyto směry zamítnuty s tím, že CČS si musí jít svou vlastní cestou a odpovídat potřebám zdejších věřících.⁶⁰

1.8.1. Důvody přestupů z církve katolické k Církvi československé

Sociologie chápe **konverzi** jako formu změny skupinové identity. V souvislosti s náboženstvím pak mluví o „*vědomém přihlášení se k náboženské skupině spojeném s přijetím hodnot, postojů a představ, které dotyčná skupina reprezentuje*“.⁶¹

V roce 1929 uspořádala Ústřední rada CČS prostřednictvím svých novin „Český zápas“ dotazníkovou anketu o příčinách přestupu k CČS. Tuto anketu nelze považovat za objektivní výzkum, ale může zprostředkovat určitý náhled do myšlení tehdejších respondentů. Výsledky

⁵⁸ Hník, 1930, s. 18.

⁵⁹ Prášek, 1932, s. 13.

⁶⁰ Tamtéž, s. 91 - 126.

⁶¹ Nešpor, Václavík a Doležalová, 2008, s. 153.

ankety shrnul F. M. Hník⁶² ve své publikaci „Za lepší církví“.⁶³ V dotazníku byli respondenti poměrně podrobně dotazováni mimo jiné na to, co od církve očekávali kdysi a co nyní, zda v jejich náboženském životě nastal nějaký otřes, který byl příčinou touhy po změně a jaké byly přesně důvody k přestupu. Celkem se sešlo 625 odpovědí ze všech náboženských obcí. Nejvíce odpovědí bylo z Náchoda (148) a relativně velký počet i ze Studnice u Náchoda (43). Důvody odchodů od církve katolické se podle této ankety daly rozdělit do těchto tří skupin a jejich dílčích témat:

- *důvody mravně-kritické* - současný mravní stav katolický, zbabělost a politikaření kněží za války, rozpor mezi učením Kristovým a životem kněží
- *komplex křivdy na duši národa* – násilné potlačování českého náboženství církví katolickou
- *výhrady věroučné* – pompéznost a cizost obřadů, nesrozumitelné a vnucované poučky dogmatické

Nejčastěji uváděné důvody ke vstupu do CČS pak podle respondentů byly tyto: potřeba existence lepší církve v duchu české reformace, srozumitelnost, svoboda svědomí a touha po čisté církvi Kristově, nezatížené hříchy minulosti.

Pohled z katolického hlediska nabízí Zlámal. Do roku 1930 z římskokatolické církve vystoupilo 288 - 290 katolických kněží; většina pak přestoupila do CČS, někteří další k pravoslavným nebo protestantským církvím, několik desítek kněží zvolilo občanské povolání. Důvody rozchodu s katolickou církví byly podle Zlámala tyto: osobní důvody, zejména „jho celibátu“, touha uplatnit své schopnosti, k čemuž dosud neměli příležitost, v některých případech i konečný rozchod s vírou a církví, nebo naopak touha po obrodě a nápravě náboženského života novými prvky.⁶⁴

A pak to bylo ovzduší doby, kdy se začala projevat „náboženská lhostejnost“. Ta se u nás v té době často vysvětlovala jako politická záležitost (propojení katolické církve s Rakouskem), případně byla zdůvodňována historicky (katolická církev ve službách Habsburků českému národu víc uškodila než prospěla).⁶⁵ Zlámal však uvádí, že náboženská lhostejnost byla všeobecným novodobým jevem, týkajícím se i národů, které neměly rakousko-uherskou

⁶² ThDr. F. M. Hník v letech 1927-1931 působil jako farář CČS v Náchodě, do jehož politického okresu Studnice patřila

⁶³ Hník, 1930.

⁶⁴ Zlámal, 2010, s. 133.

⁶⁵ Nešpor, 2010a, s. 11.

minulost. K náboženské lhostejnosti lze přiřadit také filozofickou agitaci, popisující církev jako nevědeckou a zpátečnickou organizaci, která brání všeobecnému pokroku. Zlámal dodává, že mnozí kněží se do katolické církve zase vrátili, ale nebylo jim už dovoleno vykonávat kněžské funkce.⁶⁶

Zdeněk R. Nešpor uvádí, že ještě na sklonku „dlouhého“ 19. století, tedy do doby 1. světové války, v Čechách formálně opustilo římskokatolickou církev největší množství osob z celého Rakouska-Uherska. Ještě více se tento trend projevil po vzniku samostatného Československa.⁶⁷

1.8.2. Spory o kostely

CČS hned od počátku řešila problém s nedostatkem prostor pro shromažďování. V obcích, kde do CČS přestoupila většina farníků i farář, byl dost často neoprávněně zabrán místní katolický kostel. Tam, kde byly obě církve početně vyrovnané, žádala CČS obvykle o možnost spoluužívat katolický kostel, případně získat druhý nebo některý jiný z katolických kostelů, pokud v daném místě existovaly.

Protože se tyto požadavky CČS neseťkávaly s úspěchem, docházelo občas mezi příznivci obou církví k fyzickým střetům. Katolíci si své kostely hlídali, ale přesto se CČS na mnoha místech podařilo kostel obsadit, vyměnit zámky a tím jej získat pro sebe. CČS měla v těchto případech dva argumenty, které ji - podle jejího přesvědčení - opravňovaly k obsazení kostelů. Jednak byla nová církev složena z věřících, kteří do těchto kostelů dříve chodili, starali se o ně, přispívali na jejich údržbu a měli tedy právo na jejich užívání, resp. spoluužívání. Druhým argumentem byl fakt, že nevyužívané kostely by jinak chátraly. Katolická církev tyto argumenty neakceptovala a žádala o navrácení svého majetku soudní cestou. CČS nakonec musela kostely vrátit; někdy však soudní spory trvaly i několik let.

CČS se dle možností scházela ke svým bohoslužbám v tělocvičnách škol nebo sokolovných. Při vysokém počtu věřících však byly tyto prostory nevyhovující a kapacitně nedostatečné. Bylo tedy nutné vybudovat si vlastní sbory. Ty se začínaly stavět přibližně od roku 1924, kdy postupně doznávaly kauzy nelegálního obsazování kostelů.⁶⁸

1.8.3. Věrouka

V CČS se uskutečnila velká část požadavků, s nimiž různí reformisté postupně přicházeli už od

⁶⁶ Zlámal, 2010, s. 135 - 137.

⁶⁷ Nešpor, 2010a, s. 11.

⁶⁸ Kábrt, 2008, s. 20 - 21.

19. století. Detailní věroučné rozdíly mezi církví CČS a katolickou nejsou předmětem mé práce, ani je ve svých výpovědích nezmiňovali respondenti mého výzkumu, nicméně považují za nutné zmínit alespoň základní zásady, na nichž byla CČS založena.

Karel Farský spolu s Františkem Kalousem vydali roku 1922 „*Československý katechismus: Učebnice pro mládež i věřící církve československé*“ a byli mimo to autory dalších četných publikací vztahujících se k nové církvi. Liturgie podle dr. Karla Farského se v CČS používá dodnes. V základních rysech se podobá římskokatolické mši, ale nejviditelnější rozdíl tehdy spočíval v tom, že se mluvilo česky.

CČS kladla důraz na národní kontinuitu a identitu a její nauka měla vycházet z tradic české reformace. Dále proklamovala svobodu svědomí. Nešlo o „*nějakou anarchii či svévoli... ale o konkrétní normu pro každého jednotlivce.*“⁶⁹

Ferdinand Prášek vysvětloval zásadu „svobody svědomí“ jako postoj, který má být jednak opakem církevní neomylnosti a také protikladem určitého pasivního stanoviska mnohých věřících. Tito věřící, nejčastěji katolíci, brali vše, co se v životě děje, odevzdaně jako předurčenost a boží vůli. Tento přístup je dovedl k pasivitě a podřízenosti. A to bylo potřeba v nové církvi změnit.⁷⁰

CČS zdobrovolnila celibát, umožnila laikům účastnit se řízení a správy církve, zdůrazňovala úctu k vědecké pravdě, umožnila kněžské svěcení žen (1947) a postupně zavedla vlastní kolumbária.

1.9. T. G. Masaryk a jeho názory v otázce náboženství

Již v roce 1894, v „České otázce“, Masaryk napsal, že český národ s ohledem na svoji minulost nejen že nemůže přijmout klerikalismus, ale musí být vždy proti klerikální panovačnosti; národ však nemá nic proti náboženství lásky.⁷¹

Masaryk nezměnil své názory ani po světové válce, což dokazuje ve svém spisu „Světová revoluce“ z roku 1925: „*Naše reformní církve, vlastně církve - husitská a bratrská - byly, až na malé zbytky, zničeny; Habsburkové provedli pokatoličtění se souhlasem a pomocí církve ohněm a mečem, konfiskacemi a vyháněním.*“⁷² Dále se vyjadřoval k aktuální situaci, kdy náboženská otázka v době nově nabyté náboženské svobody vystupovala do popředí a výsledkem bylo to, že statisíce lidí odcházely z jedné církve a vstupovaly do jiné, která navazovala na reformaci. Zdůraznil, že je nutno překlenout habsburskou protireformační propast a navázat na naši národní

⁶⁹ Tonzar, 2002, s. 65.

⁷⁰ Prášek, 1932, s. 9.

⁷¹ Masaryk, 1924, s. 209.

⁷² Masaryk, 1925, s. 598.

reformaci, tj. jejím směrem, ale podle duchovních potřeb naší doby. Církev československou označil za církev husitskou.⁷³

K husitství měl i určité výhrady, jak uvádí v „České otázce“. Hus a jeho předchůdci se zabývali hlavně „*mravní a náboženskou opravou*“, ale nevěnovali dostatečnou pozornost učení, které jim bylo „*lhostejné nebo alespoň vedlejší a podřízené*.“⁷⁴ Jak Husovi, tak jeho následovníkům Masaryk vytýkal, že nepochopili nutnost nového učení, které by bylo spjaté se životem, podřízené životu a stejně jako život určité a důsledné.

Masarykovy názory na náboženství by měly začít vymezením pojmu „náboženství“, tak jak jej chápal on. To je ovšem v případě Masaryka obtížnější, protože jeho pojetí v sobě zahrnuje „*filosofii a teorii náboženství, filosofii dějin a křesťanství, otázky církve a církevní politiky a jiné metafysické i sociologické aspekty teologie a náboženství*“.⁷⁵ Masarykův vztah k náboženství by se dal lépe vyjádřit pojmem zbožnost, která pro něj pravděpodobně byla samotnou esencí náboženství. Jeho názory týkající se náboženství byly ovlivňovány katolickým prostředím, ve kterém vyrůstal; hlubokým dojmem na něj působily katolické barokní mše s latinou a zpěvy. Vedle těchto duchovních zážitků však později poznával i formalismus, obřadnost a nedostatek opravdovosti v církvi. Již v mladém věku měl výhrady vůči autoritativnosti církve, jejímu dogmatu o papežské neomylnosti, odpustkům. V té době Masaryka oslovily nové myšlenky vrcholného osvícenství, které se začaly objevovat i v Rakousku-Uhersku a na tomto základě Masaryk zrevidoval svůj vztah ke zjevenému náboženství, teologii a církvi. I nadále však pro něj náboženství mělo hluboký a nezastupitelný význam.⁷⁶

Za důležité období českých i evropských dějin považoval českou reformaci, z níž vzešly humanitní ideály; neměly tedy podle něj původ ve Francouzské revoluci. Hlavní postavou české reformace byl samozřejmě Jan Hus, který byl i pro další generace symbolem boje proti rakouskému klerikalismu a politickému absolutismu.

Katolická církev, zejména její reakční a konzervativní kruhy, Masaryka ostře kritizovaly. Masaryk viděl právě v těchto kruzích překážku obrody společnosti.⁷⁷ Náboženská otázka pro něj byla zásadní; z katolické církve proto vystoupil a roku 1880 přestoupil do církve reformované.⁷⁸ Jejím formálním členem sice zůstal až do své smrti, ale vnitřně se s ní také rozešel. U všech církví, nejen u katolické, rozlišoval mezi skutečně věřícími dané konfese a organizovanou církvi. Církev by měla být organizací, která nábožensky a mravně vede věřící. Církev ve své tehdejší

⁷³ Tamtéž, s. 598 - 607.

⁷⁴ Masaryk, 1924, s. 232.

⁷⁵ Smolík a Štěpán, 2001, s. 15.

⁷⁶ Tamtéž, s. 15.

⁷⁷ Tamtéž, s. 16.

⁷⁸ Reformovaná církev se v Čechách a na Moravě roku 1918 spojila s církví luterskou a sbory obou církví vytvořily Českobratrskou církev evangelickou

podobě však podle něj zabíjela náboženský život. Jako instituce fungovala na principu absolutistického teokratického systému a spíše než duchovními záležitostmi se zabývala udržováním své politické moci. Masaryk postupně dospěl k názoru, že církve a stát by měly být odloučeny.⁷⁹ Některé funkce církve by pak měl převzít demokratický stát. Věřil, že rozluka státu a církve by náboženství, respektive opravdové víře a zbožnosti, jen prospěla a církve by mohly opět nabýt své vážnosti a věnovat se svému pravému poslání.

Masarykův vztah k církvím v republice po roce 1918 byl „korektní, ale chladný. Antiklerikální, vášnivý tón z jeho projevů už neznal. Moci církví se neobával, počítal s odlukou. Na druhé straně uznával, že otázka etablovaných církví převratem vyřízena není, že zůstávají jako instituce, s kterými je nutno počítat.“⁸⁰

1.10. Vztahy mezi ČČS a katolickou církví v letech 1920-1938

Odborná literatura, studie, články a přednášky pojednávající o vzájemných vztazích Československé církve (dále jen ČČS) a Římskokatolické církve (dále jen katolické církve nebo KC) vydávané od 20. let 20. století až do současnosti popisují vztahy obou církví v době První republiky jako napjaté až nepřátelské. Vzájemná kritika se nesla nejen v rovině ideové, ale i kulturní a politické a účastnili se jí jak duchovní, tak i laici.⁸¹ Byly zde však i osobnosti, které postupovaly konstruktivnějším a modernějším způsobem; mezi ně patřil prof. František Kovář. Nezavrhl vše, co se týkalo katolické církve, ale zabýval se mimo jiné studiem děl katolických filosofů, teologů, historiků a právníků. Na stránkách svého periodika *Náboženská revue ČČS* pak pravidelně referoval „o ideovém i politickém dění v katolické církvi.“⁸²

Obě církve musely čelit jak vnějším tlakům, tak vnitřnímu neklidu: rozporům mezi vyšším a nižším klérem, mezi radikálnějšími a konzervativnějšími členy, apod. Odchod reformních kněží z katolické církve nakonec přispěl k její stabilizaci a v této církvi opět převládl respekt k hierarchickému vedení. ČČS však několik let žila „v procesu věroučného a organizačního hledání.“⁸³

⁷⁹ Smolík a Štěpán, 2001, s. 23.

⁸⁰ Smolík a Štěpán, 2001, s. 78.

⁸¹ Hrdlička, 2008, s. 12.

⁸² Tamtéž, s. 13.

⁸³ Marek, Lach a Červený, 2000, s. 22.

1.11. Církev v letech 1938-1945

Období druhé republiky (01.10.1938-14.03.1939), a zejména pak zřízení Protektorátu Čechy a Morava (15.03.1939 – 08.-09.05.1945), vneslo změny do téměř všech sfér života společnosti i jednotlivců a dotklo se i církví. Církev byly považovány za potenciální protivníky nacistického hnutí a jako takové vystaveny represím.⁸⁴ Byly vytlačovány z veřejného prostoru, omezovány ve svém fungování i v náboženských záležitostech a podléhaly přísnému doзору.⁸⁵

Církev nijak centrálně neorganizovaly odbojové aktivity, rozhodně ne zjevným způsobem. Pokud se tedy věřící rozhodli být v odboji aktivní, bylo to jejich osobní rozhodnutí.⁸⁶ Způsob, jak někteří odvážní církevní představitelé projevovali své protinacistické smýšlení, spočíval ve vlasteneckém ovlivňování věřících při kázání v kostelích. Někteří z duchovních odešli do emigrace, jiní byli za svůj postoj a činnost vězněni nebo umučeni.⁸⁷

Církev československá, která byla po církvi římskokatolické stále druhou nejpočetnější církví v protektorátu, byla přinucena přejmenovat se na církev českomoravskou. K původnímu názvu se pak znovu vrátila po válce. Zejména tato církev, kvůli své početné členské základně i vlasteneckému zaměření, vadila německým úřadům. Ty dělaly vše pro to, aby činnost Církev československé (resp. českomoravské), postupně likvidovaly.⁸⁸

1.12. Církev v letech 1945-1989

Po druhé světové válce začal ve všech západoevropských zemích a ještě více v zemích střední a východní Evropy (kde to bylo dáno politickým tlakem) klesat veřejný význam zejména tradičních a církevně organizovaných náboženství.⁸⁹

První poválečná vláda Československa začala již od roku 1945 uskutečňovat reformy ve všech sférách – v politické, sociální, ekonomické i kulturní. Církev, zejména katolické, se týkala pozemková reforma už z roku 1947 o odnětí zemědělské a lesní půdy nad 50 ha. Než se tato reforma plně realizovala, byl roku 1948 vydán nový zákon o pozemkové reformě, který církvi odnímal i zbytek církevní půdy. Oba tyto zákony se prováděly současně a církvi tím zanikl jeden

⁸⁴ Jindra, 2017, s. 9.

⁸⁵ Nešpor a Vojtíšek, 2015, s. 57.

⁸⁶ Jindra, 2017, s. 9.

⁸⁷ Boháč, 1999, s. 27.

⁸⁸ Vaverka, 2004, s. 142.

⁸⁹ Lužný a Nešpor, 2008, s. 8.

z nejvýznamnějších zdrojů vlastního hospodářského zabezpečení.⁹⁰

Stále však ještě byla v praxi zajištěna svoboda náboženského vyznání.⁹¹ S nástupem komunistické vlády v roce 1948 se situace změnila. „Svoboda víry“ byla redukována na návštěvu kostelů a bohoslužeb a nešlo už o svobodu náboženského života v jeho plném rozsahu, tj. včetně svobody tisku, spolkové činnosti atd.⁹² V roce 1949 byly přijaty církevní zákony, které státu umožnily kontrolovat církve a zasahovat do jejich správních záležitostí.⁹³ Církve se tak ve všech ohledech dostaly do područí státu.

Církvím byly dále odebrány dosavadní kompetence, např. r. 1950 vedení matrik, které převzaly národní výbory. Téhož roku byla také zákonem stanovena povinnost uzavřít občanský sňatek. Teprve poté se mohl konat ještě církevní sňatek.⁹⁴

Katolická církev byla vládou považována za organizaci řízenou Vatikánem, která soustřeďovala odporce tehdejšího režimu a měla potenciál stát se druhou mocí ve státě. Z tohoto důvodu byla také represemi ze strany státu postihována nejvíce.

V trochu odlišné pozici byla CČS. Tato organizace lépe odpovídala představě „národní církve“, která není řízena zvenčí a jejíž představitelé ve své většině nebyli v opozici vůči režimu. Toto směřování církve se však nesetkávalo s bezvýhradnou podporou všech jejích věřících. Vnitřní rozpory uvnitř církve oslabovaly její aktivitu i někdejší přitažlivost pro věřící.⁹⁵ Tažení státu proti náboženství se však týkalo všech církví bez výjimky.

V rámci církevní politiky se od konce 40. let a v 50. letech rušily kláštery, řády a kostely (zejména katolické), duchovní byli perzekvováni, omezovala se nebo rušila výuka náboženství na školách, intenzivně se praktikovala ateistická propaganda a boj proti náboženským přežitkům.⁹⁶ Jedinou státní ideologií byl marxismus-leninismus, s nímž bylo náboženství neslučitelné. Mimořádná pozornost byla zaměřena na členství v církvi, které se stalo překážkou v možné kariéře a mohlo být překážkou dalšího studia dítěte. Mnozí věřící, kteří z církve pod nátlakem vystoupili, se však nerozešli úplně s náboženstvím. Nicméně režimu se podařilo redukovat vliv církve a náboženství ve společnosti a tento trend nadále pokračoval. Zároveň s tím se zmenšoval počet věřících, kteří se oficiálně k nějaké církvi hlásili.

⁹⁰ Podle zákona č. 142/1947 Sb. byla církvi odňata zemědělská a lesní půda nad 50 ha. Podle zákona č. 46/1948 Sb. byl církvi odejmut zbytek půdy. (Balík a Hanuš, 2013, s. 16.) Již dříve, v roce 1919, byla katolické církvi v rámci pozemkové reformy (Záborový zákon ze 16.04.1919, čís. 215 Sbirky zákonů a nařízení) zabrána část zemědělské a lesní půdy (cca 15 %). Zdůvodněno to bylo rovnoměrnějším rozdělením půdy a jejím přidělením majetkově slabým občanům. I přes určité názorové rozpory mezi církvi a státem kvůli peněžním náhradám se církev s odebráním půdy, k níž došlo ze sociálních důvodů, smířila. (Zlámal, 2010, s. 76 – 81.)

⁹¹ Kaplan, 1993, s. 11.

⁹² Tamtéž, s. 41.

⁹³ Tamtéž, s. 101.

⁹⁴ Balík a Hanuš, 2013, s. 39.

⁹⁵ Kaplan, 1993, s. 125.

⁹⁶ Tamtéž, s. 163 - 183.

Politický a společenský vývoj a vztahy mezi církvemi a státem v letech 1948 – 1989 procházely různými proměnami a bylo by je možno ještě vnitřně diferencovat na určitá údobí, např. krátkodobé uvolnění tuhého režimu v roce 1968, které mělo příznivý dopad i na církve. V té době se odvážili být v církvi aktivní i ti lidé, kteří dosud stáli stranou. Toto období ale z politických důvodů nemělo dlouhého trvání a v církvi zůstávali převážně jen ti, kteří to tak skutečně cítili.⁹⁷ Poté nastala normalizace a opětovný „krok zpět“.

Obecně však lze celé čtyřicetileté období charakterizovat jako dobu, v níž byla církev režimem považována buď přímo za nepřítele a škůdce, nebo přinejmenším za „nepohodlný a společensky málo přijatelný fenomén, kterému se sice daří z určitých důvodů přežívat,“ ale jeho místo je na „smetišti dějin.“⁹⁸

Religiozita byla vytlačena z veřejného prostoru.⁹⁹

1.13. Církve po roce 1990

Zásadní zlom nastal až po roce 1989, kdy se s nově nabytou svobodou obnovil také zájem o náboženství a církve. Zvýšený zájem byl však jen dočasný. Podle výsledků censů a sociologických výzkumů, které nabízejí ještě detailnější šetření, se lidé odklánějí od „tradiční“ institucionální religiozity a vedle toho stoupá počet osob, které se přiklánějí ke spiritualitě či nemají vyhraněný názor a nebo jsou přesvědčenými ateisty.¹⁰⁰

Pokud se týká dvou sledovaných církví, církev katolická, závislá na Vatikánu, učinila od 20. let 20. století určitý krok kupředu a velmi pozvolna se přizpůsobila některým požadavkům moderní doby (např. bohoslužba v národních jazycích, uznání svobody svědomí) a omluvila se za některé své minulé postoje (např. přiznala spoluvinu na antisemitismu).¹⁰¹

Počet věřících, hlásících se k těmto církvím, stále klesá. Počet členů církve československé se zmenšuje i kvůli vysokému věkovému průměru věřících a zároveň malému zájmu mladší generace o vstup do této církve.

Výrazně oslabená pozice církví v dnešní společnosti, oproti době před 80 - 100 lety, je dána postupně probíhajícími procesy v moderní společnosti. V této situaci lze použít pojem **náboženský pluralismus** (na základě teorie Petera L. Bergera), kdy každé náboženství už je jen jednou z mnoha denominací a každý jedinec má na výběr z mnoha možností, pro něž se může, ale také nemusí na základě své svobodné vůle rozhodnout. Žádná denominace tedy nemá své

⁹⁷ Naimanová, 1994, s. 7 - 8.

⁹⁸ Balík a Hanuš, 2013, s. 9.

⁹⁹ Nešpor, 2010b, s. 89.

¹⁰⁰ Nešpor, 2010b, s. 102 - 107.

¹⁰¹ Küng, 2010, s. 123.

„klienty“ jisté a musí si je na „náboženském trhu“ získávat. Dalším důsledkem plurality je příklon ke vzájemné spolupráci mnohých náboženských skupin. Tyto skupiny již na sebe neútočí – také proto, že se v mnoha ohledech potýkají s podobnými problémy - a spíše směřují k posílení ekumenických snah. Dalším a souvisejícím procesem, charakteristickým pro modernitu, je **individualizace**¹⁰², tedy vzrůstající různorodost a diferenciací životních stylů. Člověk už nemá svoji identitu danou, ale sám si ji vybírá, utváří a případně mění.

1.14. Víra a tělovýchova

Mohlo by se zdát, že víra a tělovýchova jsou dvě témata, která jsou od sebe dost vzdálena. Jak jsem však zjistila v terénním výzkumu, jehož výsledky prezentuji v další části práce, bylo spojení sportu, resp. sportovně-výchovných organizací a víry, resp. náboženské příslušnosti, ve zkoumané oblasti dost podstatné.

1.14.1. Sokol

V 19. století byla rakouská vláda po vojenských porážkách své armády přinucena zabývat se otázkou tělesné zdatnosti svého obyvatelstva. Povolila tedy zakládání tělovýchovných spolků a do škol zavedla hodiny tělocviku. První českou tělovýchovnou organizací byl Sokol, založený dr. Miroslavem Tyršem roku 1862. Sokol sice vznikl jako tělocvičný spolek, ale od samého počátku byl součástí národního hnutí. Pro Tyrše byla důležitá jednota národa, a proto měl být Sokol nadstranický. Měl být otevřen všem společenským vrstvám bez rozdílu politického smýšlení a náboženské orientace.¹⁰³ Tyrš charakterizoval tuto organizaci jako „*hráz proti všem nepřítelům národa*.“¹⁰⁴ Tyrš byl velice aktivní a „*postuloval úkoly a zaměření sokolské činnosti na poli národním, společenském, kulturním a tělovýchovném v duchu pokrokovém, všeslovanském a demokratickém*.“¹⁰⁵ Sokol tak rozvíjel nejen činnost sportovní, k níž patřilo pravidelné cvičení v tělocvičnách i venku, výlety a sokolské slety, ale také činnost osvětovou a kulturní. Součástí Sokola byly divadelní, loutkové a pěvecké kroužky, knihovny apod. Jistou protiváhou Sokola byly jednak německé tělovýchovné spolky, zejména Deutscher Turnverband, který spojoval cvičení s německou národní myšlenkou a pak také tělocvičný spolek katolické církve - Orel. Sokol nikdy nebyl primárně nábožensky zaměřen, právě naopak - byl antiklerikální a relativně

¹⁰² Srov. Lužný a Nešpor, 2008, s. 82 - 83 a 178 - 179 a Lužný a Václavík, 2010, s. 28 - 33.

¹⁰³ Sekot, 2003, s. 49.

¹⁰⁴ Grexa a Strachová, 2011, s. 142 - 143.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 144 - 145.

ateistický.

Po dobu 1. světové války byla organizace Sokol oficiálně rozpuštěna, ale její aktivity pokračovaly podle možností dál, a znovu se naplno rozběhly po skončení války. Ve 20. a 30. letech 20. století se Československá obec sokolská stala prioritní tělovýchovnou organizací, proklamující apolitičnost a náboženskou toleranci.¹⁰⁶

Roku 1941 nacisté činnost Sokola zastavili. Organizace Sokol začala být znovu aktivní v roce 1945, ovšem roku ji 1956 komunistická vláda zrušila a nahradila Československým svazem tělesné výchovy. Sokol byl znovu obnoven v roce 1990.

1.14.2. Orel

V 90. letech 19. století se v Čechách a na Moravě - vedle již existujícího Sokola a německých spolků - začaly objevovat další tělocvičné spolky, svazy a jednoty, a to zejména v dělnickém prostředí. V té době na tento trend, s určitým zpožděním, zareagovala i katolická církev a začala si zakládat vlastní tělocvičné odbory. Ty se pak roku 1908 spojily v jednotnou organizaci, římskokatolickou tělocvičnou jednotu, s názvem Orel. Orelské jednoty byly rozšířeny hlavně na Moravě; v Čechách se uchytily jen v Praze a v některých obcích na Královéhradecku. Pokud se týkalo počtu členů, v Orlu jich vždy bylo několikanásobně méně než v Sokole. Svým zaměřením byl Orel sice organizací sportovní, ale i zde byl sport jen jednou z činností; vedle sportu bylo důležité i náboženství. Orel měl jako součást katolické církve primárně rozvíjet tělovýchovu na katolickém základě.¹⁰⁷ V roce 1942 nacisté "Tělocvičný svaz Orel" zrušili s odůvodněním, že činnost Orla byla říši nepřátelská. V roce 1945 se činnost Orla obnovila, ale neměla dlouhého trvání, roku 1948 byl Orel vynuceně sloučen se Sokolem a roku 1950 novým režimem definitivně zrušen. Organizace Orel, již jako „křesťanská sportovní organizace“, začala být znovu aktivní až v roce 1990.¹⁰⁸

1.15. Situace v regionu

Než se budu věnovat vývoji náboženských záležitostí přímo v obci Studnice, popíšu stručně situaci v širším okolí. ČČS si v této oblasti východních Čech získala značnou podporu. Jak uvádí Vojtěch Kábrt, jedním z hlavních důvodů bylo početné zastoupení katolických duchovních, kteří

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 158.

¹⁰⁷ Grexa a Strachová, 2011, s. 147.

¹⁰⁸ Dostupné z: <http://www.orel.cz>

byli již před vznikem CČS příznivci reformního hnutí v římskokatolické církvi.¹⁰⁹ Po založení CČS oficiálně k této nové církvi přestoupili, aktivně se věnovali její propagaci, pořádali přednášky v okolí svého působiště, sloužili české bohoslužby a pomáhali zakládat další náboženské obce CČS. Způsob, jakým ve městech a obcích docházelo k založení CČS, byl v tomto regionu téměř všude stejný. Impuls k odchodu – neboli tehdejší terminologií „odpadu“ - od katolické církve vzešel od místních obyvatel nebo od místního katolického kněze, který konvertoval a s ním pak i velká část farníků. Mezi takovými centra či „ohniska“, odkud se pak vliv CČS šířil dále, patřila města Jaroměř, Dvůr Králové nad Labem, obec Machov a také Studnice. Faráři CČS z těchto ohnisek dočasně zastávali duchovní péči také v okolních obcích, které ještě neměly vlastního duchovního.

Okolnosti provázející vznik a rané fáze vývoje náboženské obce CČS byly v rámci zmíněného regionu velice podobné. CČS zpočátku neměla vlastní kostely či jakékoli prostory pro své bohoslužby a snažila se získat pro své potřeby místní katolický kostel. V nedalekém Náchodě¹¹⁰, kde měla CČS v roce 1921 již 2410 členů, požádala náboženská obec této strany děkana o přenechání jednoho z katolických kostelů, konkrétně nepoužívaný kostel sv. Michala. Jednání nebylo úspěšné a tak náboženská obec CČS kostel zabrala „via facti“ (cestou činu). Využívala ho pro své účely 3 roky, než jí bylo soudně nařízeno vrátit jej církvi katolické. Poté CČS zakoupila pozemek a vybudovala si svůj vlastní kostel.¹¹¹

Podobně probíhaly „spory o kostel“ i v dalších městech a obcích.

2. Obec Studnice

V této části představím stručnou historii a současnost obce Studnice.

2.1. Studnice – historie

Obec Studnice leží v Královéhradeckém kraji, v okrese Náchod a spadá do oblasti Krkonošského podhůří. Podle současného administrativního členění,¹¹² vycházejícího do značné míry z uspořádání tradičního, jsou jejími místními částmi také okolní vesnice - Všeliby, Bakov, Řešetova Lhota, Třtice, Starkoč a Zblov. Na celkové ploše obce Studnice, která činí 1050 ha, žilo

¹⁰⁹ Kábrt, 2008, s. 27 - 35.

¹¹⁰ Studnice byla součástí politického okresu Náchod

¹¹¹ Naimanová, 1994, s.7 - 8.

¹¹² Stav k 10.10.2017

ke dni 01.01.2017 1097 obyvatel.¹¹³ Celá oblast má typicky podhorský ráz; mezi jednotlivými částmi obce jsou nejen velké rozdíly v nadmořské výšce, která kolísá v rozmezí 300 – 380 m n.m., ale také v charakteru krajiny a způsobu jejího využívání. Nacházejí se zde jak obdělávaná pole či jinak zemědělsky využívaná půda, tak četné lesy, dále rybníky, menší vodní toky a prameny. Obytná zástavba je soustředěna převážně do jednotlivých obcí, ale mimo to zde již odedávna stávaly usedlosti na samotách a polosamotách.

Samostatný statek Studnice vznikl zřejmě v průběhu 14. století a nejpozději začátkem 15. století zde byla vybudována tvrz. Nic z toho však není doloženo písemnými prameny. Název Studnice má být odvozen od studny s pramenitou vodou, která je dnes uprostřed obce. První písemný záznam o osídlení dnešní Studnice se datuje k roku 1447 a je uveden v nejstarší náchodské městské knize. V zápisu, který se týká obchodních záležitostí, se mluví o Janu Strakovi z Nedabylic a na Studnici, majiteli studnické tvrze.¹¹⁴ Jan Straka byl první z rytířského rodu Straků z Nedabylic, který se na Náchodsku objevil. Jako stoupenec husitů pracoval ve službách někdejšího husitského hejtmana Jana Koldy ze Žampachu, který v té době obsadil hrad a město Náchod. Za své vyjednávací schopnosti v Koldových službách získal Jan Straka v okolí Náchoda nějaký majetek, nadále obratně zvětšovaný jeho potomky a následovníky. Poté, co byl Jan Kolda roku 1456 rozhodnutím zemského soudu prohlášen za psance a ze země vyhoštěn, se Náchod opět vrátil původnímu majiteli, Jiřímu z Poděbrad. Tato událost už neměla na Jana Straku ze Studnice žádný dopad; novým poměrům se rychle přizpůsobil a v dalších letech je v náchodské městské knize opět zmiňován v souvislosti s různými běžnými majetkovými a právními záležitostmi.¹¹⁵

O velikosti studnického statku v pozdější době do určité míry vypovídá soupis berní z roku 1615, podle něhož patřilo ke statku pouhých 48 lidí.¹¹⁶ V té době byl majitelem Studnice Petr Straka, který také zastával funkci hejtmana Hradeckého kraje.

Nejbližší doba byla pro rod Straků z Nedabylic poměrně bouřlivá. Někteří členové rodu stáli na straně českých stavů protestujících proti císaři, respektive vládě Habsburků. Když bylo v bitvě na Bílé hoře roku 1620 stavovské vojsko poraženo císařskou armádou a vojsky katolické ligy, týkaly se následné represálie a konfiskace majetků i rodu Straků. Studnice tehdy patřila Jindřichu Strakovi, jemuž byla zkonfiskována jedna třetina jmění. Ztratil tak sice některé vsi, ale nikoliv Studnici.

Pobělohorské konfiskace se vztahovaly i přímo na náchodské panství; jeho tehdejším

¹¹³ Dostupné z: <http://www.obecstudnicena.cz/obec/historie>

¹¹⁴ Jánský a Čížek, 2017, s. 14.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 15 - 19.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 23.

majitelům, rodu Smiřických, bylo panství za aktivní účast ve stavovském povstání zabaveno. Roku 1623 se Náchod stal majetkem rodu Trčků¹¹⁷, z nichž je známý zejména Adam Erdman Trčka, švagr Albrechta z Valdštejna. Asi v roce 1631 se ambicióznímu Jindřichu Strakovi ze Studnice podařilo získat u něj výnosnou službu - stal se regentem jeho rozsáhlých statků. Adam Erdman Trčka byl však roku 1634 zavražděn spolu s Albrechtem z Valdštejna a to předznamenalo pád rodu Trčků, a tím i jejich regenta, Jindřicha Straky ze Studnice.¹¹⁸ Z pověření císaře opět docházelo ke konfiskacím hmotných statků „zrádců“, ale tentokrát už se konfiskace zásadním způsobem dotkly i rodu Straků.

Roku 1638 se tak majitelem Studnice stal dvorní kupec Gerhard Leux, původem z Nizozemí. Trvale sídlil v Praze a statek, který začal brzy pronajímat, využíval jen jako zdroj příjmů. Třicetiletá válka se podepsala i na Studnici; podle berní ruly z roku 1654 zde žilo pouze pět chalupníků (zahradníků).¹¹⁹ Roku 1664 Gerharda Leux Studnici prodal a pak už se její majitelé začali rychle měnit. Studnice tak buď vzkvétala a nebo ještě častěji ekonomicky upadala, podle hospodaření toho kterého majitele. Byli mezi nimi mimo jiné členové rodů Piccolomini a Desfours, jimž po nějakou dobu patřilo náchodské panství. Nakonec se Studnice roku 1787 stala součástí tohoto panství.¹²⁰

Z historie obce je ještě nutno zmínit prusko-rakouskou válku v roce 1866, jejíž dílčí boje se odehrávaly v blízkosti vsi. Obyvatelé tak žili v trvalých obavách z dalšího vývoje neustále se měnící válečné situace. Mnozí byli přinuceni zásobovat svými povozy pruskou armádu a všichni se pak museli potýkat se škodami na majetku a úrodě. Na základě různých děsivých informací před dalším přesunem vojsk pak v jednu dobu většina obyvatel ze Studnice uprchla. Lidé s sebou vzali dobytek a nejnütnější majetek a skrývali se v blízkých i vzdálenějších lesích až do doby, než bezprostřední nebezpečí pominulo.¹²¹

Roku 1849 byla Studnice sloučena pod obec Kleny, avšak roku 1880 se oddělila a stala se samostatnou obcí, k níž byly postupně přičleňovány další, již výše zmíněné okolní obce.¹²²

2.2. Studnice – současnost

Pokud se týká vymezení zkoumaného prostoru, lze jej nejčastěji chápat dvěma způsoby: jako prostor teritoriální (geografický, politický) a prostor společenský (sociální, kulturní). Tyto dva

¹¹⁷ Dostupné z: <http://www.zamek-nachod.cz/cs/o-zamku/historie>

¹¹⁸ Jánský a Čížek, 2017, s. 27.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 36.

¹²⁰ Dostupné z: <http://www.obcestudnicena.cz/obec/historie>

¹²¹ Jánský a Čížek, 2017, s. 88 - 90.

¹²² Dostupné z: <http://www.obcestudnicena.cz/hlavni-rozvojove-smery-obce/>

prostory se obvykle vzájemně prostupují.¹²³ Tak tomu je i v případě obce Studnice. Území, na němž se rozkládá místní římskokatolická farnost i náboženská obec Církve československé vychází z geografických podmínek a je v zásadě shodné. Tomu odpovídá i administrativní členění obce, tj. 6 vesnic, které spadají pod obecní úřad Studnice. Počet obyvatel samotné obce Studnice byl podle sčítání lidu v roce 1930 přes 300 obyvatel, což je přibližně stejně jako v dnešní době.¹²⁴

Co se týká národnosti, byla Studnice výhradně česká.

Z hlediska sociálního byla obec již od 20. let 20. století různorodá, s převahou rolníků a živnostníků, kteří zde žili a zároveň i pracovali. Převážná většina žen byla až do konce 40. let „v domácnosti“, což však ve skutečnosti znamenalo, že se kromě domácnosti staraly o zahradu, drobné zvířectvo, pracovaly na poli a - v případě živnostníků a řemeslníků - vypomáhaly manželovi. V obci byly obchody typu koloniál, řeznictví, pekařství, dále velký počet řemeslníků a živnostníků poskytujících služby, hospoda, pošta, obecná škola, a nakonec i dva kostely a dvě fary, takže byla obec relativně soběstačná a svým obyvatelům poskytovala většinu toho, co pro každodenní život potřebovali.¹²⁵ V obci kromě již zmíněných sociálních skupin žila i početněji méně zastoupená skupina obyvatel, kteří dojížděli za zaměstnáním do okolních textilních továren (kde pracovali v profesích dělnických i technicko-hospodářských) a do nejbližších měst (právník, lékař, úředníci apod.). Obyvatelé obce nebyli, na rozdíl od měst, sociálně odděleni v určitých uzavřených skupinách, ale stýkali se napříč všemi sociálními vrstvami. Na vesnici bylo zvykem, že si lidé vzájemně vypomáhali, poskytovali si protislužby apod. a to se odráželo v jejich vzájemných vztazích.

V obci byl již za První republiky činný spolek dobrovolných hasičů, Sokol a ochotnický divadelní spolek.

Odhadem 60 - 70 % obyvatel ve 20. - 40. letech tedy realizovalo svůj soukromý a pracovní život, svoji religiozitu a do značné míry i společenský život stále v této vesnici. Od 50. let, kdy skončila éra živnostníků a rozšířila se zaměstnanost žen, začalo stále více lidí dojíždět za prací i jinými záležitostmi do okolních vesnic a měst. Různé sféry života obyvatel už tak nebyly spojeny výhradně s místem bydliště. Tento trend pokračuje až do současnosti.

V současné době se ve Studnici mimo jiné nachází 1. stupeň základní školy, mateřská škola, knihovna, stále zde působí TJ Sokol a sbor dobrovolných hasičů, fotbalový oddíl, zájemci se mohou svým koníčkům a souvisejícím aktivitám věnovat ve spolcích zahrádkářů, včelařů, myslivců a chovatelů. Po celý rok se zde konají různé kulturní, společenské, sportovní a folklorní

¹²³ Řezníková, 2014, s. 38.

¹²⁴ Dostupné z: <http://www.obcestudnicena.cz/obec/slozeni-obce/studnice/>

¹²⁵ Jánský a Čížek, 2017, s. 164.

akce – plesy, maškarní průvody a reje, vynášení Morany, pálení čarodějnic, setkávání u vánočního stromu na návsi, koncerty, besídky, probíhají různá sportovní utkání a soutěže na místních sportovištích, organizují se dálkové pochody a túry a podobně.¹²⁶

3. Pramenné zdroje

Co znamenal vznik Církve československé v životě malé obce a co se vůbec píše o místních církvích jsem se snažila zjistit v dostupných pramenných zdrojích. Prostudovala jsem Pamětní knihu obce Studnice, Pamětní knihu obce Starkoče a kroniku místní katolické církve pod názvem Paměti duchovní osady Studnické. Bohužel již není k dispozici originál kroniky Církve československé.

Domnívala jsem se, že nějaké články nebo zmínky o Studnici ve 20. a 30. letech minulého století by mohly být i v periodiku CČS Český zápas, ale nic relevantního jsem nenašla. Objevují se tam pouze oznámení o pořádání dobročinných bazarů a podobných akcí ve Studnici a v okolí, včetně výčtu jmen osob, které finančně nebo jinak přispěly (např. i částkou 20 Kč.)

Ve své práci se zabývám tím, jakým způsobem vedle sebe existovaly dvě křesťanské církve v prostředí malé obce a přilehlých vesnic, které pod tuto obec administrativně patřily. V obci Studnice, tak jako v dalších četných obcích a vesnicích, dominovala po staletí katolická církev, která zde měla kostel a faru. Mezi obyvateli byly dle výsledků sčítání lidu zastoupeny i jiné konfese, ty však zůstaly v naprosté menšině.

Pro srovnání uvádím údaje ze sčítání lidu, tak jak byly zaznamenány v knize Paměti duchovní osady Studnické¹²⁷:

„Počet duší duchovní osady Studnické po vykonaném sčítání lidu“

dne 21.12.1880	dne 31.12.1890	dne 31.12.1910
2 545 katolíků	2 437 katolíků	2 199 katolíků
24 nekatolíků	27 nekatolíků *	34 nekatolíků
1 bez vyznání	0 bez vyznání	
0 židů	0 židů	0 židů

** zde je upřesněno, že ze 27 nekatolíků je 18 helvetského vyznání, 7 augsburského a 2 jsou „ostatní“ (u těchto dvou je tam jako u jediných přímo uvedeno příjmení)*

¹²⁶ Dostupné z: <http://www.obcestudnicena.cz/>

¹²⁷ Paměti duchovní osady Studnické

V Pamětní knize obce Starkoče¹²⁸ se na základě sčítání lidu v roce 1921 uvádí toto rozdělení obyvatel podle konfese (odpovídá tehdejšímu administrativnímu členění obce)

	obyvatel	mužů	žen	řím.-kat.	čsl	bez vyznání
Starkoč	269	132	137	58	203	5
Studnice	332	156	176	46	282	3
Lhota Řešetova	266	119	147	37	226	2
Zblové	103	45	58	12	89	1

3.1. Pamětní kniha obce Studnice

V **Pamětní knize obce Studnice** jsem k danému tématu našla několik záznamů. Kronikář popisuje dobu a události související se vznikem CČS jako „náboženský převrat na studnickém okrsku“¹²⁹ : „Po světové válce počaly se zvolna probouzeti některé dosud drímající Husovy myšlenky. Předně byla to žádost, aby užívání bylo jazyka českého při bohoslužbách. Druhá podružná žádost bylo zrušení celibátu. Žádosti ty byly předloženy papeži, který je obě zamítl. I počali stoupenci těchto myšlenek pod vedením kněze a spisovatele Bohumila Brodského zakládati církev novou, již nazvali „československá“. Mezi nimi byl též studnický farář František Fišera, který uspořádal dne 31. prosince 1920 veřejnou zpověď, již se zúčastnilo 300 osob. Bylo mu konzistoři hrozeno sesazením a zadržením platu. Avšak on nedbal. Činil přednášky o církvi římské i československé a přivedl to tak daleko, že dne 17. ledna 1921 ze 2100 osadníků přestoupilo s ním 1900 k víře československé.“ Pamětní kniha obce Studnice pak pokračuje oznámením, že se farář Fišera oženil se sl. Annou Mertlíkovou.

Podrobnější popis věnoval kronikář v Pamětní knize obce Studnice stavbě modlitebny CČS. Nejdříve se obyvatelé vesnice domnívali, že katolický kostel případně většinové církvi, tedy československé, ale biskupská konzistoř se začala kostela i fary domáhat. Spory se protahovaly a nakonec bylo na Okresní politické správě v Náchodě rozhodnuto, že CČS si musí do určité doby vybudovat svůj vlastní kostel a pokud se tak nestane, katolický kostel se pro jejich potřeby uzavřen. Stavba nového kostela by byla nákladnou záležitostí a nebylo jisté, zda by se našel dostatek financí a zda by i sami věřící byli ochotni přispět. „Všichni však věřili, že stavba nové modlitebny provedena bude, ovšem jak, nebylo známo.“

Velmi brzy se ukázalo, že věřící jsou ochotni přispívat finančně, podílet se na stavebních pracích nebo poskytovat různé služby, hlavně dopravní. Nastaly ovšem spory, v které obci a na

¹²⁸ Pamětní kniha obce Starkoče

¹²⁹ Pamětní kniha obce Studnice, s. 98.

jakém místě má modlitebna vlastně být. Zvažovalo se, že modlitebna by se vybuďovala ve vedlejší vsi, Řešetově Lhotě. Tomu napomáhala i okolnost, že dva z místních obyvatel byli ochotni pro tuto stavbu věnovat pozemek a jiný mecenáš přislíbil příspěvek na stavbu ve výši 100 000 Kč. Ani tyto nabídky však nestačily na to, aby se v Řešetově Lhotě začalo stavět. Hlasováním bylo rozhodnuto, že stavba bude ve Studnici. O míře nadšení a „zapálení“ pro tuto věc svědčí to, že i zde se našli obyvatelé ochotní poskytnout pozemek zdarma. Na dopravních, pomocných a stavebních pracích se dobrovolně a bez nároku na odměnu podíleli členové církve, většinou tedy lidé ze Studnice a okolí. Výjimkou byli občané Řešetovy Lhoty, kteří byli dotčeni tím, že jim nebylo povoleno stavět u nich, a tak nedali k dispozici ani jeden povoz.

Pamětní kniha obce Studnice věnuje stavbě modlitebny poměrně značný prostor, z čehož se dá usuzovat, že v životě vesnice měla tato událost velký význam. Už samotné položení základního kamene bylo velkou slavností, při níž se nejdříve sloužila mše a poté byl základní kámen přivezen na alegorickém vozu. Ulice a prostranství podél trasy vozu byly zcela zaplněné místními obyvateli i lidmi z okolí. Před vozem šly školní děti v národních krojích, po stranách vozu zase sedláci v krojích. V průvodu za vozem následovala studnická kapela a hodnostáři československé církve s husitskou vlajkou - červeným kalichem v černém poli. Při slavnosti promluvil místní farář František Fišera a zástupci CČS z okolních měst. Na závěr slavnosti zazněla hymna „Kde domov můj“ a pak se celý průvod i s hudbou odebral do jedné soukromé zahrady, kde se ještě konal koncert. Při této slavnosti se vybralo 13 000 Kč, které byly určeny na stavbu modlitebny. Stavební práce trvaly rok a modlitebna se oficiálně otevřela v srpnu 1924. I tato slavnost byla velkolepá a nesla se v podobném duchu jako ta předchozí.

Se stavbou československé modlitebny se spěchalo i proto, že katolická církev, jak už bylo řečeno, naléhala na vrácení svého kostela. „*Dne 15. června 1924 byla konána poslední bohoslužba církve československé v katolickém kostele, načež po bohoslužbě ubírali se průvodem stoupců československého vyznání do nové modlitebny, aby více nepřekročili práh kostela, v němž byli křtěni a nábožensky vychováni.*“¹³⁰ Správa katolické církve si pak za přítomnosti přednosta Okresní politické správy převzala od zástupců CČS svůj původní kostel zpět a znovu jej nechala vysvětit. Poté se zde začaly opět konat pravidelné nedělní bohoslužby.

Při nich se po několik týdnů střídali různí kněží z okolních farností, až byl do Studnice dosazen mladý farář Jan Pachel. K němu se váže příběh, který kronikář jednoznačně nedatuje, ale z kontextu vyplývá, že jeho hlavní události se odehrály zřejmě v roce 1929. Zápis je zajímavý, a proto jej uvádím celý: „*Po ustanovení církve československé byl na římskou faru dosazen farář p. Pachel, pán velice sympatický a vzdělaný, který požíval úcty i u příslušníků československé*

¹³⁰ Tamtéž, s. 111.

církve. Domácnost vedla mu nejprve stará matka, která však před třemi roky zemřela. Po její smrti vedl si domácnost sám, po dlouhou dobu, a byl živ jak dokonalý poustevník. Poněvadž takový život nebyl nadále možný, aby jediný člověk v rozpadávající se budově žil, vzal si letos z jara hospodyni, pochopitelně poněkud mladší sympatickou dámu. Tímto činem však strašně popudil proti sobě svěřené mu ovečky, které ve svojí křesťanské snášlivosti a lásce k bližnímu, šli ve své příslovečné jizlivosti tak daleko, že pana faráře u biskupské konsistoře v Hradci Králové obžalovali, že na faře chová mladou hospodyni. To nechtěli trpěti – ale přímo mu nabízeli hospodyni ze svých řad, sestry nebo dcery i vzdálenější příbuzné, ovšem, že mladé, ale nejvíce na něho útočily zdejší i okolní staré panny... Pan farář byl kons. radou v Hradci Králové vyzván, aby mladou hospodyni dal od sebe pryč a zároveň aby se předešlo pohoršení, aby zažádal o přeložení. Pan farář Pachel tak učinil a zažádal o faru československou.¹³¹ V úterý 8.10. měl p. farář Pachel, který přestoupil k církvi československé, svatbu. Den před svatbou udělali mu studničtí velikou ovaci, hudbu a střelbu z hmoždířů u fary československé církve, kde dlel návštěvou. Zvláště p. starosta Rydl ve své řeči poukázal na nevděčnost Říma, v tom smyslu, že p. farář byl do Studnice na faru dosazen v době, když nastal odskok od Říma a u římské církve zůstala jenom hrstka vyznavačů. Příčiněním p. faráře Pachel, velmi umírněným mužem nenastal žádný chaos po celou dobu jeho trvání ve Studnici, což bylo jeho zásluhou. Řím se mu odvděčil špatně! Pohrdavými pohledy a slovy od biskupa královéhradeckého při příležitosti biřmování jednal s ním ne gentlemany... Nyní zbožní římsko-katoličtí příslušníci ve Studnici jsou bez faráře.“¹³²

Další odkaz, týkající se nějakým způsobem církve, se v Pamětní knize Studnice objevuje až po 2. světové válce. Není přesně datováno, k jakému období se vztahuje; je pouze řečeno, že jde o dobu okupace. Zpráva mluví o tom, že studnický farář František Fišera byl jmenován správcem dieceze a tuto důležitou funkci zastával až do konce okupace.¹³³

Dále je pak v pamětní knize roku 1952 zmíněno vybudování společného kolumbária v budově CČS „pro popelnice zemřelých bez každého, tedy i náboženského rozdílu.“¹³⁴ A roku 1954 se po dlouhé době opět objevuje zpráva o katolické církvi a její faře: „Římsko-katolická fara nebyla z rozhodnutí státních úřadů znovu obsazována pro malý počet věřících ve farnosti. Farář tedy ve Studnici býval, pokud se dá zjistit, asi 170 let, nepočítaje v to pobyt panského kaplana, jehož si tu vydržoval pán na tvrzi a zámečku...“¹³⁵ Další zápisy, které nás informují o „církevní činnosti“¹³⁶

¹³¹ Podtrhl kronikář

¹³² Pamětní kniha obce Studnice, s. 143.

¹³³ Tamtéž, s. 225.

¹³⁴ Tamtéž, s. 295.

¹³⁵ Tamtéž, s. 318.

¹³⁶ Tamtéž, s. 979.

jsou pak až z roku 1991 a oznamují konání vánočního koncertu z iniciativy církve římskokatolické. Tím zprávy o církvi v Pamětní knize obce Studnice končí.

3.2. Pamětní kniha obce Starkoč

Obec Starkoč, sousedící se Studnicí, je jednak administrativní součástí Studnice a kromě toho spadá do studnické farnosti obou církví. Proto mě zajímalo, zda se dá něco k mému tématu najít i zde. I tato pamětní kniha se poměrně podrobně rozepisuje o událostech kolem založení Církve československé. *„Naše studnická kolatura stala se jevištěm tohoto převratu církevního jedna z prvních v Čechách. Dne 14. ledna svolal studnický farář František Fišera schůzi všech občanů starkočských a okolních do Starkoče, kde v dvouhodinové řeči vysvětlil jim zamýšlené odtržení od církve římsko-katolické. Největší část přítomných vyslovila se pro vystoupení a přistoupení ku nově se tvořivší církvi česko-slovenské.“*¹³⁷ Nově ustavená a většinová ČČS pak zabrala studnický kostel, což šlo podle kronikáře docela snadno, protože menšina, která zůstala v církvi katolické, se ani nepokusila klást odpor.

Rukopis pak pokračuje takto: *„V prvních měsících po rozdělení bylo poněkud rušněji mezi čecho-slováky a římáky, jak se obě strany vzájemně nazývaly. V kolatuře naší nebylo však oněch bojů a nesvárů jako v některých jiných krajích Čech. Ve Starkoči z 269 obyvatel přistoupilo ku nové církvi asi 210 osob. V církvi římsko-katolické zůstalo pouze asi 56 osob. Někteří vystoupili vrátili se později zase do církve římsko-katolické.“*¹³⁸ Pozoruhodné je, že duchovní ČČS, bývalý katolík, nyní sloužil všem obyvatelům; jeho bohoslužby zpočátku navštěvovali i katolíci. Teprve za několik měsíců bylo z vyšších míst nařízeno, aby se katolíci oddělili a navštěvovali katolický kostel v Náchodě.

Ani zdejší kronikář neopomněl uvést zajímavost, která nám může posloužit jako kolorit doby: *„Došlo někdy ku zvláštním případům. Tak kupř. Vinc. Tolárek... člověk bohabojný a věřící, který věnoval nynější zvon obecní zdarma obci ... jsa nemocen a právě zaopatřen svátostmi umírajících (československým) knězem Fišerou ze Studnice, nechal se znovu zaopatřiti římsko-katolickým knězem z Náchoda.“*¹³⁹

Poslední zápis, týkající se církví, se vztahuje k roku 1923 a informuje o stavbě modlitebny ČČS ve Studnici. Opět je zmiňována ochota věřících přispět této věci: *„Sebráno mnoho na*

¹³⁷ Pamětní kniha obce Starkoče, s. 99.

¹³⁸ Tamtéž, s. 100.

¹³⁹ Tamtéž, s. 100.

penězích i materiálu a zejména prací a potahy přispěli obětavě příslušníci církve ve velkém rozsahu.“¹⁴⁰

3.3. Paměti duchovní osady Studnické

Katolický farář ve Studnici, Josef Myslimír Ludvík, začal roku 1835 psát velmi podrobnou kroniku „duchovní osady“ Studnice. Na jeho práci pak stručněji navazovali další pisatelé z řad katolické církve, obvykle faráři. K době, která mě zajímá, se vztahuje zápis o Františku Fišerovi. Ten jako katolický farář nastoupil do Studnice roku 1918, ovšem pak se dostal do sporu s biskupskou konsistoří, nepodrobil se a byl z církve vyobcován. *„Farnost takto osiřela a poněvadž právního stavu pro liknavost úřadů nebylo lze dosíci, zůstal odpadlý kněz ve farnosti a kostel drželi českoslovenští sektáři. Kostelní zřízení všichni rovněž odpadli, aby neztratili chlebiček.“*¹⁴¹ Tyto události měly mimo jiné dopad na administrativní úkony, jež do té doby prováděla katolická církev. Studnická matrika po několika dalších letech zůstala na československém farním úřadě, a tak byla v Náchodě zřízena prozatímní matrika pro zapisování křtů a sňatků. Pohřby, resp. úmrtí se do matrik nezapisovaly ihned, ale teprve dodatečně, podle uložených „ohledacích“ listů. Katolická kronika pak pokračuje popisem dalšího dění ve studnické farnosti, *„kde se časem někteří z československé církve vrátili k církvi katolické, když shledali, že byli podvedeni, částečně i z jiných důvodů (příbuzenských apod.)...Katolíci měli stále mocnější a mocnější touhu, aby zde byla opět zřízena samostatná duchovní správa a ovšem, aby kostel i fara byly vráceny církvi katolické. Museliť do kostela choditi do sousedních farností. ...Ať kamkoli, trvala cesta do kostela nejmíň hodinu. V zimě pak byla cesta zhola nemožná.“*¹⁴²

Když byl katolický kostel vrácen a znovu vysvěcen, administrátorem ve Studnici se stal šestadvacetiletý Jan Pachtl, dosavadní kaplan ve Smidarech. Přestože už z předchozích kronik víme, jak celá tato akce skončila, zaujal mne kronikářův zápis o Pachlově začátku ve Studnici, a proto jej také uvedu doslovně. Jan Pachtl si ještě na původním působišti podal žádost *„o přeložení někam do hor, kde by bylo vděčnější pole působnosti... Týž dostal téměř obratem odpověď, že bude ustanoven administrátorem ve Studnici. To byl proň ovšem neočekávaný obrat a pochmurně hleděl budoucnosti vstříc neboť o farářích zabraných čechoslováky bylo všeobecné mínění velmi šedé a nelákavé.... Jel na obhlídku do svého nového působiště. Mohl si říci s Caesarem: Veni, vidi, vici.... Neboť poznal na první pohled, že to nebude tak zlé, jak se zdálo a co bude chyběti do bodrosti a přívětivosti obyvatelstva, zejména čechoslováků, velmi protiřímsky*

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 106.

¹⁴¹ Paměti duchovní osady Studnické, SOKA Náchod, kniha č. 1., Hlava III, list 145.

¹⁴² Tamtéž, list 145.

orientovaných, že dodá líbezná, vábivá krajina svými přírodními půvaby. Tak skončilo studnické interregnum, ukončena excurrento administrace, neboť se nový administrátor brzy přistěhoval a nebylo již nutno chodit do vzdálených kostelů sousedních farností.“ Kronika dále uvádí, že Jan Pachl „s tak nepatrnými zkušenostmi navázal na vedení farnosti tak zdecimované za poměrů komplikovaně obtížných.“¹⁴³ V tomto okamžiku by se mohlo zdát, že do církevních záležitostí byl opět vnesen řád a věci se začaly odvíjet obvyklým způsobem dále.

Vývoj ve Studnici šel ale jiným směrem. V dalším textu kronikář jen stručně oznamuje, že administrátor Jan Pachl v polovině září 1929 odpadl k československé sektě, na to farnost studnická osiřela a byla administrována z České Skalice. Trvalo několik let, než se katolická fara znovu obsadila.

Tolik pohled na bouřlivé události 20. let ze strany katolické.

3.4. Církev ve Studnici po roce 1990

Kroniky a pamětní knihy popisují více či méně podrobně okolnosti vzniku CČS ve Studnici a následné události, tedy dobu 20. let 20. století. Další záznamy o církevních záležitostech už se týkají vždy jen vlastní církve a nesouvisejí přímo s mým tématem. Situace se částečně změnila po roce 1990, kdy se aktivity obou církví začaly opět prolínat. Informace ze života církví od roku 1990 jsem čerpala ze Zpravodaje obce Studnice, kam někteří duchovní přispívali pravidelně, jiní jen občas, někteří vůbec. Objevují se zde především zprávy o dění v obou farnostech (pastorační činnosti, oslavy svátků, duchovní život) a o stavebních činnostech a opravách kostelů. Pro mne byly důležité informace o akcích, které se nějak týkaly obou církví zároveň a vyžadovaly vzájemnou spolupráci. V 90. letech působil ve Studnici farář CČS, Miroslav Smutný, jehož příspěvky se v místním tisku objevovaly pravidelně. Z těchto zpráv se tak můžeme dovědět, že obě církve pro určité příležitosti spojovaly své pěvecké sbory, které nacvičovaly v Husově sboru (dnes používaný název kostela CČS) a pak společně koncertovaly. Společně nastudovaly např. i půlnoční mši, která se pak tradičně zpívala nejprve v kostele Sv. Jana Nepomuckého a o něco později pak v Husově sboru: „*Další důkaz ekumenické spolupráce obou církví, která potrvá i dál.*“¹⁴⁴ Farář CČS Smutný v rámci ekumeny kázal v katolickém kostele a katoličtí duchovní poté zase v Husově sboru, kázání se účastnili věřící obou církví. Po roce 2003, po odchodu faráře Smutného, zprávy o vzájemné spolupráci už nepokračují a zástupci obou církví už opět píšou jen o záležitostech své vlastní církve.

¹⁴³ Tamtéž, list 146.

¹⁴⁴ Smutný, 1996.

4. Metodologie

4.1. Cíl výzkumu

Podle pramenných zdrojů a odborné literatury si můžeme vytvořit určitou představu, jak soužití dvou církví probíhalo. Mě však zajímalo nejen to, co se o dané problematice dá dohledat z písemných zdrojů, ale i pohled obyvatel obce, kteří byli a jsou přímo v „centru dění“. Důležité pro mě byly jejich vzpomínky a reflexe toho, co sami zažili nebo co slyšeli od svých předků, a dále pohled na vývoj religiozity od doby, o které mají povědomí, až do současnosti, což bezprostředně souvisí s mezikonfesními vztahy. Chtěla jsem znát i názor různých generací.

4.2. Výzkumná strategie

Pro zjišťování informací, které jsem potřebovala, jsem zvolila kvalitativní výzkum, který umožňuje prozkoumat případ do hloubky. Výzkumník tak může vytvořit komplexní obraz o daném tématu; analyzuje různé typy textů a získává vhodnými metodami informace od účastníků výzkumu.¹⁴⁵ V rámci kvalitativního výzkumu se také může pracovat s početně menší skupinou respondentů, což byl i tento případ. U tohoto druhu výzkumu nejde o zachycení statistických dat, ale právě o náhled do specifiky problému.

4.3. Techniky sběru dat a metody vyhodnocování

Jak píše Jan Horský, každá metoda výzkumu „*je vůči bohatosti skutečnosti větší či menší měrou redukcionistická*“.¹⁴⁶ Dané téma lze zkoumat různými způsoby a z různých hledisek. Já jsem si pro svou práci zvolila metodu polostrukturovaných rozhovorů. I v případě mé práce bylo nutno celkový objem získaných dat po úvaze redukovat.

Při polostrukturovaných rozhovorech jsem nechávala respondenty - pokud chtěli - volně mluvit i o jiných tématech, která měla s hlavními tématy větší či menší souvislost. V tomto směru už by se spíše jednalo o narativní rozhovor. Nicméně ne všichni respondenti se

¹⁴⁵ Hendl, 2012, s. 48.

¹⁴⁶ Horský, 2014, s. 26.

odchylovali od připravených otázek. Někteří respondenti zodpověděli některé otázky sami ještě dříve, než jsem se na ně zeptala, případně se k některým tématům stále vraceli a doplňovali určité informace, takže výsledná podoba nemusela připomínat polostrukturovaný rozhovor. Většinu rozhovorů jsem po svolení nahrávala na diktafon, u některých respondentů jsem si na základě jejich přání rozhovor ručně zapisovala. Otázky jsem u některých respondentů musela formulovat trochu jinak, aby bylo zcela jasné, na co se ptám. Rozhovory probíhaly v čase a místě, které si každý respondent sám zvolil.

Všichni respondenti byli nejprve informováni, o jaký výzkum se jedná, byla jim zaručena anonymita a stejně tak měli možnost rozhovor kdykoliv ukončit. Toho sice nikdo nevyužil, ale někteří respondenti nechtěli některou otázku příliš rozebírat, což jsem musela respektovat. Stalo se i to, že o jednom pro mě ožehavém tématu mluvili otevřeně, ale s tím, že pro svou práci ty informace použít nesmím. Nahrané nebo zapsané rozhovory jsem přepsala do počítače, přičemž stylistiku jsem ponechala v původní podobě. Dále jsem zapsané údaje tématicky roztřídila, redukovala, podle předem daných kategorií jsem je analyzovala a zpracovala do podoby zde předložené práce.

4.4. Výběr vzorku a prostředí výzkumu

Pro tento účel jsem si vybrala 9 respondentů, kteří žili nebo žijí ve Studnici a požádala jsem je o rozhovor na toto téma. Mezi respondenty byli lidé, které osobně znám a dále jsem využívala metody „nabalování sněhové koule“ (snowball sampling technique) a kontaktovala na základě informací od těchto osob další respondenty. Mou snahou bylo vytvořit takovou skupinu respondentů, která je věkově různorodá a jsou v ní, pokud se týká aktivních věřících, zastoupeny obě konfese.

Protože v kvalitativním výzkumu nejde o zjišťování přesně změřitelných údajů nebo zobecnitelných faktů týkajících se široké populace, nemůžeme mluvit o reprezentativním vzorku obyvatelstva, ani vztáhnout výsledek výzkumu na všechny obyvatele v dané věkové kategorii nebo v dané obci.

5. Empirická část

Výzkum týkající se vzájemných vztahů dvou církví a jejich členů by se na první pohled mohl zdát jako záležitost primárně náboženská, avšak ukázalo se, že hranice mezi náboženským a ne-náboženským jednáním není jasně určitelná a jak dříve, tak i dnes se volně překrývá s lidovými tradicemi a zvyky. Záleží pak na subjektivním mínění každého jednotlivce, co ještě považuje za projevy náboženské a co již ne.¹⁴⁷

Výzkumná otázka byla tato:

Jak se vyvíjely vztahy mezi těmito dvěma církvemi a jejich členy od založení Církve československé do současnosti ?

K tomu se vztahovaly tyto tématické okruhy otázek:

- 1) Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1920-1948
- 2) Osoba faráře
- 3) Ženy a církev
- 4) Konverze (důvody obecné a důvody osobní)
- 5) Mezikonfesní sňatky
- 6) Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1948-1989
- 7) Vztahy mezi příslušníky obou konfesí
- 8) Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v současnosti

Oslovila jsem více respondentů, kteří žili nebo žijí ve Studnici a požádala jsem je o rozhovor. Z oslovených jich souhlasilo devět. V rámci zachování anonymity jsem jména respondentů změnila a neuvádím ani jejich vzdělání či profesní zaměření. Tyto údaje na malé obci by mnohdy byly dostatečné k tomu, aby byli respondenti identifikováni a tím by se porušila deklarovaná anonymita.

Obecně mohu říci, že vzdělání respondentů se pohybuje ve škále od vyučených, přes středoškolské vzdělání s maturitou až po vysokoškolské.

¹⁴⁷ Srov. Havelka, 2012, s. 30.

Rozhovory probíhaly v dubnu-červnu 2017.

pan Alois (*1928, 89 let), člen CČS

paní Marie (*1929, 88 let), z rodiny CČS, není členkou žádné církve

paní Hana (*1931, 86 let), členka CČS

pan Bohumil (*1933, 84 let), člen katolické církve

pan Otto (*1940, 77 let), z rodiny CČS, není členem žádné církve

paní Eliška (*1949, 68 let), z katolické rodiny, není členkou žádné církve

pan Josef (*1952, 65 let), člen katolické církve

pan Petr (*1977, 40 let), není členem žádné církve

paní Simona (*1981, 36 let), není členkou žádné církve

5.1. Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1920 – 1948

Můj první dotaz směřoval na podobu vnější religiozity na vesnici v minulých dobách; tedy jakým způsobem se náboženství a víra projevovaly v každodenním životě, do jaké míry zasahovaly do různých sfér života jednotlivých obyvatel, institucí a vesnice jako celku. Považovala jsem za důležité, aby se na úvod promluvilo právě o tomto tématu; pokud totiž kronika uvádí, že „*bylo poněkud rušněji mezi oběma stranami*“¹⁴⁸, dalo by se usuzovat, že náboženství hrálo v životě vesnice a jejích obyvatel důležitější roli.

Podoba vnější religiozity se od námi sledované doby, tedy od 20. let 20. století, měnila, a to hlavně v souvislosti s měnící se politickou situací. Proto jsem tento tématický okruh rozdělila do tří období, vymezených dobou trvání konkrétního politického režimu. Na toto téma v bodě 5.1. pak navazuje bod 5.6. a dokončeno je v bodě 5.8., kde se mluví o formě religiozity nyní. Časové rozlišení zohledňuje jen ty největší změny v politické situaci a nezabývá se dílčími nebo krátkodobými změnami, které sice mohly být zásadní v politice, ale na náboženský život vesnice neměly vliv.

Pro úplnost ještě dodám, že členové Církve československé o sobě mluví jako o „čechoslovácích“.

Starší respondenti (77–89 let) se shodují na tom, že „být věřící“ a praktikovat víru veřejně bylo

¹⁴⁸ Pamětní kniha obce Starkoče, s. 99.

samozřejmé, nad tím se nikdo nepozastavoval. Jak řekla paní Hana: „*My všichni jsme byli věřící, to bylo samozřejmé, o tom nikdo nepřemýšlel, to prostě bylo dáno. A že se chodilo do kostela, to bylo taky samozřejmé, to s tím souviselo. To jsme vůbec nebrali jako že to je něco zvláštního, chodili tam prostě všichni.*“ Pan Otto: „*Do kostela se prostě chodilo, dělali to tak všichni...*“

Pan Bohumil má velmi podobný názor, „*církevní působení a náboženství*“ bylo skoro samozřejmou součástí života: „*Neobvyklé by do roku 1948 spíš bylo, kdyby se někdo církevních aktivit neúčastnil.*“ Jako malé dítě o tom nepřemýšlel; byl přesvědčen, že to má takto být. To, že vždycky v neděli „*musel chodit do kostela*“, považoval za správné. V jeho názoru ho utvrzoval nejen životní styl jeho rodiny, ale i příbuzných.

Pan Alois vidí situaci obdobně: „*Od mládí bylo dáno, že patříme k československé církvi, tak jsem se tím nezabýval.*“ Základní a střední školu (řeceno dnešní terminologií) navštěvoval ve 30. a 40. letech a říká, že hodiny náboženství ve škole byly povinné. Pokud by se někdo hodin náboženství účastnit nechtěl, respektive by to nechtěli jeho rodiče, bylo teoreticky možné tam nechodit: „*Rodiče mohli rozhodnout, že tam děti posílat nebudou.*“ V praxi však pan Alois neví o nikom, kdo by takto postupoval. Ženy z jeho rodiny, hlavně maminka a babička, byly silně věřící čechoslovačky. Svou víru nijak neskrývaly, nebylo to v té době ani nutné a do kostela chodily z vlastního přesvědčení a jak nejčastěji to šlo. Dědeček, „*ten se do toho neangažoval nějak, ale babička... to bylo něco jiného.*“

Tito nejstarší respondenti, ať už vyrůstali v katolickém nebo nekatolickém prostředí a v kterékoli vsi, shodně popisovali „chození do kostela“ jako příjemnou součást neděle. Kostel plnil mimo jiné funkci jakéhosi společenského centra, kde se lidé mohli po týdnu nebo delší době setkat s příbuznými, přáteli a ostatními obyvateli své i přilehlých vesnic. Slovy paní Hany: „*Bohoslužba byla společenská událost - lidi se ustrojili, neděle se držely, nepracovalo se.*“ „Chození do kostela“ nebylo pro tyto nejstarší respondenty v jejich vzpomínkách omezeno jen na pouhou bohoslužbu, ale zahrnovalo i cestu tam a zpět, která byla nedílnou součástí toho všeho. A zejména u obyvatel, kteří přicházeli z větší dálky, byla tato procházka nebo spíše pěší túra i důležitou společenskou akcí. Každá generace mohla cestu pojmout po svém a využívat ji podle svých představ. Lidé obvykle chodili společně nebo ve skupinách, utvářených proměnlivě podle věku či zájmů. Během cesty se probíraly různé aktuální záležitosti, obyvatelé se vzájemně informovali o tom, co se kde děje, navazovaly se bližší vztahy, mohly se domlouvat různé obchodní věci a podobně. Tyto cesty do kostela byly pro respondenty zjevně důležité, protože mnozí z nich do podrobností vyprávěli o tom, jak cesty probíhaly a co se při nich dělo. Jako příklad mohu uvést paní Hanu: „*Z okolních vesnic tam (do kostela) chodily davy lidí. Nás tam chodila celá parta dětí, vždycky jsme šly napřed a rodiče až za náma.*“ Paní Hana a její vrstevníci se na cestu do kostela těšili. Tato delší procházka, oklikou přes les a spojená s různými

dětskými hrami (na schovávanou apod.), představovala pro děti oficiální uvolnění od různých prací a povinností, kterým se jinak převážně musely věnovat. Pro paní Hanu v jejích dětských letech tak nemělo „chození do kostela“ význam primárně náboženský, ale spojuje jej hlavně s obdobím bezstarostných dětských aktivit. Samotné dění v kostele už tak důležité a zajímavé nebylo: „*No v kostele jsme musely poslouchat, o čem se káže, kdyby se nás pak na to někdo ptal. A rodiče se občas ptali, aby se ukázalo, jestli jsme dávaly pozor.*“

Pan Alois má v souvislosti s cestou na bohoslužby příjemné vzpomínky na „navazování vztahů“: „*Z vedlejší vsi sem chodilo taky hodně lidí, to byl celej houf, kterej se táhul dolů. Vona jak se ta cesta klikatí, tak mládež chodila spolu napřed, některý po dvojicích a teprve za nima se táhli starý. Ty mladý, jak chodili spolu, tak myslím, že některý do toho kostela nakonec ani nedošli (smích). Jinak oni se strašně těšili, až zas bude neděle a pude se do kostela (smích).*“ Všichni respondenti shodně uvádějí, každý svým vlastním slovníkem, že do kostela v neděli chodily „*davy*“, „*houfy*“, „*proudy lidí*“ nebo „*celá parta dětí.*“

Pan Bohumil považuje návštěvy kostela ve vedlejší vesnici za vlastně jedinou kulturní událost v místě bydliště, protože „*jinak byla hlavně samá práce v hospodářství.*“ Opět se nám zde objevuje protiklad práce, která na vesnici nikdy nekončí, a volného času, k němuž patřilo i „chození do kostela“. Respondenti opakovaně zdůrazňovali, že oproti dnešní době bylo tehdy hodně práce a nebylo mezi lidmi zvykem scházet se „jen tak“. Kostel byl tím místem na vesnici, v němž se lidé mohli pravidelně setkávat. Na vesnici měl téměř každý své hospodářství nebo živnost, kterým se nepřetržitě věnoval, a kromě toho bylo zvykem pomáhat příbuzným při zemědělských a sezónních pracích. V takových případech se někdy bohoslužba musela vynechat, jak říká pan Bohumil: „*Jo, někdy se do kostela nešlo, když byla nutná práce třeba na poli. V létě obilí, to byla ruční práce ... to nemohlo počkat, to se vlastně nesvětila ani ta neděle.*“ Jako dítě vnímal pan Bohumil hlavně hudební stránku bohoslužeb a občas také tu „kulturní“ stránku církevních slavností. „*Různý církevní zvyky a slavnosti byly, to jsem se jako dítě účastnil, často to bylo i pěkný, takový kulturní a osvětový, všechno si dělali ti lidi na vesnici sami ... To bylo myslím lepší a ty lidi to víc stmelovalo. To bylo asi důležitý působení, i mně to připadalo jako takovej svátek.*“ Spojení mezi církví a kulturou zmiňuje i pan Josef: „*Za první republiky dělaly církve i nějaké přednášky a pěvecká vystoupení, a to lidi přišli, bylo to vzácnější ... no a nebyla ta televize.*“ A nakonec ještě paní Hana: „*A do kostela (československého) se chodilo kvůli panu varhaníkovi kvůli hudbě, takže nejen kvůli náboženství. Taky tam býval pěvecký sbor.*“

Paní Marii se v souvislosti s religiozitou v dřívějších dobách vybavují hlavně běžné církevní svátky a pak aktivity pořádané církví, kterých se ráda účastnila: „*Z dětství si pamatuji na nějaké církevní svátky, s tím spojené oslavy, průvody, a to u obou církví, a u československé možná i nějaké pěší výlety. Na to jsme rádi chodili.*“

Při cestách do kostela a zpět a při nejrůznějších církevních slavnostech a doprovodných akcích se setkávali nejen obyvatelé jedné vsi, ale rozšířeně celé farnosti.

Zatímco ve vzpomínkách na dobu předválečnou se ve výpovědích respondentů objevovaly zážitky veselé a příjemné a vyprávění se občas neslo i v humorném duchu, o době 2. světové války mluvili respondenti vážným tónem. V československém kostele byla při bohoslužbách vždy velká účast a ta se po dobu války ještě zvýšila. Jak říká pan Alois: *„Bylo tam narváno, hlavně i v době války, do roku 1945. Za protektorátu to byla jedna z mála možností, jak se scházet.“* Podobně to popsala paní Hana: *„Za války byla bohoslužba velká událost, vlastně jediná.“* Válka lidi stmelila a bohoslužba nabývala ještě jiného významu, než jen duchovního. Měla skrytý význam jako symbol odporu proti okupantům. Československá církev pořádala i jiné než vysloveně náboženské akce, jak dokládá paní Hana: *„Za války se dělaly odpolední kulturní pásma a to bylo zase plno, lidi brečeli, byla to jediná kultura na vesnici. Tématem byla například láska k vlasti nebo k rodičům...“*

Po válce se účast na bohoslužbách v československém kostele zase snížila, jak pokyvuje paní Hana: *„Po válce už nebylo plno.“* Slovy pana Aloise: *„Pak už docházka ustala, byla nová doba, jiný starosti.“* Po roce 1948 začala účast klesat ještě znatelněji.

5.2. Farář

Již z prvních výpovědí respondentů zaznívalo, že být věřícím a „chodit do kostela“ bylo samozřejmé. S kostelem je neoddelitelně spjata osobnost faráře. Jakou roli tedy farář zastával? Co pro obyvatele znamenal? Jaký měl vliv měl na dění v obci?

Jak respondenti shodně uváděli, farář měl na vesnici důležité postavení a vedle pana starosty, pana učitele nebo učitelů, případně pana doktora, byl intelektuální a obvykle také morální autoritou. Jeho slovo mělo váhu. Pan Bohumil to dokládá těmito slovy: *„Farář byl autorita, spíše taková morální, občas jsem i slyšel větu „co by tomu asi řekl pan farář“, to tedy spíš v těch katolickéjch rodinách, jinde si z něho zase nic nedělali, ale zase nikdo si netroufl ho nějak pomluvit nebo tak. Taky všichni nebyli úplně bez chyb, ale o tom se tak spíš nemluvalo, aspoň u nás doma ne, u nás byl pan farář někdo.“* Farář na vesnici nežil izolovaně, v poklidu své fary, ale účastnil se běžného venkovského života. Znal rytmus venkovského života a věděl, že někdy se musely neodkladně udělat nějaké zemědělské práce a v takovém případě „šel kostel stranou“. Jak říká pan Bohumil: *„To myslím chápal i ten farář, tak to tak nějak přešel, pokud na tý vesnici žil a to v mém dětství tady bydlel na faře, tak o tý vesnici všechno věděl i o těch lidech.“* Pokud

bylo potřeba, mohl uplatnit svoji autoritu: „*Někdy někomu i domluvil, ale spíš mezi čtyřma očima, né žádný veřejný jmenování v kostele, aspoň tak si to pamatuju nebo se o tom povídalo.*“ Pan Alois připomíná ještě jinou roli faráře: „*Farář byl nositelem nějaký ty kultury. Vždyť to byl učitel, farář - to byla inteligence na vesnici, vzdělání měli.*“

Pokud bylo na vesnici nutno něco prodiskutovat ve větší společnosti nebo si něco „vyříkat“, sloužila k tomuto účelu hospoda. A do hospody občas zašel i pan farář, to nebylo nic výjimečného. Pan Josef to vidí takto: „*Můj názor jako občana starší generace je, že každá pořádná obec nebo vesnice má mít školu, kostel a hospodu. Tak to dřív bylo a tam se odehrávalo všechno důležité. A nakonec se všichni sešli v té hospodě, i pan učitel, i pan farář, no a hostinský věděl vůbec o všem. Tam se všechno semlelo a bylo důležité zajít aspoň na jedno pivo, no bylo to lepší než jako dnes sedět doma u televize... Lidi byli víc pospolu, no hádali se taky, to jo, ale v té větší společnosti se ty názory víc probíraly a víc se to vyříkalo, takže pak šli domů a byli takoví klidnější a nepotřebovali ty moderní psychoterapie a takový ty věci. A to ještě naše obec má kostel, školu i hospodu hezky na návsi, skoro vedle sebe, to je jako z románu.*“ Pan Otto vzpomíná na jednoho faráře ČČS (respondent uvedl jeho jméno): „*Farář československý byl takový lidový, chodil i na pivo do hospody, docela i vypil, a pak se smál s chlapama těm jejich řečem.*“

Někteří faráři se účastnili i místních plesů. „*To byla čest, když někdo mohl sedět u stolu s panem farářem,*“ říká paní Hana a vybavuje si další vzpomínku: „*Katolický farář (respondentka uvedla jeho jméno) taky chodil na plesy a říkal, že mladí to mají dobrý s tím tancem buky buky¹⁴⁹, to on tančil kdysi na Žofíně jen valčík.*“

V životě tehdejší společnosti, přibližně do roku 1948, byl důležitý nejen farář jako osoba, ale také farní úřad jako instituce. Pan Alois uvádí příklad: Když jeho rodina žádala o stipendium či prominutí nějakých poplatků z důvodu chudoby, musela k tomu předložit „Vysvědčení o chudobě“, potvrzené nejen od obecního úřadu, ale také od úřadu farního. „*Moje maminka a její máma, když táta zemřel, tak mám papíry doma, kdy žádají o stipendium nebo prominutí něčeho, aby to nemusely platit, to gymnázium, a tam je dole - to je velikej papír - že to musí potvrdit obecní úřad, ale taky farní úřad.*“

V 50. - 80. letech 20. století už sice farář neměl celospolečenskou autoritu, ale mohl dál zůstat důležitou osobností pro jednotlivé věřící. Týkalo se to i rodiny pana Bohumila: „*Když byla moje maminka v pokročilém věku a nemohla chodit, nechodila ani do kostela, tak ji farář navštěvoval doma, celkem pravidelně, takové kratší návštěvy. Nevím, co si povídali, nebyl jsem u toho, ale vždycky mně to hlásila, že tam byl pan farář a myslím, že si to považovala. Tak to asi taková nějaká duchovní útěcha byla. No asi to dělat nemusel, ale ona byla celý života věrná katolička a*

¹⁴⁹ je tím míněno boogie-woogie

z toho nikdy neslevila. Pak už ve stáří si tu víru sama tak nějak tiše prožívala a myslím, že pro ni byla velkou oporou.“ Pan Alois v dobrém vzpomíná na jednoho československého faráře (respondent uvedl jeho jméno): *„Ten byl ve všem byl aktivní. Ale on byl aktivní nejen jako samostatný organizátor, ale i pomáhal.“*

Katolická fara byla užívána jako bydliště katolického faráře do roku 1952, tedy do smrti posledního katolického duchovního. Pak už do Studnice katoličtí duchovní pouze dojížděli. V budově Církve československé měli faráři svůj byt až do roku 2005.

Postavení faráře, administrátora nebo jakéhokoliv duchovního je na vesnici v současné době už jiné. Jak říká pan Bohumil: *„Když už sem jenom dojíždí, nežije tady na vesnici, tak ty lidi prakticky nezná, není už takovou autoritou a to se může snažit, jak chce. Dřív o těch lidech věděl všechno, žil s nima. To spojení s lidma a s vesnicí už se vytrácí. Tak si myslím, že ten farář už je takový jen jako povolání. Je to vlastně už jen úředník.“*

Při množství duchovních, mužů i žen, katolíků i čechoslováků, kteří působili ve Studnici, mají obyvatelé srovnání. Mezi jednotlivými duchovními samozřejmě byly rozdíly; vůči některým byla ze strany respondentů vznesena i kritika, kterou pro účely této práce nechtěli blíže rozebírat. Ale jak nakonec respondenti vždy zdůrazňovali, záleží na povaze a přístupu konkrétního duchovního. Slovy paní Marie: *„Svoji pověst si farář tvoří sám.“*

5.3. Ženy a církvev

Tématem, které ve výzkumu nelze nezmínit, jsou ženy v souvislosti s církví. Ženy jako partnerky duchovních a ženy – farářky. Toto téma bylo na vesnici aktuální již před tím, než byla založena Církev československá. Po dlouhou dobu ve Studnici dominovala církev katolická, která od duchovních vyžadovala dodržování celibátu. Realita v 1. polovině 20. století však byla jiná. Paní Hana to dokládá touto vzpomínkou: *„Katoličtí faráři a jejich kuchařky ... no všichni na vesnici to věděli, ale nikomu to nevadilo. Nebo se lidi usmívali a mávali nad tím rukou „vždyť to je taky jen člověk“. Jeden farář měl kuchařku až z Prahy, a to byla dáma na úrovni, vždycky pěkně oblečená, klobouček, rukavičky, kabelku a ta měla ještě vlastní služku.“*

Pan Otto říká, že v obci kdysi dávno působil katolický farář, který *„měl dvě děti, ty mu říkaly strejčku, ale všichni ve vsi věděli, že to jsou jeho děti. Lidi to nijak neřešili, až na pár katolických fanatiků a ty se najdou vždycky“*. Nedodržování celibátu tedy podle těchto respondentů farníkům nevadilo a chápali je.

Pan Bohumil nemá povědomí o žádném takovém případu: *„Já si teda nevzpomínám, že by s*

katolickými duchovními, které jsem znal já, bylo spojováno nedodržování celibátu, ale připouštím, že by na tom mohlo být něco pravdy. My jsme v tomhle ohledu nebyli v centru dění.“

Celibát byl podle pana Aloise také hlavním důvodem, proč pak katoličtí faráři tady i jinde přestupovali k Církvi československé: *„Jim šlo hlavně o ten celibát, o nic jinýho, vždyť se jinak měli dobře.“* A dodává k tomu: *„Kdyby ty katolíci ten celibát zrušili, tak nemusel být takovýhle exodus. Kněží by se akorát oženili, jinak by skoro všechno zůstalo při starým a byl by klid.“* V době, kdy vznikla Církev československá, působil ve Studnici již zmiňovaný katolický farář František Fišera, který poté přestoupil do Církve československé. Paní Hana zná z vyprávění toto: *„Fišera byl v Úpici jako katolík a do Studnice přišel se ženou, jako kuchařkou a hospodyní. A pozdějc, už jako čechoslovák, si ji vzal za manželku.“* Podobně mluví pan Alois: *„Zlí jazykové tvrděj, že zakládal Československou církev jenom kvůli tomu, aby mohl být s tou Andou, ale ...doložit to nejde.“* Přestože ženy nezastávaly v hierarchii katolické církve žádné oficiální postavení, zdá se, že alespoň v rámci farnosti mohly být určitým činitelem, který ovlivňoval dění zpoza scény a tato situace byla obecně akceptována. Paní Hana to vysvětluje takto: *„Vesnice je vlastní společenství s vlastními pravidly. Tady je to jiný, než ve městě.“*

Se založením Církve československé se na vesnici objevil nový jev – ženatý duchovní. Ale jak říká pan Otto: *„Ona to zas tak velká změna pro lidi nebyla, prostě se jenom úředně stvrdilo to, co už existovalo dávno předtím, ale potají.“* A paní Hana: *„Aspoň měli (duchovní) „čistý stůl“ a nemuseli nic předstírat. Určitě to byla úleva.“*

Po 2. světové válce nastal ještě další pokrok – duchovní službu v rámci Církve československé už mohly vykonávat i ženy. A to se později týkalo i Studnice. Byl s tím na vesnici nějaký problém, nevadilo to? Pan Alois to vidí takto: *„Nevadilo, proč by mělo? Když můžeme mít i generálku, tak proč ne farářku? Byla tady třeba farářka a na tu jsou samý dobrý vzpomínky. Vždycky záleží na člověku, to je stejný jako všude jinde.“* Pan Otto k tomu říká: *„Mně nevadí, jestli to je žena nebo muž, když svoji práci dělá dobře.“*

Ani dalším respondentům ženy – farářky nevadí a nevzpomínají si, že by tuto situaci někdo neakceptoval.

5.4. Přestupy

5.4.1. Důvody obecné (politika)

Po založení Církve československé vystoupila většina obyvatel sledované obce i okolních

vesnic z církve katolické a přidala se k ČČS. Pro tento masový přestup musely být nějaké zásadní důvody a ty mne právě zajímaly v tomto tématickém okruhu. Podle vyprávění respondentů se důvody dají rozdělit do dvou skupin, na důvody obecné (zejména politické) a důvody osobní (vliv faráře).

Prvotním důvodem přestupů byla podle pana Aloise politika a situace v době 1. světové války a po ní: *„Základní důvod byl politickéj. Byl konec války a velikej odpor vůči katolický církvi, vzhledem k tomu, že do poslední chvíle hájila Rakousko. Vždyť ze Lhoty padlo 21 lidí, ze Studnice 17, a v každý další vesnici několik dalších, no tak to přeci hrálo do karet nově vytvářený církvi, která byla v odporu.“* Respondenti opakovaně uváděli, že mezi důvody, kvůli nimž se přestupovalo od církve katolické k Církvi československé, bylo nadšení po vzniku samostatného státu a tudíž možnost mít samostatnou církev, dále averze vůči katolické církvi a pak také vliv T. G. Masaryka. Pan Otto má v paměti rodinné vzpomínky: *„O církvi československé vím z rodiny to, že po 1. světové válce to bylo velké nadšení, protože s pádem Rakouska byla nenávisť i proti „Římanům“ a byla snaha o vše nové a československé. A podporoval to i Masaryk – aspoň mezi lidem se to říkalo.“* Paní Marie zná tu dobu z vyprávění své matky, protože u nich doma se o tom hodně mluvilo. Založení ČČS bylo považováno za významnou událost, bylo s tím spojeno velké nadšení a byla to *„doba velkých nadějí“*. Kritiku katolictví, *„hlavně toho jejich vedení,“* bylo možno projevit otevřeně. Část rodiny paní Marie, ze strany otce, byla silně katolická a nebyla snahám o novou církev nakloněna. Zato v rodině ze strany matky, do té doby nábožensky vlašné, se hned přestoupilo z církve katolické do československé. Aktivní byly hlavně ženy, *„to od nich bylo znát takové zapálení pro novou církev československou jako tu správnou a novou... Hned jak to šlo, tak běžely, odhlásily se od katolíků a přihlásily se k čechoslovákům.“* Lidé od nové církve očekávali, že *„nebude tak latinská, ale že bude naše, tedy československá.“*

Pan Bohumil vyrostl v katolické rodině a katolíkem i zůstal, i když spíš už jen formálně. Jak sám říká, není tedy tím pravým, kdo by mohl důvody přestupů objasnit. Jeho rodina na přestupy nahlížela s nepochopením. *„Občas se o tom mluvilo, že jako najednou se všichni zbláznili. To říkala stará tetka, že nebyli pevní ve víře, když hned někam přestupovali - ani to nebylo ještě uznáný. Skoro bych řek', že to brali nejdřív ti katolíci pevní jako nějakou sektu (míněno Církev československou), jak se i dnes objevuje ledacos. No, nebylo to jednoduchý, taková situace najednou. Dost lidí začalo přestupovat a chtělo to i docela odvahu zůstat v tý době na straně katolický, navíc když i faráři katolický se začali obracet, to byla rána, to nemohli některý lidi snad ani pochopit, to byla úplná revoluce... Pokud vím, tak se v naší rodině ani neuvažovalo o nějakém přestupu, hlavně tedy maminka měla v těchle věcech hlavní slovo, taky byla hodně konzervativní, i celá rodina, žádné novoty se moc nepěstovaly. To jsem viděl až pozdějc zpětně, že*

to tak bylo, jako co bylo jednou daný, tak nebyl důvod to nějak měnit, a to i v jiných věcech.“

Paní Hana říká, že Církev československá vznikla na „*vlasteneckém základě*“, a to byl také důvod, proč se k ní lidé na vesnici přidávali: „*Tam nebyl náboženský fanatismus, ale vlastenectví.*“ Podobný názor zastává i pan Josef: „*To ta atmosféra po vzniku republiky dělala hodně, že by jako i církev měla být nová.*“

5.4.2. Důvody osobní (postoj faráře)

Ve vyprávění respondentů se často objevovaly vzpomínky na některé faráře a na jejich slova a činy, které pak měly vliv na osobní rozhodování konkrétních osob. Jak už vyplynulo z předchozích vzpomínek respondentů, farář byl na vesnici určitou autoritou. V tomto smyslu se „půda“ pro přestup věřících z katolické církve k Církvi československé připravovala už dávno před tím, než ČČS vznikla. Podle pana Aloise, který se otázkou konverzí zabýval zevrubně, byla vzájemná nevráživost mezi katolíky a čechoslováky jen završením událostí, které se ve sledované oblasti odehrály už dávno v 19. století. Ve farnosti Studnice bylo napětí mimo jiné vyvoláno přístupem jednoho z místních katolických farářů. Část obyvatel Řešetovy Lhoty, vesnice sousedící se Studnicí, se totiž tehdy hlásila „*k evangelíkům*“. Zmiňovaný katolický farář byl zaměřen proti evangelíkům, „*kázal proti nim*“ a „*odmítal některý církevní úkony některým občanům Řešetovy Lhoty.*“ Farářovo jednání však vzbuzovalo nevoli u podstatně větší části obyvatel Řešetovy Lhoty, než jen u evangelíků. Bylo obecně považováno za „*kázání proti Lhotě*“ a přispělo k tomu, že naprostá většina obyvatel této obce později přestoupila od církve katolické k československé.

Rodiče pana Aloise byli jedni z prvních, kteří přestoupili. Iniciátorkou přestupu byla jeho matka, které se kdysi v rámci hodin katolického náboženství nelíbily nějaké farářovy řeči a jeho přístup, „*tak se na něj vykašlala a šla k československej.*“

Farář mohl na své „ovečky“ působit negativně, aniž by to bylo jeho cílem, a přimět je tím k nejzásadnějšímu kroku – k vystoupení z církve. Stejně tak ale mohl být farář příkladem, který byl následován, jak dokládá pan Otto: „*Když se našel katolický kněz, který měl respekt a který přestoupil, tak s sebou stáhl velký počet věřících. To bylo i tady ve Studnici...*“ Paní Marie také zmiňuje velký vliv kněží na rozhodování věřících. Pokud se kněz rozhodl pro přestup, nezůstalo to osamocenou akcí jednotlivce, ale mělo to velký společenský dopad: „*A když pak pro ni (Československou církev) byli i mnozí katoličtí kněží, jako tady v našem kraji, tak to byla velká podpora a s mnoha lidmi to úplně zamávalo, jako ta myšlenka, že vlastně nedělají nic špatného,*

když jsou v čele těch snah i kněží. A ono se to tady stalo hned dvakrát za sebou.“

Pan Josef vidí situaci takto: *„Ona vlastně ta Církev československá vznikala odejitím farníků od katolické církve, hodně vlivem kněží, kteří taky přešli ... často to bylo hodně unáhlené a lidi se pak zase vraceli zpátky.“* O konkrétním člověku, který se „vrátil zpátky“, se zmínila paní Hana. Bližší okolnosti už si nevybavuje, ale stalo se to při bohoslužbě v československém kostele, kdy jeden soused (respondentka uvedla jeho jméno) zlostně zareagoval na něco, co řekl farář: *„ X. vylítnul z lavice a zařval ‚do týhle boudy už mě nikdo nedostane !‘ a už tam nepřišel.“*

5.5. Mezikonfesní sňatky

Vesnice byla podle rodin rozdělena na československou a katolickou část, ale občas se stávalo, že se dali dohromady dva lidé z konfesně odlišného prostředí. V tomto tématickém okruhu mě zajímalo, zda měla víra nějaký vliv při uzavírání manželství. Mezikonfesní sňatky nebyly podle respondentů moc časté, ale občas k nim docházelo. Jeden z takových sňatků se týkal rodiny paní Marie: *„Ženich katolík, nevěsta československá, tak co s tím udělat. Oboje rodiče sňatku přáli, jen ta rozdílná víra byla jaksi na překážku, hlavně tedy u těch rodičů ženicha. Hlavní aktéři sňatku by tohle snad ani neřešili, jenže museli. Představa byla, že svatba bude v katolickém kostele farnosti ženicha. Rodina nevěsty, která je odsud, s tím byla tolerantně smířena a nebyly tedy zdánlivě potíže. Jenže objevil se problém s farářem katolickým, požadoval přestup nevěsty k církvi katolické. Tak se jednalo s naším farářem Církve československé tady a ejhle, bylo řečeno, že sňatek může být uskutečněn v kostele československým přímo tady, víra ženicha - nutno říci, že spíše vlažnější - není na překážku. Tak svatba dopadla dobře. Často se o tom s humorem mluvilo při různých rodinných sešlostech, jaké museli na začátku překonat překážky. Ale i tohle byl takový důkaz, že ta Církev československá byla tolerantnější a taková spíš lidská.“*

Pan Bohumil má ve své rodině podobný příběh, který se odehrál po 2. světové válce. Ženich byl katolík a nevěsta „československá“ a po dohodě obou rodin se měla konat katolická svatba, na kterou se spěchalo. *„Když ale ženich zjistil, že před svatbou nejdřív bude muset chodit na nějaké hodiny předmanželské výchovy na faru a ještě z toho pak bude nějak přezkušován, tak se rozčílil, že to teda ne, na takovýhle blbosti on nemá čas.“* Tak se snoubenci zeptali v československém kostele, tam se žádné podmínky pro sňatek nekladly a svatba mohla být brzy. *„No je fakt, že faráři katolický byli spíš neústupný, ty československý to tak vážně nebrali, nedávali žádné podmínky, a tak když to rodině nevadilo, tak se spíš ty sňatky odehrávaly v kostele československým.“*

Pan Alois uvádí příklad mezikonfesního sňatku v sousedství koncem 40. let: „*Pepa se ženíl a Jarča byla katolická, tak Pepa, aby měl klid v baráku, tak přestoupil. Nikdo s ním pak nemluvil. Ty kluci, co s ním kamarádili, mu to prostě furt vyčítali - přestoupil kvůli ženský.*“ U konfesně smíšených párů se pak oba museli dohodnout, jakým směrem povedou děti, ale to se podle pana Aloise vždy nějak domluvilo.

Osobní zkušenost s mezikonfesním sňatkem má pan Otto, který si jako „čechoslovák“ vzal za manželku katoličku. Poznali se na přelomu 50. a 60. let, kdy byl pan Otto na vojně ve vzdálené oblasti, která je výhradně katolická. On sám by víru nijak neřešil, ale rodiče jeho manželky měli velké obavy, do jakého prostředí jejich dcera jde a jak se k ní v novém bydlišti budou lidé chovat, když je tam většina nekatolíků. Pan Otto říká: „*Moje máma (míněno manželka), to je katolička, že jo, a my se o tom nebavíme a ona nechodí do kostela. Když jsme u nich (v rodné obci manželky), tak do kostela jde, to musí. Tady ne... A to bylo řečí, když se vdávala, z její rodiny, abysme jí tady jako nezakazovali chodit do kostela, když jsme tady sami takoví ... lidi. Co si to o nás vůbec myslej? A pokaždý, když jsme tam přijeli, tak se jí ptali, jestli je všechno v pořádku a tak. A přitom tady ji lidi přijali úplně normálně a nikdo to neřešil.*“

Mezikonfesní sňatky, nevyskytující se moc často, nepředstavovaly ani tak problém pro samotné snoubence, jako pro jejich rodiny. U sňatků v pozdější době, od padesátých let dále, už emoce v souvislosti s vírou ustupovaly.

5.6. Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1948-1989

Po roce 1948, s nástupem nového politického režimu, se změnilo i postavení církve ve společnosti. Vliv církve - zejména katolické - na společnost byl cíleně oslabován, docházelo k perzekucím duchovních a dalších osob aktivních v církvi, přestávaly se udržovat církevní památky a mnohé z nich se začaly využívat pro jiné účely. Pokud se ptám na veřejné projevy víry a náboženství po roce 1948 nejstarších respondentů, odpovídají převážně stručně a opatrně. Jejich přístup chápu; byla to doba, kdy si každý musel dávat pozor na to, co říká a komu to říká. A zdá se, že ta doba se nějakým způsobem stále odráží i v jejich přístupu k této otázce. Lehkost, s jakou respondenti mluvili o životě za První republiky, je pryč. Někteří z respondentů nechtěli o minulém režimu mluvit vůbec, což jsem musela respektovat. Tento přístup respondentů je vystižen v odpovědi pana Otty, který se omezil na vyjádření, že „*to bylo složité.*“

V padesátých letech i později byl, podle respondentů, pro ženy důležitý hlavně rodinný život a pro muže zaměstnání. Náboženství bylo ve veřejném i soukromém životě odsunuto na okraj

zájmů. Pan Bohumil tu dobu popisuje takto: „*Po válce druhý světový a pak v těch padesátech letech začalo to působení proticírkevní, i proti některým duchovním, no, byla to doba komplikovaná, dnes o tom čtu různé moudré řeči, ale když v tom člověk žil, nebylo to tak jednoduchý. Kolikrát jsme nevěděli, co je pravda, ani novinám se nedalo věřit. Zpětně vidím, že jsme často i naletěli v různých politických otázkách. To už jsem do kostela moc nechodil, i tam jsem začal mít různé pochybnosti. Taký měl člověk jiné starosti, s rodinou a tak.*“ Podobně mluví o této době i pan Josef: „*Minulý režim byl spíš proticírkevní, zvláště ta padesátá léta - byly i procesy proti kněžím, hlavně katolickým. Pak snad už ty násilnosti tak nebyly, ale byl takový státní dohled nad církvemi, aspoň jim dělali různé překážky, náboženství se nesmělo učit, děti měly potíže dostat se na školy. Asi se i v určité době sledovalo, kdo chodil do kostela, no, někdo tam radši ani nešel, aby nebyl takzvaně „proti režimu“.*“ Do kostela se chodilo i nadále, ale počet aktivních věřících se značně snížil. Pan Josef dodává: „*Že by tady byly zákazy chodit do kostela, to tedy nevím.*“

Od výpovědí ostatních respondentů se liší vzpomínky paní Elišky, které jsou trochu v rozporu s obecnou představou o potlačování náboženství v padesátých letech. Paní Eliška byla v té době žákyní základní školy a říká, že ve venkovské škole měli asi jeden rok dobrovolné hodiny náboženství. I ji samotnou dnes překvapuje, že „*v tuhých padesátých letech*“ byla výuka náboženství vůbec povolena. Nevyučoval farář, ale cizí paní učitelka, která vždy dětem za účast natiskla razítko s obrázkem panenky Marie nebo různých andělů. Paní Eliška přiznává, že motivací k účasti na hodinách náboženství byly právě ty obrázky, kterých bylo mnoho druhů a děti je sbíraly. Z náboženství si jinak moc nepamatuje. Své rodiče musela delší dobu přesvědčovat, aby jí tam dovolili chodit, protože oni byli toho názoru, že to „*není vhodné*“ a doma o tom probíhaly dlouhé debaty. Ustoupili teprve poté, co zjistili, kolik dalších dětí tam chodí. Pokud je paní Elišce známo, žádný politický dopad to na nikoho nemělo. Později už se náboženství v prostorách školy nikdy nevyučovalo. Paní Eliška se domnívá, že výuka probíhala i nadále, ale někde jinde, protože někteří z jejích spolužáků „*někam na náboženství chodili*“, ale moc se o tom nemluvalo.

Podle pana Aloise začalo náboženství koncem padesátých a začátkem šedesátých let rychle upadat: „*To se v kostele scházelo třeba pět lidí a tak...*“ Příčinu tohoto stavu vidí v tehdejší politice: „*Tenkrát celková státní ideologie byla protináboženská. Říkalo se, že náboženství je opium lidí, aby se nestarali, o co je potřeba, ale aby se starali o problémy duchovní.*“ Kromě kritiky dobových poměrů však pan Alois uvádí i opačný příklad, týkající se oprav kostelů.: „*Ale vidíte, že i za té totality, i katolický kostel se opravoval, československý kostel se opravoval, ten stát na to něco vynaložil.*“ K tomu málu, co z církevního života přetrvalo po celou dobu, patřily církevní pohřby, proti kterým si nedovolil nikdo nic říct.

Mladší respondenti (ve věku 36 a 40 let) mají o době do roku 1989 většinou obecné a zprostředkované informace, jako například paní Simona: „*O to jsem se nezajímala, no, minulý režim asi církve potlačoval.*“

5.7. Vztahy mezi příslušníky obou konfesí

5.7.1 Minulost

V tomto tématickém okruhu mne zajímaly jednak vzájemné vztahy mezi členy obou církví a pak také mezi oběma duchovními, kteří po mnoho let žili a vykonávali „duchovní službu“ nedaleko od sebe.

Paní Hana, z rodiny čechoslováků, si velmi dobře pamatuje předválečnou dobu. Pro děti nebyla odlišná víra důvodem k nějaké separaci: „*Nikdo se nikomu nepoškleboval, děti se respektovaly, sice si kluci na sebe něco pokřikovali, ale za chvíli na to zase zapomněli a byl zase klid. Hráli jsme si všichni společně.*“ Jako malá záviděla děvčatům z katolické církve některé aktivity, které čechoslováci neměli, například slavnost Božího Těla. „*Holky byly pěkně ustrojené na Boží Tělo, já jsem jako malá holka chodila v průvodu za nima, jak rozhazovaly ty okvětní lístky a záviděla jim šaty a mašle ve vlasech.*“ Když se děti z Československé církve chtěly jít podívat na nějakou slavnost do katolického kostela, ptaly se vždy na svolení svého faráře Fišery, který jim nikdy nic nezakazoval. „*Fišera nám, dětem, jenom řekl: ‚Dělejte to, co dělají oni, když přijdete do kostela, jako to klekání a vstávání.‘ My čechoslováci jsme tomu významu nerozuměli, někdy se nám to ani nelíbilo, ale nikdo nám nic nezakazoval a my jsme aspoň viděli, jak to chodí zase tam.*“ Fungovalo to i naopak, že by se děti z katolických rodin mohly chodit dívat do československého kostela nebo se účastnit nějakých aktivit této církve? Respondenti si na takový případ nevzpomínají. Paní Hana k tomu říká: „*Bud' to nesměly nebo nechtěly, nevím.*“ Výjimkou byla organizace Sokol. „*Sokolové byli taky všichni čechoslováci a začátek sokolských slavností byl vždycky v (československém) kostele,*“ říká paní Hana. Sokol se zabýval nejen sportem, ale pořádal i různé kulturní a vzdělávací akce a taneční zábavy. Pro děti i mládež měl Sokol obrovskou přitažlivost. Na vesnici to byla vlastně jediná možnost, jak kolektivně a smysluplně využívat volný čas, a to pod odborným vedením a s prezentací výsledků na veřejnosti. Byl to jakýsi předstupeň dnešních volnočasových aktivit a „kroužků“. Paní Hana říká: „*V Sokole chtěl být skoro každý. Katolíci nic takového neměli, tak chtěli být s námi. Jenže Sokola měli zakázaného. A tak muselo mít každé dítě z katolický rodiny písemné povolení od rodičů, že mu*

dovolují být v Sokole, aby nebyla Československá církev obviňována, že zase někoho přetahuje. Později si katolíci založili Orla, ale ten neměl takový úspěch a nějak se časem asi rozpadl.“ Sokola a Orla zmínil i pan Alois: *„Sokol byl spíš taková vlastenecká organizace, ne náboženská, ale vlastenecká, i když tam byli všechno čechoslováci. A katolická církev, když ztrácela ty pozice, tak jako truc organizaci si vytvořili Orla. Oni se jinak katolíci neměli kde scházet.“*

Mezi dospělými nebyly podle respondentů nějaké viditelné rozepře. Paní Marie uvádí příklad: *„V jedné rodině byl kostelník, který sloužil jak v katolickém, tak i československém kostele. A nebyl s tím problém.“* A ještě dodává: *„Občané se respektovali vzájemně.“* Pan Otto má podobný názor: *„Občas byly nějaké řeči, ale nepřátelství jsme nezažili.“*

Pan Alois si sice pamatuje nějaký nesoulad, ale z jeho pohledu nebyl významný: *„Ano, bylo občas napětí mezi lidmi, to když byli moc fanatici. Ale dvě církve nevadily, aspoň se učili lidi respektu.“*

Ani paní Marie si nevybavuje žádné spory: *„Na žádné rozepře si nepamatuju, ale taky proto, že v naší vesnici čechoslováci prostě převažovali. Nebo jsem taky nemusela o něčem vůbec vědět. Když jsem pak chodila ke svým prarodičům ze strany otce, ti zůstali katolíky, tak nikdy nic neříkali o té nové církvi, jako by s tím byli smíření.“*

Paní Eliška z konfesně smíšené rodiny má podobnou zkušenost: *„V naší široké rodině jsme se dost scházeli, jak bylo tehdy zvykem, vždy o pouti a o posvíceních, narozeninách i svátcích. O náboženství jsme se nikdy nebavili. Takže z mých vzpomínek byly vztahy obou církví vzájemně tolerantní.“*

Měla příslušnost k církvi někdy vliv na to, kdo bude ve vedení obce, ve veřejných funkcích a podobně? Respondenti se shodovali, že tohle nehrálo roli nikdy.

A jak odlišná víra vstupovala do každodenních vztahů mezi jednotlivými obyvateli? Mohlo se třeba stát, že by katolík nechodil k živnostníkovi nebo řemeslníkovi – čechoslovákovi? Ani v tomto případě víra nebyla podstatná.

V jakých ohledech nebo situacích se tedy projevovala konfesní odlišnost? Pan Alois tvrdí, že skoro nikde. Paní Marie říká: *„Pokud vím, tak lidem mladším v té době to bylo dost jedno, a pro některý starší to byla palčivá otázka, tak o tom radši mlčeli. Dneska to chápu. Problémy byly hlavně u těch sňatků, tam to vždycky ta rodina řešila.“* Paní Hana znovu připomíná, že největší rozdíl mezi konfesemi se projevoval při četných aktivitách Sokola, kterých se katolíci, až na výjimky, nezúčastňovali. Pan Bohumil vnímal jasné rozdělení obyvatel na dvě skupiny pouze v neděli. Jiný způsob vymezení se či separace nebyl podle něj možný: *„To by si nikdo nemoh’ dlouhodobě dovolit, to by tady nepřežil.“*

Pokud se týkalo vzájemného vztahu dvou církví jako institucí, opět záleželo na osobě faráře,

od něhož se vše odvíjelo. V předválečné době se bohoslužby obou církví konaly ve stejný den i čas. Pan Alois k tomu říká: „*Jo, často kázali proti sobě v neděli v 8 hodin ráno. To bylo jako schválně, protože se přetahovali o farníky. Jako který farář bude mít větší úspěch a přijde mu tam víc lidí. Ale víc jich bylo vždycky v československém.*“ Po skončení bohoslužeb rivalita farářů zase na týden skončila a pokračovalo se v běžném venkovském životě. „*Potom, v 10 hodin, šli oba důstojní páni spolu na procházku do Třtice¹⁵⁰, ruce za zády a povídali si a vypadalo všechno v pořádku... Taky v jedné době posunovali mše, aby je neměli ve stejnou hodinu, ale to bylo kvůli varhaníkovi, protože byl jenom jeden a hrál v obou kostelích...*“

Pan Josef zná historii z rodinného vyprávění: „*A kostel tady (čechoslováci) hned taky neměli, zabrali ten katolický a to zrovna nebylo v pořádku... taky ho pak museli vrátit nebo odejít z něj, a teprve pak si stavěli vlastní sbor...no, bylo to někdy trochu divoký.*“

Po roce 1948 se religiozita utlumovala a otázka víry, a tudíž i vzájemných vztahů, přestávala být důležitá, až se vytratila úplně. Po roce 1989 se náboženský život na krátkou dobu oživil, ale pak začal jeho význam opět klesat. Zatímco do roku 1948 byla převažující a aktivnější církev československá, což částečně pokračovalo i za minulého režimu, po roce 1989 se žezla opět chopila církev katolická.

5.7.2 Současnost

Pokud podle statistik ubývá aktivních věřících, dalo by se možná dedukovat, že ubývá i příležitostí k eventuálním mezikonfesionálním sporům. Jaké jsou tedy vztahy mezi věřícími obou konfesí dnes

V dnešní době se podle respondentů vírou nikdo příliš nezabývá, a tak nevznikají ani žádné třetí plochy. V tomto bodě se shodují respondenti všech věkových kategorií. Vzhledem k relativně malému počtu aktivních věřících nebo členů jednotlivých církví nejsou dnes vzájemné vztahy nijak exponované. Věřících, kteří zažili ještě dobu První republiky a 2. světové války, včetně jasné hranice mezi oběma konfesemi, je již málo a podle jejich názorů se v dnešní době na poli vzájemných vztahů, v porovnání s dřívějškem, neděje nic. Jak říká paní Hana: „*Oni žádný vztahy už ani být nemůžou, protože nemají mezi kým.*“ Pan Otto to vidí takto: „*Dřív to bejvalo občas divoký, to ano. Pak si zase každej dával pozor, co říká a před kým. A dneska už je to asi jedno, každý si může myslet a dělat a říkat, co chce.*“ Pan Alois: *Dneska se ty náboženský*

¹⁵⁰ Blízká vesnice, kam vede pěkná procházková trasa

záležitosti neženou do takovýho extrému, jako to bylo za nás." Paní Eliška: "Mě vztahy mezi církvemi nikdy moc nezajímaly. Ale generace mých rodičů tím žila, pro ně to mělo důležitost. Nás už se to netýká." Mladší respondent, pan Petr, se vyjadřuje v podobném duchu: „Já to nevnímám, ani se o to nezajímám, nic o tom nevím. Pokud to není přímo fanatismus nebo terorismus, tak mně to je jedno. Z mého pohledu je v obci klid.“ O vzájemném vztahu církví v dnešní době si paní Marie myslí toto: „No, nevidím do těch jejich vztahů zblízka, ale navenek se tak nějak respektují.“

Mohlo by tedy dnes ještě vůbec dojít k tak vyhraněné situaci mezi dvěma církvemi, jako bylo např. zabránění cizího kostela? Nebo k nějakým mírnějším sporům na slovní úrovni, týkajícím se víry? Pan Otto: „Nemohlo, protože dneska už to nikoho nezajímá.“ Pan Josef: „Kvůli víře už se dneska nikdo prát nebude.“ A pan Alois.: „Klidně 10 církví tady dneska vedle sebe může být a bude to jedno.“

Podstatu vzájemného vztahu obou církví a jejich farníků shrnul pan Josef: „Obě církve tady, tedy kromě těch začátků, byly pak tak nějak smířlivé, občas se taky něco řeklo na kázání proti té druhé, ale to celkem nic nebylo. Na vesnici je to jiné než ve městě, tady lidi museli žít víc pospolu. Důležitější byly vždycky vztahy mezi lidma, abyste si na venkově neudělali zlou krev.“

5.8. Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v současnosti

V průběhu rozhovorů, tedy ještě dříve, než jsem položila poslední otázku, se většina respondentů sama zmínila o způsobu, jak svou víru prožívají dnes a jak ji prožívají či praktikují jejich blízcí, přátelé, známí nebo jiní obyvatelé obce. Mne tato otázka zajímala v souvislosti s tím, jaká je podoba vnější religiozity na vesnici v dnešní době.

Respondenti bez ohledu na věk se shodují v tom, že praktikovaná víra dnes už není součástí běžného života. Ani se neočekává, že by každý člověk pravidelně chodil do kostela nebo navštěvoval nějaké bohoslužby. Náboženství se tedy dnes na vesnici do značné míry projevuje prolínáním církevních slavností s lidovými zvyky a tradicemi, přičemž mnohdy už není zcela jasné, co vychází z náboženského základu a co má jiný původ. Navenek se aktivněji projevuje církev katolická, jak uvádí paní Eliška: „Katolická církev hraje dominantní roli, československá je tak trochu nebo docela dost až za ní.“ Katolický kostel se mimo jiné využívá pro účely svateb. „Dnes chce hodně lidí mít svatbu v klasickém kostele, rozumí se katolickém, tak se tam ty svatby prostě dělají. A nejde vůbec o víru, jde jenom o to prostředí, protože na venkově byly svatby vždycky v kostele. Myslím, že se tam při takovýchhle akcích sejdou ateisti i různí věřící, ale

každému je jedno, kdo co je.“

V kostele Církve československé se pravidelné bohoslužby již nekonají a také ostatní aktivity jsou jen dle ohlášení. Pan Alois to komentuje těmito slovy: *„Dneskom je to katastrofa, je to prázdny všecho.“* Sál se pronajímá a využívá pro kulturní akce. *„Československej kostel je dost využívané na ty koncerty, vánoční besídky dětí a tak dále. A mám dojem, že nikdo to nespojuje s žádnou vírou. Budeme to mít v československým kostele a hotovo. Protože to je v podstatě koncertní síň.“* Paní Simona vnímá situaci takto: *„Beru to tady tak, že máme dva kostely jako dvě památky, občas se něco děje, spíše v tom katolickém, v československém málo. Ale jak říkám, mě to moc nezajímá.“*

V obou kostelech se odjakživa konaly pohřby a na tom se nic nezměnilo ani dnes. Pan Alois k tomu dodává: *„Záleží na tom, kdo to umřel, ale československej i katolickej kostel jsou v řadě případů nabitý. Ještě stojej lidi venku ... A je to v kostele, a jde se do toho kostela.“*

Duchovní ani jedné církve už zde nežijí a pouze dojíždějí. Paní Marie k tomu říká: *„Dneska už to není tak, že by se vesnice v neděli ráno vylidnila a rozdělila na dvě části a jedna část lidí by šla do jednoho kostela a druhá do druhého. Dnes už chodí do kostela jenom ten, kdo chce. A to je menšina. A zbytku vesnice je to jedno.“* Paní Hana má tento názor: *„V kostele se dřív všecho dělalo s přesvědčením, lidi domu věřili. Ale dnes to už mladým nic neříká.“* A paní Simona: *„Aktivních věřících tady už moc není. Tak známe je, když chodí na ty bohoslužby, jsou to většinou starší lidé. Nijak nám to nevadí, to je jejich věc... Mě víra moc nezajímá.“*

Dá se tedy říct, že religiozita je dnes už individuální záležitostí. Jaké jsou však příčiny tohoto stavu, v tom už se respondenti neshodují. Starší respondenti (77 let a více) se obecně domnívají, že církev nenabízí mladým lidem žádné zajímavé alternativy, jak trávit volný čas a mladí lidé dnes mají nespočet možností, jak žít a co dělat.

Pan Alois o důvodech určitého ochlazení ve věcech víry uvažuje takto: *„Některý lidi poznali, že to jsou věci, který prostě nejsou reálný. Náboženství je vytlačený celkovým společenským pokrokem. Jiný lidi tomu nepřikládají vůbec žádný význam, protože jim to nic nedává.“*

I u mladších respondentů (do 68 let) se objevují názory, že atraktivita „kázání v kostele“ je dnes příliš nízká a neobstojí v konkurenci jiných možností. Pak už se ale s nejstaršími respondenty názorově rozcházejí. Podle mladších respondentů je celé pojetí náboženství, tak jak bylo obvyklé po minulé staletí až donedávna, zastaralé, a neodpovídá potřebám dnešního člověka. Otázku na *veřejné projevy víry* si „nevěřící“ respondenti obvykle nejprve zúžili na pouhé „chození do kostela“, které je pro ně zásadním symbolem toho, co se rozumí pod širokým pojmem víry a náboženství. Spolu s odmítnutím takto veřejně praktikované víry dospěli někteří „nevěřící“ respondenti postupně k tomu, že víra jako taková vlastně úplně neupadá, jenom prostě není vidět; má jiné formy, je skrytá, soukromá, není potřeba ji dávat na odív ani o ní mluvit. A

není k ní potřeba kostel, modlitebna, sbor – ať už se to nazývá jakkoliv. Paní Eliška říká: „*Společného praktikování a oficiálních církevních obřadů se neúčastním. Svoji osobní víru mám, můžeme ji nazvat i spiritualitou, takže jak patrně, je to čistě moje vnitřní svobodné prožívání.*“ Paní Marie uvažuje takto: „*Praktikování víry a prožívání víry, v tom je asi trochu rozdíl. Myslím si, že praktikujících věřících ubývá. Je to většinou ta starší generace. Těch, co víru prožívají, bude možná spíše přibývat, myslím těch, co nepotřebují chodit do kostela a nepotřebují být tak nějak organizováni v nějaké církvi. Nepotřebují tu víru prožívat veřejně. Je to dnes i tou dobou ... Hodně lidí říká, že mají svou víru, že jsou tedy nějak věřící, ale že k tomu nepotřebují církev, kterou třeba i kritizují za určitou zastaralost a pokrytectví.*“

Veřejné praktikování víry tedy ustupuje, ale víra jako taková ne. Pan Bohumil říká: „*No nevím, je to taková moje soukromá věc. Jak jsem už říkal, od dětství, který bylo dost spojený s katolickou vírou, se to postupně nějak umenšovalo. Nějakou svoji víru mám, ale církev k tomu asi už nepotřebuji.*“ K podobnému názoru nakonec dospívá i pan Alois: „*K tomu, abych měl nějakou víru, nepotřebuju chodit do kostela nebo aspoň ne pravidelně.*“

V dnešní době, kdy vnější religiozita přestává být patrná a důležitá, se zároveň stírají pevné hranice mezi jednotlivými církvemi. Vystihuje to i přístup pana Aloise, který vyrostl v rodině čechoslováků, sám zůstal členem této církve, ale dobrovolně se stará o místní katolickou památku - křížek. Na závěr ocituji jeho slova: „*Tady je z roku 1800 nějaký ten křížek, u zastávky, všechny katolíci nebo všechny věřící na to kašlou a já tam chodím rozsvěcet svíčky. No, protože to je zase památka - ty lidi tenkrát v to věřili, a je to památka po těch lidech. Tak co bych jim nezasvítit, těm bejvalejm našim, který to postavili, a chci taky, aby ta vesnice k něčemu vypadala. Nějaká ta všeobecná kultura musí být.*“

6. Závěr

Vznik samostatné Československé republiky v roce 1918 znamenal přelom v mnoha oblastech života společnosti i jednotlivců. Některé změny probíhaly rychle, jiné záležitosti se vyvíjely postupně, hledaly svou „cestu“ a svůj „tvar“. Mezi tyto patří i založení Církve československé a její vývoj hlavně v prvních letech své existence. Vznik Církve československé byl iniciován radikálním křídlem katolických kněží, kteří se odtrhli od církve katolické poté, co byly zamítnuty jimi navrhované reformy. Doba byla nové církvi nakloněna; mnozí „obyčejní“ věřící, dosavadní katolíci, cítili vůči katolické církvi averzi a mohli ji v této době již nějakým způsobem projevit. Církvi československé se tedy dostalo i podpory „zdola“.

Podle dobových pramenů, týkajících se situace obecně na území Čech, lze soudit, že vzájemné vztahy těchto dvou církví rozhodně nebyly přátelské ani korektní. Zpočátku byly přímo napjaté; při zabírání kostelů Církví československou docházelo k porušování zákonů a na všech úrovních probíhal „boj o věřící“.

Pokud zůstanu v mnou zkoumaném regionu, v obci Studnice, došla jsem na základě studia pramenných zdrojů a výpovědí respondentů k těmto závěrům:

Ze vzpomínek respondentů vyplynulo, že náboženský život (chození do kostela, účast na církevních aktivitách) byl až do roku 1948 „všudypřítomný“ a nedal se pojmout jako samostatná kategorie, oddělená od jiných sfér života vesnice a jejích obyvatel. Náboženství jako takové prostupovalo jak soukromým, tak veřejným životem, bylo zastoupeno ve vzdělávání, ve společenském a kulturním životě. Být členem církve a účastnit se jejích aktivit bylo obvyklé a žádoucí. Kostel byl na vesnici místem, v němž se scházeli všichni obyvatelé. Kromě kostela byly na vesnici i další instituce nebo místa, kde se scházelo hodně lidí a probíhaly četné sociální interakce (škola, hospoda, obchody typu koloniál, řeznictví, pekařství apod.), ale v žádném z těchto míst se nescházelo celé široké spektrum obyvatel – vždy to byla jen určitá skupina lidí, daná věkem, genderem nebo sociálním postavením. Kostel měl tak na vesnici nezastupitelnou roli jako instituce s nejširším sociálním záběrem, také kvůli četnosti a rozmanitosti svých aktivit. Kromě bohoslužeb a obvyklých úkonů, jakými byly svatby, křty a pohřby, se konaly různé církevní oslavy, průvody, poutě, koncerty, později u CČS přednášky a kulturně - naučná „pásma“. Návštěva kostela byla i společenskou událostí, lidé z okolí chodili do Studnice obvykle pospolu a místní i „přespolní“ pak po bohoslužbě ještě nějakou chvíli setrvali před kostelem a povídali si. Navazovaly a upevňovaly se tak vzájemné vztahy, řešily se věci soukromé i hospodářské. Nejstarší respondenti ve věci „chození do kostela“ ve svých vzpomínkách zdůrazňovali - úměrně svému věku ve 30. - 40. letech, tj. dětství a mládí - možnost scházet se a užívat si okamžiků, kdy byl člověk oficiálně uvolněn od práce, které se jinak musel věnovat neustále.

Příslušnost k církvi byla dána narozením a víru v rodině obvykle udržovaly a předávaly ženy – matky a babičky. Mladší generace, a to v kterékoli době, se o víru a náboženské záležitosti nijak zvlášť nezajímala, a brala je jen jako běžnou součást života. Pro starší generaci už měla víra, související obřady a konfesní příslušnost mnohem větší význam. To se projevovalo při událostech jako byly svatby a pohřby, a zejména se to projevilo při početném přestupu dosavadních katolíků k CČS ve 20. letech.

Zásadní osobností, která ovlivňovala náboženský život obce (a to až téměř do roku 1948), byl

farář. Znal všechny obyvatele, těšil se úctě a respektu, byl obeznámen s hospodářským a společenským děním a často se do něj i aktivně zapojoval. Farář mohl - podle své povahy a přístupu - lidi do kostela či k jiným náboženským aktivitám přilákat, ale také je od nich odradit. Za První republiky byl rozsah moci a autority katolického faráře - v tomto případě Františka Fišery - takový, že dokázal přesvědčit značnou část obyvatel k přestupu do nově založené CČS.

Později, v období mezi lety 1948 - 1989, se role faráře, resp. duchovního výrazně zmenšila. To se opět změnilo v 90. letech, avšak duchovní ani jedné ze dvou sledovaných církví už neměl takový rozsah působnosti jako za První republiky. Bylo to dáno především vývojem společnosti, v níž náboženství ustupovalo z veřejného prostoru do soukromého a praktikujících věřících zůstala v obci jen menšina.

Až do vzniku CČS byla venkovská společnost, s výjimkou několika rodin, konfesně jednotná; většina obyvatel se hlásila ke katolické církvi. Zároveň však tato společnost byla, opět až na pár výjimek, velmi liberální ve věci soukromého života katolických farářů. To, že někteří katoličtí faráři nedodržovali celibát, bylo obecně známo, ale obyvatelé obce byli vesměs tolerantní a nahlíželi na to s pochopením.

Založení CČS v Praze se obce Studnice ještě nedotklo. První velký rozkol související s církví nastal až poté, co místní katolický farář Fišera sám do CČS vstoupil, začal se aktivně angažovat v její prospěch, ustavil její náboženskou obec ve Studnici (1921) a oženil se se svou hospodyní. Všemi těmito událostmi byl porušen jakýsi dosavadní řád a někteří obyvatelé zůstali v nejistotě, jakou cestou se nyní dát. Farář byl uznávanou osobou a bylo těžké se proti němu a katolické církvi náhle vymezit a zcela tím popřít to, jak žily a v co věřily generace předků až dosud. Část obyvatelstva se přidala na stranu nové církve ihned, protože to bylo v souladu s jejich vnitřním přesvědčením. Část se rozhodla až poté, co je farář v diskusích přesvědčil, část tápala a menší část zůstala věrna katolické církvi. Z těch nerozhodných se někteří přidali na jednu stranu a pak, po nějaké době nebo události, se zase přidali ke straně druhé. Je zdokumentován případ občana, který se před smrtí nechal pro jistotu zaopatřit od duchovních obou církví.

V této době se obyvatelstvo vesnice poprvé rozdělilo na dvě skupiny podle konfese: většinovou československou a menšinovou katolickou. Vzájemné vztahy členů obou konfesí byly občas velmi vypjaté, docházelo ke slovním urážkám a situace se ještě zhoršila, když CČS začala pro své potřeby užívat katolický kostel. Tomu předcházela návrh CČS na spoluužívání kostela, který však katolická církev rezolutně zamítla.

V každodenním životě mimo nedělní dopoledne se konfesní příslušnost projevovala jen málo nebo jen v určitých situacích (pokřikování kluků ve škole, mladíků na zábavě apod). Katolíci zpočátku CČS nazývali hanlivě „sektou“ a její členy považovali za pouhé „sektáře“, kteří podleli momentální euforii. Bouřlivé emoce mezi lidmi však časem vyprchaly, protože

obyvatelé vesnice si tento způsob existence, tedy nějaká nedorozumění a rozepře kvůli víře, nemohli dlouhodobě dovolit. Na vesnici bylo potřeba spolupracovat, komunikovat s každým, nevydělovat se ze společnosti. Příslušnost k církvi sice v některých ohledech určovala životní styl nebo každodennost jednotlivých obyvatel (týkalo se to hlavně účasti na aktivitách pořádaných církvemi), to však neznamenalo, že se členové jedné církve vymezovali vůči příslušníkům té druhé. Konfese tedy sdružovala a sblížovala obyvatele stejného cítění, ale nevytvářela nepřekonatelné hranice mezi touto a „tou druhou“ církví.

Příslušnost ke konkrétní církvi neměla vliv na kariéru jedince nebo na jeho společenské postavení v rámci vesnice, a to ani v této, ani v žádné jiné době.

Vztahy mezi oběma církvemi jako institucemi byly nejvyhrocenější v první polovině 20. let. Vše vygradovalo zabráním katolického kostela, jehož navrácení církvi katolické se pak už řešilo soudní cestou. Církev katolická vrácený kostel znovu vysvětila a po delší době opět obsadila post faráře (r. 1924). Nicméně tento stav vydržel jen pět let a situace se opakovala - katolický farář Jan Pachtl přestoupil k ČČS a oženil se (r. 1929). Vztah mezi farářem a obyvatelem byl oboustranný - nejen farář měl velký vliv na své věřící, ale i prostředí vesnice působilo na faráře a mohlo zcela změnit jeho hodnoty a životní styl. Teprve další katolický farář splňoval představy katolické církve o působení duchovního a byl zároveň jejím posledním zde žijícím farářem.

Zatímco na úrovni institucí a vysoce postavených církevních představitelů probíhaly ostré spory (zejména na poč. 20. let a pak opět v době přestupu Jana Pachla k ČČS), vztah mezi dvěma faráři v malé obci byl o poznání klidnější. Rozpory mezi nimi se projevovaly především v době nedělních bohoslužeb. Zde šlo o určitou rivalitu, která občas inklinovala ke schválnostem (např. měli bohoslužby ve stejný čas, aby se jasně ukázalo, kolik lidí ke komu přijde.) Nastávaly ovšem okamžiky, kdy šla rivalita stranou a muselo se dospět k nějakému kompromisu (např. když byl ve vsi jenom jeden varhaník a faráři se spolu dohodli na posunutí bohoslužeb tak, aby varhaník mohl přejít z jednoho kostela do druhého).

Respondenti uváděli, že občas si faráři při kázáních neodpustili kritické či ironické výpady proti té druhé církvi, ale po bohoslužbě se oba důstojní pánové sešli a v družném rozhovoru se spolu vydali na nedělní procházku. I v tomto ohledu se projevuje rozdíl mezi faráři jako představiteli své církve, kdy si každý stál za svým přesvědčením, a faráři jako venkovskými obyvatelem, kteří spolu na osobní úrovni vycházeli docela dobře. Úctě obyvatel se těšili oba faráři, bez ohledu na konfesní příslušnost věřících.

V soupeření o věřící měla větší trumfy v rukou ČČS, neboť kromě duchovní péče nabízela aktivity, které oslovovaly děti a mládež, a tím i jejich rodiče. Jednalo se hlavně o organizaci

Sokol, která sice oficiálně nesouvisela s CČS, ale všichni členové Sokola byli zároveň členy CČS. Sokol pořádal sportovní, ale i vzdělávací a naučné akce a byl vlastenecky orientován. Církev katolická v té době neměla žádnou odpovídající alternativu Sokola, ani žádné jiné aktivity, které by mohla svým věřícím nabídnout. Při obrovském úspěchu Sokola přišla katolická církev s organizací Orel, ten byl však zaměřen trochu jinak než Sokol a na vesnici se neujal.

Vztahy obou církví lze posuzovat i tím, do jaké míry byla každá skupina tolerantní vůči té druhé. Členové CČS nebyli ve vztahu ke katolické církvi omezováni žádnými zákazy nebo příkazy. Pokud chtěli, mohli chodit do katolického kostela, účastnit se katolických svátků. Opačně to už neplatilo; pro katolíky se nepovažovalo za vhodné účastnit se aktivit v kostele CČS (a to se jednalo i o ne-náboženské aktivity) a děti z katolických rodin měly, podle respondentů, přímo zákaz chodit do Sokola. Sokol a jeho akce však měly pro děti a mládež tak mohutnou přitažlivost, že o členství v Sokole stály i děti z katolických rodin. CČS od jejich rodičů pro tento účel vyžadovala písemný souhlas.

Rozdíly v prožívání víry se nejvíce projevovaly při mezikonfesionálních sňatcích. Při nich někdy docházelo k názorovému střetu mezi generací snoubenců a generací rodičů, případně prarodičů. Pro starší generaci, která zůstala v katolické církvi, byla důležitá tradiční katolická svatba a očekávalo se, že ženich či nevěsta od „čechoslováků“ se přizpůsobí. Katolická církev striktně trvala na „předmanželské výchově“ nebo přestupu, což bylo občas pro snoubence nepřijatelné, a tak zvolili jednodušší a rychlejší variantu - svatbu u CČS, která si žádné podmínky nekladla.

Liberálnost CČS byla jedním z faktorů, díky němuž byla pro věřící přitažlivá. Tím se také přiblížila současnému, modernímu pojetí religiozity v rámci tradičních církví, kdy už věřící není tolik omezován v tom, co smí, co je nevhodné nebo dokonce zakázané. Mimo to dnes už i tradiční církve pořádají různé ekumenické akce a věřící si tak může učinit exkurz do sfér jiné víry, aniž by měl pocit, že porušuje nějaká psaná či nepsaná pravidla. Církev katolická za První republiky naopak postupovala direktivně a svým věřícím jasně určovala, co je možné a co už ne.

Po roce 1948 se situace začala měnit a náboženství ustupovalo v důsledku nového politického kurzu do pozadí. Členství v církvi mohlo být překážkou ve vzdělávání nebo v kariéře. Účast na těch církevních aktivitách, které ještě přetrvaly, se zvažovala. Náboženství postupně z veřejného života téměř vymizelo. Vzájemné vztahy církví i jednotlivých věřících se neprojevovaly, naopak bylo výhodnější je skrývat.

Po roce 1989 už bylo opět možné dát své přesvědčení veřejně najevo, nicméně po relativně krátké době zájem o věci náboženské a církevní opadl. Přetrval pouze zájem o tradiční svatby v kostele a obnovily se některé lidové zvyky a tradice, spjaté více či méně s vírou, aniž by to bylo primárně pojímáno jako náboženská záležitost.

Členství v církvi už je soukromou věcí každého jedince a je v podstatě srovnatelné s členstvím

v nějakém zájmovém klubu. Lidé stejného přesvědčení se scházejí a prožívají svůj volný čas tak, jak to sami považují za správné.

Duchovní nebo administrátor církve už je jen jednou z osob, které jsou s vesnicí spjaty, ale nebydlí zde a nemá ve srovnání s dobou 20. - 40. let v hierarchii venkovské společnosti exponované postavení. Většina lidí ho ani nezná, protože již nejsou členy církve. Církev na vesnici nebo její představitel sice mohou být nositeli kultury, ale již nejsou hybateli celospolečenského dění, které by se nějakým způsobem týkalo každého obyvatele. Pojetí víry a postavení církví ve společnosti se za posledních 100 let změnilo.

Nově vytvořená Církev československá vsadila od počátku na jiný kurz, než jakým šla církev katolická, a tím si získávala příznivce. Ve své době nabízela lidem i některým duchovním to, co pro ně bylo v té době a v tomto regionu aktuální.

Dvě církve v prostoru malé obce rozdělily obyvatelstvo od 20. let 20. století do dvou početně nevyrovnaných skupin. Občasná nedorozumění mezi členy obou církví i mezi oběma duchovními se týkala hlavně doby do roku 1948, později již nebyla patrná nebo zanikla zcela. Po roce 1989 se tehdejší farář CČS aktivně snažil o obnovu duchovního života a o ekumenickou spolupráci mezi CČS a církví katolickou, ale tato éra skončila s jeho odchodem v roce 2003. V současné době se přítomnost dvou církví v obci projevuje jen minimálně. Tou aktivnější je naopak církev katolická.

Doba rozjitřených emocí po vzniku Církve československé byla typická pro 20. léta a v malé míře ještě pro léta 30. a válečná. Dnes už je víra chápána a přijímána jinak a podle respondentů by se taková situace, kdy víra rozdělí vesnici na dva či více táborů a konfesní spory se řeší veřejně, dnes už nemohla opakovat. Na vesnici žily všechny sociální skupiny obyvatelstva pospolu a nebyly striktně odděleny, jako tomu bývalo ve městech. Ukázalo se, že pojitkem venkovské komunity byly sociální vazby. A žádná církev, ať už se o to snažila či ne, neměla dostatečnou moc, aby tyto vazby zpřetrhala. Konfesní odlišnost nemohla obyvatelstvo v dlouhodobém horizontu rozdělit. Jak uvedla jedna respondentka, vesnice je „vlastní svět s vlastními pravidly.“

Použité prameny a literatura:

Prameny:

Paměti duchovní osady Studnické, kniha č.1., SOkA Náchod

Pamětní kniha obce Starkoče, uloženo na Obecním úřadě Studnice

Pamětní kniha obce Studnice, uloženo na Obecním úřadě Studnice

Literatura a tištěné zdroje:

Anon., 1928. *Český zápas*. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo Církve československé. 11, 25.1.

BALÍK, Stanislav a HANUŠ, Jiří, 2013. *Katolická církev v Československu 1945-1989* 2. vyd., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-311-0.

BERGER, Peter, L., 1997. *Vzdálená sláva: hledání víry ve věku lehkověrnosti*, Brno: Barrister & Principal. ISBN 80-85947-18-8.

BOHÁČ, Zdeněk, 1999. *Atlas církevních dějin českých zemí 1918-1999*. ISBN 80-7192-405-9.

BOUDON, Raymond, 2004. *Sociologický slovník*, Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-0735-3.

BOWIE, Fiona, 2008. *Antropologie náboženství*, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-378-9.

DURKHEIM, Émile, 2002. *Elementární formy náboženského života: systém totemismu v Austrálii*, Praha: Oikoymenh. ISBN 80-7298-056-4.

FETTERS, Aleš a KOUDELKOVÁ, Eva, 2013. *Zanechali stopu--: osobnosti kultury v Náchodě*, Liberec: Bor. ISBN 978-80-87607-23-7.

GAUCHET, Marcel, 2004. *Odkouzlení světa: dějiny náboženství jako věci veřejné*, Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 80-7325-037-3.

GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*, Praha: Argo. ISBN 80-7203-124-4.

GREXA, Ján a STRACHOVÁ, Milena, 2011. *Dějiny sportu: přehled světových a českých dějin tělesné výchovy a sportu*, Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5458-5.

HAMPLOVÁ, Dana, 2013. *Náboženství v české společnosti na prahu 3. tisíciletí*, Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2244-6.

HAMPLOVÁ, Dana a ŘEHÁKOVÁ, Blanka, 2009. *Česká religiozita na počátku 3. tisíciletí: výsledky Mezinárodního programu sociálního výzkumu ISSP 2008 - Náboženství*, Praha: Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-163-7.

HAVELKA, Miloš, 2012. *Víra, kultura a společnost: náboženské kultury v českých zemích 19. a 20. století*, Červený Kostelec: Pavel Mervart. ISBN 978-80-7465-053-6.

HENDL, Jan, 2012. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace 3. vyd.*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0219-6.

HNÍK, František M., 1930. *Za lepší církvi: dušezpytná studie o příčinách přestupů do církve československé*, Praha: Ústřední rada československé církve husitské.

HORSKÝ, Jan, 2014. Metoda. In: Storchová, Lucie, 2014. *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*. Praha: Scriptorium. ISBN 978-80-87271-87-2.

HRDLIČKA, Jaroslav, 2008. Československá (husitská) a Římskokatolická církev. *Církevní dějiny*. 1 (2), 12-36.

JANDOUREK, Jan a HALÍK, Tomáš, 2001. *Tomáš Halík: ptal jsem se cest*. Vyd. 2., Praha: Portál. ISBN 80-7178-573-3.

JÁNSKÝ, Zdeněk a ČÍŽEK, Jan, 2017. *Děje obce studnické: historie obcí Studnice, Třtice, Řešetova Lhota, Bakov*, Studnice: Obecní úřad Studnice. ISBN 978-80-270-1119-3.

JINDRA, Martin, 2017. *Sáhnout si do ran tohoto světa: perzekuce a rezistence Církve československé (husitské) v letech 1938-1945*, Praha: Ústav pro studium totalitních režimů. ISBN 978-80-87912-80-5.

KÁBRT, Vojtěch, 2008. Církevní rozkol a vznik Československé církve na pomezí Podkrkonoší a Podorlicka se zaměřením na období 1920 – 1930. In: *Počátky Církve československé v severovýchodních Čechách 1920 – 1925*. Hradec Králové: PF Univerzity Hradec Králové. ISBN 978-80-903509-9-1.

KAPLAN, Karel, 1993. *Stát a církev v Československu v letech 1948-1953*, Brno: Doplněk. ISBN 80-85270-22-6.

KELLER, Jan, 2007. *Sociologie organizace a byrokracie 2.*, přeprac. vyd., Praha: Sociologické nakladatelství. ISBN 978-80-86429-74-8.

KÜNG, Hans, 2010. *Malé dějiny katolické církve* Vyd. 2., Brno: Barrister & Principal. ISBN 978-80-87029-92-3.

LUŽNÝ, Dušan a NEŠPOR, Zdeněk R., 2008. *Náboženství v menšině: religiozita a spiritualita v současné české společnosti*, Praha: Malvern. ISBN 978-80-86702-53-7.

LUŽNÝ, Dušan a VÁCLAVÍK, David, 2010. *Individualizace náboženství a identita: poznámky k současné sociologii náboženství*, Praha: Malvern. ISBN 978-80-86702-69-8.

MACHAČOVÁ, Jana a MATĚJČEK, Jiří, 2010. *Nástin sociálního vývoje českých zemí 1781-1914*, V Praze: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-1679-7.

MAREK, Pavel, 2000. *České schisma: příspěvek k dějinám reformního hnutí katolického duchovenstva v letech 1917-1924*, Rosice u Brna: Gloria. ISBN 80-86200-36-1.

MAREK, Pavel, 2015. *Česká reformace 20. století?: k zápasu Církve československé (husitské) o vizi moderního českého křesťanství v letech 1920-1924*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4830-5.

MAREK, Pavel, LACH, Jiří a ČERVENÝ, Vladimír, 2000. *Od Katolické moderny k českému církevnímu rozkolu: nástin života a díla Emila Dlouhého-Pokorného (1867-1936), kněze, politika a žurnalisty*, Rosice: Gloria. ISBN 80-86200-30-2.

MARTINEK, Michael, 2016. *Přehled křesťanských církví a jejich aktivit v ČR*, Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1116-7.

MASARYK, Tomáš G., 1924. *Česká otázka; O naší nynější krizi: Jan Hus*, Praha: Státní nakladatelství.

MASARYK, Tomáš G., 1925. *Světová revoluce: za války a ve válce 1914 - 1918*, Praha: Čin.

NAIMANOVÁ, Alena, 1994. *Církev československá husitská v Náchodě. Náchodský zpravodaj. č.5, s.7-8.*

NEŠPOR, Zdeněk R., 2010a. *Náboženství v 19. století: nej církevnější století, nebo období zrodu českého ateismu?*, Praha: Scriptorium. ISBN 978-80-87271-22-3.

NEŠPOR, Zdeněk R., 2010b. *Příliš slábi ve víře: česká ne/religiozita v evropském kontextu*, Praha: Kalich. ISBN 978-80-7017-147-9.

NEŠPOR, Zdeněk R. a LUŽNÝ, Dušan, 2007. *Sociologie náboženství*, Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-251-5.

NEŠPOR, Zdeněk R., VÁCLAVÍK, David a DOLEŽALOVÁ, Iva, 2008. *Příručka sociologie náboženství*, Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 978-80-86429-92-2.

NEŠPOR, Zdeněk R. a VOJTÍŠEK, Zdeněk, 2015. *Encyklopedie menších křesťanských církví v České republice*, Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3315-2.

PADEN, William E., 2002. *Bádání o posvátnu: náboženství ve spektru interpretací*, Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-2977-3.

PRÁŠEK, Ferdinand, 1932. *Vznik československé církve a patriarcha G.A. Procházka*, Praha: Ústřední rada československé církve.

ŘEZNÍKOVÁ, Lenka, 2014. *Prostor*. In: Storchová, Lucie, 2014. *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*. Praha: Scriptorium. ISBN 978-80-87271-87-2.

SEKOT, Aleš, 2003. *Sport a společnost*, Brno: Paido. ISBN 80-7315-047-6.

SMOLÍK, Josef a ŠTĚPÁN, Jan, 2001. *T. G. Masaryk ve třech stoletích: rozhovor generací o Masarykových náboženských názorech*, Brno: L. Marek. ISBN 80-86263-20-07.

SMUTNÝ, Miroslav, 1996. Ze života církví. *Zpravodaj obce Studnice*, 1996, číslo 1.

SOKOL, Jan, 2016. Politika, náboženství a veřejný prostor. In: Hanyš, Milan a Árnason, Johann, P., 2016. *Mezi náboženstvím a politikou*, Praha: Togga. ISBN 978-80-7476-102-7.

STORCHOVÁ, Lucie, 2014. *Koncepty a dějiny: proměny pojmů v současné historické vědě*, Praha: Scriptorium. ISBN 978-80-87271-87-2.

TONZAR, David, 2002. *Vznik a vývoj novodobé husitské teologie a Církev československá husitská*, Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 80-246-0499-X.

VAVERKA, J., 2004. *Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech, Moravy a Slezska*, Brno: Jota. ISBN 80-7217-297-2.

WEBER, Max, 1998. *Sociologie náboženství*, Praha: Vyšehrad. ISBN 80-7021-240-3.

ZLÁMAL, Bohumil, 2010. *Příručka českých církevních dějin. VII., Doba československého katolicismu (1918 - 1949)*. Olomouc: Matice cyrilometodějská. ISBN 978-80-7266-350-7.

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad, cit. 20.04.2018

Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

- Historie Jirinkových slavností. Muzeum Boženy Němcové, cit. 15.06.2018

Dostupné z: <https://www.muzeumbn.cz/historie-jirinkovych-slavnosti/>

- Obecní úřad Studnice

Dostupné z: <http://www.obcestudnicena.cz>

- Otázky svěcení žen. Víra.cz, autor: tob, 1.11.2011

Dostupné z: <http://www.vira.cz/otazky/sveceni-zen.html>

(citováno podle Muller, G.L. Dogmatika pro studium i pastoraci, KNA 2010).

- Státní zámek Náchod

Dostupné z: <http://www.zamek-nachod.cz/cs/o-zamku/historie>

- Vatikán: Pedofilie kněží a svěcení žen není stejný zločin, Christnet, Česká tisková kancelář, 19.07.2010

Dostupné z:

http://www.christnet.eu/clanky/4438/vatikan_pedofilie_knezi_a_sveceni_zen_neni_stejny_zlocin_url

- Žena katolickým knězem? V možnosti dneška, myslí si papež František. Lidovky.cz, 12.05.2016

Dostupné z: https://www.lidovky.cz/zena-katolickym-knezem-v-moznosti-dneska-mysli-si-papez-frantisek-10w-/zpravy-svet.aspx?c=A160512_165351_ln_zahranici_msl

Soupis příloh:

Tab. 1: *Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 1921-201, Český statistický úřad*

Obr. 1: *Římskokatolický kostel sv. Jana Nepomuckého ve Studnici – celkový pohled*

Obr. 2: *Římskokatolický kostel sv. Jana Nepomuckého ve Studnici – vchod*

Obr. 3: *Kostel Církve československé husitské ve Studnici – celkový pohled*

Obr. 4: *Kostel Církve československé husitské ve Studnici – vchod*

(foto 1 – 4: autor Ivana Sobotková)

Obr. 5: *Farář František Fišera, zapůjčeno ze soukromé sbírky*

Tabulka 1: Obyvatelstvo podle náboženské víry v letech 1921-2011

Ukazatel	1921	1930	1950	1991	2001	2011
abs.						
Obyvatelstvo celkem	10 005 734	10 674 386	8 896 133	10 302 215	10 230 060	10 436 560
věřící	9 287 655	9 840 242	8 353 282	4 523 734	3 288 088	2 168 952
z toho:						
Církev československá husitská	523 232	779 672	946 813	178 036	99 103	39 229
Církev římskokatolická	8 201 464	8 378 079	6 792 046	4 021 385	2 740 780	1 082 463
Českobratrská církev evangelická	231 199	290 994	401 729	203 996	117 212	51 858
osoby bez náboženské víry	716 515	834 144	519 962	4 112 864	6 039 991	3 604 095
neuvedeno	1 564		22 889	1 665 617	901 981	4 662 455
v %						
Obyvatelstvo celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
věřící	92,8	92,2	93,9	43,9	32,1	20,8
z toho:	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Církev československá husitská	5,2	7,3	10,6	1,7	1,0	0,4
Církev římskokatolická	82,0	78,5	76,3	39,0	26,8	10,4
Českobratrská církev evangelická	2,3	2,7	4,5	2,0	1,1	0,5
osoby bez náboženské víry	7,2	7,8	5,8	39,9	59,0	34,5
neuvedeno	0,0		0,3	16,2	8,8	44,7
Indexy mezi sčítáními v %						
Obyvatelstvo celkem	x	106,7	83,3	115,8	99,3	102,0
věřící	x	105,9	84,9	54,2	72,7	66,0
z toho:						
Církev československá husitská	x	149,0	121,4	18,8	55,7	39,6
Církev římskokatolická	x	102,2	81,1	59,2	68,2	39,5
Českobratrská církev evangelická	x	125,9	138,1	50,8	57,5	44,2
osoby bez náboženské víry	x			791,0	146,9	59,7
neuvedeno	x	116,2	65,1	7 276,9	54,2	516,9
Relace počtu věřících k počtu obyvatel bez víry						
Obyvatelstvo celkem	13,0	11,8	16,1	1,1	0,5	0,6
Relace počtu věřících k počtu obyvatel s neuvedenou vírou						
Obyvatelstvo celkem	5 938,4	.	364,9	2,7	3,6	0,5

Fotografie

Obr. 1: Římskokatolický kostel sv. Jana Nepomuckého ve Studnici – celkový pohled

Obr. 2: Římskokatolický kostel sv. Jana Nepomuckého ve Studnici – vchod

Obr. 3: Kostel Církve československé husitské ve Studnici – celkový pohled

Obr. 4: Kostel Církve československé husitské ve Studnici – vchod

Obr. 5: Farář František Fišera

Přepis rozhovorů s respondenty (byly vyňaty soukromé informace a odpovědi byly redukovány)

paní Hana (*1931, 86 let), členka ČČS

Podoba religiozity

My všichni jsme byli věřící, to bylo samozřejmé, o tom nikdo nepřemýšlel, to prostě bylo dáno. A že se chodilo do kostela, to bylo taky samozřejmé, to s tím souviselo. To jsme vůbec nebrali jako že to je něco zvláštního, chodili tam prostě všichni. Bohoslužba byla společenská událost - lidi se ustrojili, neděle se držely, nepracovalo se. Z okolních vesnic tam (do kostela) chodily davy lidí. Nás tam chodila celá parta dětí, vždycky jsme šly napřed a rodiče až za náma. My jsme se na to strašně těšily, na tu cestu tam a zpátky, protože jinak se pořád pracovalo nebo jsme musely pomáhat doma nebo byla škola. My jsme si chtěly chodit lesem, ne po silnici. Ale ten les jsme měly zakázanej, abysme se nezmazaly, a proto jsme vždycky šly napřed strašně rychle, až jsme nakonec utekly a když už jsme byly z dohledu rodičům, tak jsme zahruly do toho lesa. Pak už jsme běžely lesem a závodily, kdo bude u kostela první. A cestou zpátky jsme zase hrály různé hry - to už se šlo pomalu - například na schovávanou, nebo jsme trhaly proutí, sbíraly lesní plody a tak. Domů jsme pak přicházely až dlouho po rodičích a ani se nám nechtělo.

A jaké to bylo v kostele?

No v kostele jsme musely poslouchat, o čem se káže, kdyby se nás pak na to někdo ptal. A rodiče se občas ptali, aby se ukázalo, jestli jsme dávaly pozor. Pak jsme doma v zástěře kázaly na stole a rodiče se ještě ptali na podrobnosti. A do kostela (československého) se chodilo kvůli panu varhaníkovi kvůli hudbě, takže nejen kvůli náboženství. Taky tam býval pěvecký sbor, který založil Fišera. On byl přísný a zásadový, kostel byl vždycky nabitý. Vedl to přísně, ale i duchovně, ti mladší pak už ne. Fišera měl v kostele kázeň obrovskou. První lavice pro děti byly plné, děti měly legitimace a dostávaly razítko s kalichem za účast na bohoslužbách jako za odměnu. Začínalo se v osm ráno v neděli. U Fišery to kázání nebo i chování mělo úroveň, nebyl šašek. Fišera kázal od oltáře, ne z kazatelny, a kázání vždycky uváděl slovy: „Strach je strašný zabiják člověka.“ V kostele seděly děti i vzadu; když nebylo místo, tak Fišera pokynul jasným gestem dětem do prvních řad, aby udělaly místo a šly se postavit dozadu. Někdy lidé i omdlívali. Oni tady některý ty faráři československý řídili kulturně-společenský život a tím tu Studnici povznegli. Za války byla bohoslužba velká událost, vlastně jediná. Za války ta církev stmelovala. To se dělaly odpolední kulturní pásma a to bylo zase plno, lidi brečeli, byla to jediná kultura na vesnici. Tématem byla například láska k vlasti nebo k rodičům...Církev československá vznikla na vlasteneckém základě a proto se k ní lidi taky přidávali. Tam nebyl náboženský fanatismus, ale vlastenectví. Za války taky ČČS organizovala „Jednotu církevní mládeže“, ta byla jednou týdně pro dospívající. Na začátku bylo vždycky modlení, písně a pak nějaký program, zábava, někdo třeba dostal úkol vypracovat do příště, jaké má záměry do budoucna a tak dále, a konalo se to na faře. Vždycky to bylo spojené s nějakou zábavou a mládež byla nadšená. Katolická fara žádné akce ve Studnici nedělala, jen československá. Pan farář taky vždycky učil náboženství. Oni učitelé ve Studnici byli v československé církvi všichni. Když byly první volby po válce, tak Fišera v kostele řekl: „Až půjdete k volbám... jsme Češi, tak abysme nezradili - nejmenoval žádnou stranu - tak volte s ohledem na to.“ Za války byl Fišera biskupem a pak patriarchou, po válce s tím měl trápení. Po válce už v kostele nebylo plno. Ještě občas po válce se dělaly pásma zpěvů v Husově sboru, pálila se hranice na Husa, každý rok někde jinde, šel třeba průvod ze Lhoty ke Studnici k hranici a tak. Pak se to obnovilo zas až koncem totality. Za té totality se skoro nic nekonalo... to byla jiná doba.

Faráři

Katoličtí faráři a jejich kuchařky ... no všichni na vesnici to věděli, ale nikomu to nevadilo. Nebo se lidi usmívali a mávali nad tím rukou „vždyť to je taky jen člověk“. Jeden farář měl kuchařku až z Prahy, a to byla dáma na úrovni, vždycky pěkně oblečená, klobouček, rukavičky, kabelku a ta měla ještě vlastní služku. Když se potom založila ta československá církev, tak ti faráři tam přestupovali i z tohoto důvodu. Aspoň měli „čistý stůl“ a nemuseli nic předstírat. Určitě to byla úleva. Fišera byl původně v Úpici jako katolík a do Studnice přišel se ženou, jako kuchařkou a hospodyní. A později, už jako čechoslovák, si ji vzal za manželku. Ale katolických farářů jsme si tady taky vážili. Vždyť to byl důstojný pán a to bylo jedno, že byl z jiný církve. Katolický farář (respondentka uvedla jeho jméno) taky chodil na plesy a říkal, že mladí to mají dobrý s tím tancem buky buky¹, to on tančil kdysi na Žofíně jen valčík. To byla čest, když někdo mohl sedět u stolu s panem farářem.

To mě překvapuje, že katolický farář chodil na plesy

Vesnice je vlastní společenství s vlastními pravidly. Tady je to jiný, než ve městě.

Vzpomínky na mezikonfesní vztahy po dobu vašeho života i na to, co znáte z doslechu po předcích

No, při bohoslužbě v československém kostele se jednomu sousedovi (respondentka uvedla jeho jméno) nelíbilo, co řekl farář. Tak X (respondentka uvedla jméno) vylítnul z lavice a zařval „do týhle boudy už mě nikdo nedostane!“ a už tam nepřišel. Vztahy před válkou...nikdo se nikomu nepoškleboval, děti se respektovaly, sice si kluci na sebe něco pokřikovali, ale za chvíli na to zase zapoměli a byl zase klid. Hráli jsme si všichni společně. Jako malá jsem záviděla děvčatům z katolické církve některý svátky, který jsme my, čechoslováci neměli, například Boží Tělo. Holky byly pěkně ustrojené na Boží Tělo, já jsem jako malá holka chodila v průvodu za nima, jak rozhazovaly ty okvětní lístky a záviděla jim šaty a mašle ve vlasech. My jsme se jako děti občas chtěly jít podívat na nějakou slavnost do katolického kostela, ale nevěděly jsme, jestli můžeme, tak jsme se radši ptaly na svolení našeho faráře Fišery a ten nám to vždycky dovolil – běžte tam, když vás to zajímá. Fišera nám, dětem, jenom řekl: „Dělejte to, co

dělají oni, když přijdete do kostela - jako to klekání a vstávání.“ My čechoslováci jsme tomu významu nerozuměli, někdy se nám to ani nelíbilo, ale nikdo nám nic nezakazoval a my jsme aspoň viděli, jak to chodí zase tam.

Fungovalo to i naopak, že by se děti z katolických rodin mohly chodit dívat do československého kostela nebo se účastnit nějakých aktivit této církve?

Buďto nesměly nebo nechtěly, nevím. Ale výjimkou byl Sokol. Sokolové byli taky všichni čechoslováci a začátek sokolských slavností byl vždycky v (československém) kostele. V Sokole se nejenom sportovalo, ale dělaly se i různé ty kulturní a vzdělávací akce a taneční zábavy. Sokol byl vlastně něco, jako jsou dnes ty různé kroužky při škole i jinde. Vždycky jsme něco nacvičili a pak jsme to předváděli veřejně, před rodičema a všema lidma a to byla velká sláva. V Sokole chtěl být skoro každý. Katolíci nic takového neměli, tak chtěli být s námi. Jenže Sokola měli zakázaného. A tak muselo mít každé dítě z katolický rodiny písemné povolení od rodičů, že mu dovolují být v Sokole, aby nebyla Československá církev obviňována, že zase někoho přetahuje. Později si katolíci založili Orla, ale ten neměl takový úspěch a nějak se časem asi rozpadl. Jinak byla vzájemná úcta mezi lidmi, nepřátelství jsme nezažili.

Mezikonfesní sňatky

Tak nějaké byly, ale to byl spíš problém pro katolíky, ne pro nás. Můj muž byl taky čechoslovák.

Měla příslušnost k církvi někdy vliv na to, kdo bude či nebude ve vedení obce, ve veřejných funkcích a podobně?

To ne.

A jak odlišná víra vstupovala do každodenních vztahů mezi jednotlivými obyvateli? Mohlo se třeba stát, že by katolík nechodil k živnostníkovi nebo řemeslníkovi – čechoslovákovi?

Tak to taky ne. Tady šla víra stranou. Občané se respektovali vzájemně. Největší rozdíl mezi čechoslovákama a katolíkama se projevoval při těch různých akcích Sokola, kterých se katolíci, až na nějaký výjimky, nezúčastňovali. Sokol byl jako součást československý církve.

Mezikonfesní vztahy (mezi církvemi i mezi jednotlivými věřícími) v dnešní době.

Oni žádný vztahy už ani být nemůžou, protože nemají mezi kým. V kostele se dřív všechno dělalo s přesvědčením, lidi domu věřili a chodily tam davy lidí, ze Žernova, ze Lhotek, ze Starkoče ... Ale dnes to už mladým nic neříká, oni dneska mají jiné zábavy. Kostel už nikdy není plný. Na vánoce nebo i jindy se dělají koncerty, jsou vždycky v československým, protože tam je místo. Teď se budovy pronajímají, aby si církev vydělala. Všechno už je jiný.

Pan Bohumil, (*1933, 84 let), člen katolické církve

Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1920-1948, vzájemné vztahy církvi a věřících

V době mezi válkami první a druhou světovou bylo církevní působení a náboženství (myslím katolické) skoro samozřejmou součástí života, tak jsem to znal jako dítě a od rodičů i dalších příbuzných. Neobvyklé by do roku 1948 spíš bylo, kdyby se někdo církevních aktivit neúčastnil. Celá naše rodina byla katolická, zvláště ze strany matky, tak jsem to tak bral, že je to správné a nějak zvlášť jsem se nad tím nezamýšlel, ani nad tím, že jsem musel chodit do kostela vždycky v neděli, jak jsem už říkal, bral jsem to jako , že to tak má být. Taky se mi tam líbilo to hraní na varhany i ty zpěvy, to tedy víc, než to kázání, někdy sem to ani moc neposlouchal, je pravda, že ten zvuk varhan člověka tak nějak povznášel, tak jsem pak chtěl sám na něco hrát, to pozdějc se mi splnilo, naučil jsem se na housle a na trubku. Různé církevní zvyky a slavnosti byly, to jsem se jako dítě účastnil, často to bylo i pěkný, takový kulturní a osvětový, všechno si dělali ti lidi na vesnici sami, žádná dovážená kultura jak se dneska říká. To bylo myslím lepší a ty lidi to víc stmelovalo. To bylo asi důležitý působení, i mně to připadalo jako takovej svátek, jinak byla hlavně samá práce v hospodářství.

Postavení faráře na vesnici

Nevím, co bych řekl k církvi na vesnici, snad jen to, že farář byl autorita, spíše taková morální , občas jsem i slyšel větu „co by tomu asi řekl pan farář“, to tedy spíš v těch katolickejch rodinách, jinde si z něho zase nic nedělali, ale zase nikdo si netroufl ho nějak pomluvit nebo tak. Taky všichni nebyli úplně bez chyb, ale o tom se tak spíš nemluvilo, aspoň u nás doma ne, u nás byl pan farář někdo. Jo, někdy se do kostela nešlo, když byla nutná práce třeba na poli. V létě obilí, to byla ruční práce, žádný kombajny jako dnes, to nemohlo počkat, to se vlastně nesvětila ani ta neděle, nebo seno se muselo odvízt z louky třeba před bouřkou. To myslím chápal i ten farář, tak to tak nějak přešel, pokud na tý vesnici žil a to v mém dětství tady bydlel na faře, tak o tý vesnici všechno věděl i o těch lidech. Někdy někomu i domluvil, ale spíš mezi čtyřma očima, né žádný veřejný jmenování v kostele, aspoň tak si to pamatuju nebo se o tom povídalo.

Dodržování celibátu

Já si teda nevzpomínám, že by s katolickými duchovními, které jsem znal já, bylo spojováno nedodržování celibátu, ale připouštím, že by na tom mohlo být něco pravdy. My jsme v tomhle ohledu asi nebyli v centru dění. A vzájemné vztahy mezi lidmi a faráři ... to už jsem vlastně dost říkal. Záleželo i na tom, jaký byl ten farář člověk, jestli takovej spíš lidskej a chápavej, tak si skoro pamatuju pana faráře z dětství, vlastně je to pořad o té autoritě, když třeba rozuměl i hospodaření na vesnici, tak ho lidi brali. Takovej nějakej Regner-Havlovický z Jiráska – to byl správněj chlap (smích), ale to je právě jen ten román. Jak jsem už říkal, ty vztahy se měnily v čase, spíš se tak nějak vzdalovaly, ale to už bylo i jiným způsobem života. Taky ale i já jsem se trochu vzdaloval od toho církevního dění, vlastně pak už jsem se moc neúčastnil, tak o tom už tak moc nevím. Jen ještě jeden příklad, když byla moje maminka

v pokročilém věku a nemohla chodit, nechodila ani do kostela, tak ji farář navštěvoval doma, celkem pravidelně, takové kratší návštěvy. Nevím, co si povídali, nebyl jsem u toho, ale vždycky mně to hlásila, že tam byl pan farář a myslím, že si to považovala. Tak to asi taková nějaká duchovní útěcha byla. No asi to dělat nemusel, ale ona byla celý života věrná katolička a z toho nikdy neslevila. Pak už ve stáří si tu víru sama tak nějak tiše prožívala a myslím, že pro ni byla velkou oporou. Po válce druhý světový a pak v těch padesátejkách letech začalo to působení proticírkevní, i proti některým duchovním, no, byla to doba komplikovaná, dnes o tom čtu různé moudré řeči, ale když v tom člověk žil, nebylo to tak jednoduché. Kolikrát jsme nevěděli, co je pravda, ani novinám se nedalo věřit. Zpětně vidím, že jsme často i naletěli v různých politických otázkách. To už jsem do kostela moc nechodil, i tam jsem začal mít různé pochybnosti. Taky měl člověk jiný starosti, s rodinou a tak. Po roce 1989, kdy se už zase všechno mohlo se ale moc lidí k církvi nevrátilo, nejdřív možná jo, ale postupně to ochabuje, jsou zase jiné možnosti. Když už sem jenom dojíždí, nežije tady na vesnici, tak ty lidi prakticky nezná, není už takovou autoritou a to se může snažit, jak chce. Dřív o těch lidech věděl všechno, žil s nimi. To spojení s lidmi a s vesnicí už se vytrácí. Tak si myslím, že ten farář už je takový jen jako povolání. Je to vlastně už jen úředník.

Konverze

No, důvody přestupů k církvi československý, to nejsem ten pravej, naše rodina nikam nepřestoupila, tedy rodiče zůstali katolíky, já pak spíš už jen formálně, ale taky jsem nikam nepřestoupil. Občas se o tom mluvilo, že jako najednou se všichni zbláznili. To říkala stará tetka, že nebyli pevní ve víře, když hned někam přestupovali - ani to nebylo ještě uznaný. Skoro bych řekl, že to brali nejdřív ti katolíci pevní jako nějakou sektu, jak se i dnes objevuje ledacos. No, nebylo to jednoduché, taková situace najednou. Dost lidí začalo přestupovat a chtělo to i docela odvalu zůstat v té době na straně katolický, navíc když i faráři katolický se začali obracet, to byla rána, to nemohli některý lidi snad ani pochopit, to byla úplná revoluce. Jak se říkalo, že pan farář má vždycky pravdu a teď najednou tohleto, sám nevím, jak bych se zachoval. Pokud vím, tak se v naší rodině ani neuvažovalo o nějakém přestupu, hlavně tedy maminka měla v těchto věcech hlavní slovo, taky byla hodně konzervativní, i celá rodina, žádné novoty se moc nepřestovaly. To jsem viděl až později zpětně, že to tak bylo, jako co bylo jednou daný, tak nebyl důvod to nějak měnit, a to i v jiných věcech.

Měla příslušnost k církvi někdy vliv na to, kdo bude ve veřejných funkcích a podobně nebo nějaký vliv na jiné sféry veřejného života jedince ?

Za sebe můžu říct, že ne, ale jak už jsem říkal, nebyl jsem aktivní katolík.

Kdy a jak se projevovala konfesí odlišnost?

No rozdíl byl v tom, kam šla která rodina v neděli dopoledne. Jiné rozdily mezi lidmi nebyly. Na vesnici se nemůžete před někým stranit nebo s někým nemluvit, a to jenom kvůli víře. To by si nikdo nemoh' dlouhodobě dovolit, to by tady nepřežil.

Mezikonfesní sňatky

Mezikonfesní sňatky, no tak byly nějaký, ne moc, ale o jednom vím víc, z rodiny. To už bylo po válce druhý světový. Ženich byl katolík a nevěsta československá a po dohodě obou rodin se měla konat katolická svatba, na kterou se spěchalo. Když ale ženich zjistil, že před svatbou nejdřív bude muset chodit na nějaké hodiny předmanželské výchovy na faru a ještě z toho pak bude nějak přezkušován, tak se rozčílil, že to teda ne, na takovýhle blbosti on nemá čas. No je fakt, že faráři katolický byli spíš neústupní, ty československý to tak vážně nebrali, nedávali žádné podmínky, a tak když to rodině nevadilo, tak se spíš ty sňatky odehrávaly v kostele československým. Tam spíš hrálo roli, co si myslí rodiče těch mladejch, názor rodičů byl tehdy dost důležitý, to je dneska taky jinak. Vlastně ani církevní sňatek dnes není důležitý. A kolikrát se nekoná žádný sňatek. Tak to je.

Praktikování a prožívání víry v dnešní době

To je pro mě dost těžká otázka. Nevím, jak to říct. No, význam církve a náboženství dnes ...Spíš to tak nějak upadá, ale možná, že to bude zase jinak. Ono, taky dost uškodily ty majetky, víte, jak se to vrací teď těm církvím, hlavně tedy katolický. Lidi by asi radši viděli, kdyby to dali aspoň něco na nějaké bohumilné účely, ale o tom moc neslyšíme, tak to taky není pro církev příznivý, no nevím, asi to není jednoduché. Náboženství dnes pro mladý lidi není přitažlivý, ty mají úplně jiný záliby a možnosti, To jen pokud trvá nějaká rodinná tradice ve víře, tak to pokračuje dál, taky znám pár takových mladejch, ale moc jich není, aspoň tady u nás ne. Jinde je to třeba jinak, nevím.

A jak víru prožíváte vy osobně ?

No nevím, je to taková moje soukromá věc. Jak jsem už říkal, od dětství, který bylo dost spojený s katolickou vírou, se to postupně nějak umenšovalo. Nějakou svoji víru mám, ale církev k tomu asi už nepotřebuji.

paní Eliška (*1949, 68 let), z katolické rodiny, není členkou žádné církve

Podoba vnější religiozity (veřejných projevů víry) v minulosti, období 1920-194, vzájemné vztahy církvi a věřících

Vzpomínky na vztahy obou církví... tak z dětství, které jsem prožila v 50. letech minulého století, mám dojem, že jsem vůbec neregistrovala nějaké jiné církve, než tu katolickou, myslela jsem si, že i všechny kostely jsou katolické. Naše rodina byla katolická, ale s tou vírou to bylo všelijaké. Pokud se týká návštěvy kostela, tak tam jsme vůbec nechodili. Já byla sice podle všech pravidel pokřtěná v katolickém kostele, ani teď nevím, kdo se o to zasloužil nebo na čí přání to bylo, když rodiče nebyli žádní aktivní katolíci. Nevím, proč jsem se na to později nezeptala, teď bych

měla plno otázek, jak to všechno bylo. Když jsem chodila do první nebo druhé třídy, tak se ve škole učilo náboženství - tedy v té budově školy. Dneska se tomu sama divím, že v tuhých padesátých letech to vůbec bylo povolené. Bylo to nějak po vyučování, jako kdo chtěl. A trvalo to asi jenom rok. Vyučovala to nějaká paní učitelka odjinud, místní to nebyla. Nechodily tam všechny děti, ale za účast ta učitelka dětem vždycky obtiskla takové razítko s obrázkem panenky Marie, Ježíška, andělů a tak, a ty obrázky se mohly vybarvovat a to se mně strašně líbilo, tak jsem taky chtěla chodit. My jsme ty obrázky sbírali. Ale z náboženství si nepamatuju skoro nic. Rodiče z toho nebyli nijak nadšený, říkali, že to není vhodné a musela jsem je dlouho přesvědčovat, ale nakonec to tedy taky dovolili, když zjistili, kolik dalších dětí tam chodí. Tak jsem chodila i do toho náboženství. Jak vidíte, bylo to úplně z jiných důvodů než z nějaké víry. Taky mně to dlouho nevydrželo a přestalo mě to bavit. Pak už se náboženství přestalo ve škole vyučovat, ale myslím, že ta výuka pokračovala někde jinde, protože některé děti na to náboženství někam chodily. Nějak se to vědělo, ale už se o tom nemluvalo. Pokud vím, tak to nikdy žádný negativní dopad na nikoho nemělo. Církev československou v naší obci jsem moc nevnímala. Až později, snad se začátkem středoškolského studia, jsem zjistila, že existují další církve a z nich dost významná Církev československá husitská, kde jsou i někteří příbuzní, o nichž jsem to dříve ani nevěděla. Přitom jsme se v naší široké rodině dost scházeli, jak bylo tehdy zvykem, vždy o pouti a o posvíceních, narozeninách i svátcích. O náboženství jsme se nikdy nebavili. Takže z mých vzpomínek byly vztahy obou církví vzájemně tolerantní, ale byla jsem tomu asi spíše vzdálená. A ještě až o hodně později jsem se od své babičky postupně dozvíдалa, že ona patřila k těm prvním, co přestoupili od katolíků k čechoslovákům a že to bylo docela bouřlivé až i bojovné – dokonce obsadili katolický kostel. No, měla jsem se ptát víc. V mém dalším životě už náboženství a církve nehrály žádnou velkou roli.

Společenský, kulturní a sportovní život v souvislosti s církvemi

Tak o tom nic moc nevím, protože jsem aktivně v žádné církvi nebyla. V době mého dětství a mládí byla církev tlačena spíše na okraj společnosti, její případné akce byly buď tiše trpěny, pokud příliš nevyčnívaly nebo byly rovnou potlačovány a zakazovány. Až po roce 1989 došlo k jistému oživení a novým možnostem pro církve, je otázka, jestli se jim daří těchto možností využívat.

Mezikonfesní sňatky

Tak o tom vím jen z vypravování od babičky, takže byly takové sňatky. Pak si lze o tom přečíst v mnoha literárních dílech, často i dost napínavé až tragické osudy to byly, ale to asi není předmětem vaší otázky.

Mezikonfesní vztahy dnes

Jak jsem řekla, nejsem aktivní příslušník žádné církve, tak asi nemohu moc soudit. Jen co vím ze sdělovacích prostředků. Katolická církev hraje dominantní roli, to je patrné i v běžném životě. Ostatní jsou tak trochu nebo docela dost až za ní. A pak tady je nový fenomén, nejprve sekty, teď už snad náboženská společenství jako např. jehovisté. Ani vlastně nevím, jak se s těmi novými proudy vyrovnávají tradiční církve. Jinak mě vztahy mezi církvemi nikdy moc nezajímaly. Ale generace mých rodičů tím žila, pro ně to mělo důležitost. Nás už se to netýká.

Praktikování a prožívání víry v dnešní době

Dnes chce hodně lidí mít svatbu v klasickém kostele, rozumí se katolickém, tak se tam ty svatby prostě dělají. A nejde vůbec o víru, jde jenom o to prostředí, protože na venkově byly svatby vždycky v kostele. Myslím, že se tam při takovýchhle akcích sejdou ateisti i různí věřící, ale každému je jedno, kdo co je. Jinak k praktikování víry toho zase moc říct nemůžu. Společného praktikování a oficiálních církevních obřadů se neúčastním. Svoji osobní víru mám, můžeme ji nazvat i spiritualitou, takže jak patrně, je to čistě moje vnitřní svobodné prožívání.

Petr (*1977, 40 let) není členem žádné církve

Vzpomínky na mezikonfesní vztahy po dobu vašeho života i na to, co znáte z doslechu po předcích

Tak já nejsem úplně ten pravej přes církve, nebo oficiální dějiny církve, nějak to jde mimo mě. Jako samozřejmě vidím, že tady jsou 2 kostely, ale naše rodina na to nikdy moc nebyla, ani jsme o tom, po pravdě, nikdy snad nemluvili. Ten husitskej kostel je dobrej co do akustiky, to mám vyzkoušený. Hezky se tam zpívá. V tom na návsi, katolickém, je to zase takový jiný, jako tradiční. Každý má něco do sebe. Ale církve, k tomu asi nemám moc co říct. My jsme vždycky řešili jiné věci v rodině. Víme teda tolik, že byly nějaký nesváry kolem katolický církve, ale taky – kdy v historii nebyly? (smích) Ono to s těma katolíkama a vůbec jako s věřícíma lidma je někdy těžký, když tu víru přeháněj. Nic se nesmí přehánět. Ale k otázce: já o vztazích, nebo ještě k tomu nějakých špatnejch vztazích nic nevím. To by se ke mně přece doneslo, ne? (smích). Takže možná něco bylo, ale už je to dávno a je to mimo oblast mého zájmu.

Měla nebo má příslušnost k církvi nějaký vliv na jiné sféry života tohoto jedince?

No tak pokud chce dělat kariéru v církvi nebo československý straně lidový, tak určitě jo... Ale konkrétně. Tady o tom nevím. Pokud by byl aktivní v církvi například hostinský, tak mně to je jedno. Ale když by to byla učitelka ve škole, tak už to je horší, ta by mohla negativně ovlivňovat.

A co opačně? Bylo nebo je členství v církvi výhodou nebo spíš překážkou pro nějakou práci, vzdělávání, vztahy?

To si nemyslím. Dřív to bylo samozřejmě na překážku vzdělávání, ale to už je pasé.

Společenský, kulturní a sportovní život v souvislosti s církvemi

To už je něco trochu jiného. Tady s tou církví nebo s tím kostelem jsou spojeny různé akce. Jako živý betlém, různé zpívání o vánocích a jindy, Tři králové, vítání jara nebo vynášení zimy, vlastně s tím souvisejí i velikonoce a takový ty různé svátky, po celý rok. A vono je to hezký a má to něco do sebe, taky se na tom hodně účastněj moje děti...ale...dneska už vlastně nikdo neví, že to jsou nebo který z nich jsou církevní svátky a který jsou nějaký tradice, možná ještě i pohanský. A taky se dělaj svatby v kostele. Takže s tou církví je tady vlastně spojeno od každého trochu – společenského i kulturního života. Dřív, za minulého režimu, to takhle nebylo, pokud vím. To se rozjelo až potom. Teď se hodně dbá na ty tradice a je to dobře, aspoň jsou děti vedeny k něčemu pořádnému. A že by církev a sport? To asi ne (smích)

Mezikonfesní sňatky

Tak tohle se mě opravdu netýká. My jsme měli s manželkou normální svatbu, protože nejsme v žádný církví. Maximálně jsem se ocitnul jako host na svatbě v kostele, ale to vlastně vůbec nevím, jak to měli snoubenci s vírou. Jestli byli fakt věřící, nebo to jenom předstírali nebo jenom jeden a jestli ve stejný církví, nebo ta svatba v kostele byla jenom póza... nevím. A do minulosti nevím vůbec nic. Já neznám žádný takový případ. Dneska už se to neřeší.

Mezikonfesní vztahy (mezi církvemi i mezi jednotlivými věřícími) v dnešní době

Jak už jsem řekl předtím, co se týká vztahů mezi církvema tady, já to nevnímám, ani se o to nezajímám, nic o tom nevím. Pokud to není přímo fanatismus nebo terorismus, tak mně to je jedno. Z mého pohledu je v obci klid.

Praktikování a prožívání víry v dnešní době

Tak některá část rodiny to žere víc a některá část míň - jako to náboženství a podobný věci. Teď si nejvíc dělám starosti s dcerou, protože přišla s tím, že nějaká spolužačka chodí do nějaký...církev... já tomu teda říkám sekta... a ona ji tam lanaří a dceru to začalo zajímat a tak se tam chce jít podívat - ale to není tady u nás ve vsi. Jestli si tam chtějí říkat nějaký pohádky o andělech, tak prosím, ale jakmile jim začnou cpát do hlavy něco o nějaký disciplíně a poslušnosti vůči Bohu, tak s tím bych se teda neztotožnil. To už bych musel zasáhnout. Na tohle jsem vysazenej. Proto taky nemám rád tyhlety dogmatický náboženství. To už by byla lepší nějaká normální víra.

Co to je normální víra?

No něco moderního, kde se člověk může rozhodovat podle sebe a je tam vždycky nějaká možnost volby. Ale jinak chápu, že se člověk v těžký životní situaci potřebuje k něčemu upínat a prostě jako věřit v něco vyššího nebo v někoho, kdo mu pomůže. Jsou chvíle, kdy se i já, ateista, modlím (smích).

A tak jak myslíš, že lidi prožívají tu víru dnes?

Tak asi hodně každéj po svém, ale to ti nikdo neřekne, protože to je takový ... jako kdyby se za to styděli. Je to hodně intimní záležitost. Já ti to taky neřeknu. V něco určitě každéj nebo skoro každéj věří, ale nepude s tím na trh...myslím jako, že to nebude nikde vykládat. Když jseš v nějaký církví, tak je jasný, že držíš tu jejich linii. Ale když nejseš (v nějaký církví), tak si to tak nějak uzpůsobuješ k obrazu svému nebo tě chvíli zajímá to a pak zas tohle. Jako některý myšlenky z buddhismu třeba můžou bejt dobrý, tak si je vezmeš. Přestože v rodině jsi nikdy žádnýho buddhistu neměl. Určitě by se mezi lidma našly názorový rozdíly, že jeden věří tomuhle a druhej zase něčemu úplně jinýmu, ale mlátit se kvůli tomu vzájemně nebudem, tohle už je asi v český historii za náma.

paní Simona (*1981, 36 let), není členkou žádné církve

Vzpomínky na mezikonfesní vztahy po dobu vašeho života i na to, co znáte z doslechu po předcích

Něco málo vím, teď třeba od vás, něco i z místní kroniky nebo i z nějakých hovorů, ale nijak zvlášť se o to zrovna nezajímám.

A situace v minulém režimu?

O to jsem se nezajímala, no, minulý režim asi církve potlačoval.

Společenský, kulturní a sportovní život v souvislosti s církvemi

O akcích vím, koná se toho málo, ještě tak období Vánoc, Velikonoc. Jo, taky masopust se připomíná, vítání jara, čarodějnice, ale to už dělá škola a školka, to není církevní. Většinou to už bereme jako venkovské tradice nebo tradice naší obce.

Účastníte se akcí, které organizuje církev nebo těch akcí, kde se prolínají lidové zvyky a náboženství?

Já už teda prolínání náboženských nebo církevních tradic moc nevidím, u nás snad vůbec ne. A není tady žádný tlak, abysme někam chodili. Nevím jak dřív, ale teď ne. Bohoslužeb se vůbec neúčastníme. Pokud je svatba, pohřeb, tak to ano, to je samozřejmé. Jinak do kostela nechodíme. Někdy na výletě se někam do kostela zajdeme podívat, ale jinak moc ne.

Měla nebo má příslušnost k církvi nějaký vliv na jiné sféry života tohoto jedince? Bylo nebo je členství výhodou nebo spíš překážkou pro nějakou práci, vzdělávání, vztahy?

To tady vůbec neřešíme. Nevím o tom.

Mezikonfesní sňatky

Tak to se nás netýká. A jak to mají věřící, to nevím.

Mezikonfesní vztahy (mezi církvemi i mezi jednotlivými věřícími) v dnešní době

Aktivních věřících tady už moc není. Tak známe je, když chodí na ty bohoslužby, jsou to většinou starší lidé. Nijak nám to nevadí, to je jejich věc.

Praktikování a prožívání víry v dnešní době a má na vás přítomnost dvou církví nějaký vliv?

Žádný vliv, beru to tady tak, že máme dva kostely jako dvě památky. Občas se něco děje, spíše v tom katolickém, v československém málo. Ale jak říkám, mě víra moc nezajímá.

pan Alois (*1928, 89 let), člen ČČS

Od mládí bylo dáno, že patříme k československé církvi, tak jsem se tím nezabýval. Moji rodiče byli jedni z prvních, který přestoupili z církve katolické do církve československé. No máma vím, že chodila na katolický náboženství, ale nějak se jí nelíbily nějaký farářovy řeči, tak se na něj vykašlala a šla k československé. Do obecní školy a na měšťanku jsem chodil ve 30. a 40. letech a hodiny náboženství ve škole byly povinné. Pokud by někdo na náboženství chodit nechtěl nebo by to nechtěli jeho rodiče, tak rodiče mohli rozhodnout, že tam děti posílat nebudou. Ale nevím o žádném takovém případě. Ženy z naší rodiny, hlavně maminka a babička, byly silně věřící čechoslovačky. Nijak to neskrývaly, taky nebyl důvod a do kostela chodily z vlastního přesvědčení a jak nejčastěji to šlo. Dědeček, ten se do toho neangažoval nějak, ale babička...to bylo něco jiného. Když se šlo na bohoslužbu, tak to byly davy lidí. Ze Žernova sem chodilo taky hodně lidí, to byl celej houf, kterej se táhnul dolů. Vona jak se ta cesta klikatí, tak mládež chodila spolu napřed, některý po dvojicích a teprve za nima se táhli starý. Ty mladý, jak chodili spolu, tak myslím, že některý do toho kostela nakonec ani nedošli (smích). Jinak oni se strašně těšili, až zas bude neděle a půde se do kostela (smích). V kostele bylo vždycky narváno, hlavně i v době války, do roku 1945. A farář Fišera měl dobrý kázání, on kázal lidsky, žádný abstrakta nebo něco takového, ne, on kázal lidsky. Taky tam zpíval na kúru sbor, sólisti tam byli vynikající. Za protektorátu to byla jedna z mála možností, jak se scházet. Pak už docházka ustala, byla nová doba, jiný starosti. To myslím po válce a hlavně po roce 1948.

Role církve a faráře

Na faru se muselo, když jste třeba potřebovali potvrdit „Vysvědčení o chudobě“. Moje maminka a její máma, když táta zemřel, tak mám papíry doma, kdy žádají o stipendium nebo prominutí něčeho, aby to nemusely platit, to gymnázium, a tam je dole - to je velikej papír - že to musí potvrdit obecní úřad, ale taky farní úřad.“

Celibát

No to byl hlavní důvod, proč taky katolický faráři tady i jinde přestupovali k Církvi československé. Jim šlo hlavně o ten celibát, o nic jiného, vždyť se jinak měli dobře. Kdyby ty katolíci ten celibát zrušili, tak nemusel být takovýhle exodus. Kněží by se akorát oženili, jinak by skoro všechno zůstalo při starém a byl by klid. A co se týká Fišery, tak zlí jazykové tvrděj, že zakládal Československou církev jenom kvůli tomu, aby mohl být s tou Andou, ale ...doložit to nejde.

Faráři:

Jo, často kázali proti sobě v neděli v 8 hodin ráno. To bylo jako schválně, protože se přetahovali o farníky. Jako který farář bude mít větší úspěch a přijde mu tam víc lidí. Ale víc jich bylo vždycky v československém. Potom, v 10 hodin, šli oba důstojní páni spolu na procházku do Třtice, ruce za zády a povídali si a vypadalo všechno v pořádku... Taky v jedné době posunovali mše, aby je neměli ve stejnou hodinu, ale to bylo kvůli varhaníkovi, protože byl jenom jeden a hrál v obou kostelích...

Farářka

Nevadilo, proč by mělo? Když můžeme mít i generálku, tak proč ne farářku? Byla tady třeba farářka a na tu jsou samý dobrý vzpomínky. Vždycky záleží na člověku, to je stejný jako všude jinde.

Přestupy:

Základní důvod byl politický. Byl konec války a velikej odpor vůči katolické církvi, vzhledem k tomu, že do poslední chvíle hájila Rakousko. Vždyť ze Lhoty padlo 21 lidí, ze Studnice 17, a v každý další vesnici několik dalších, no tak to přeci hrálo do karet nově vytvářené církvi, která byla v odporu. Ale ono to začalo už dávno. Ve farnosti Studnice byl katolický farář, velmi ostře zaměřený proti evangelíkům, kázal proti nim a odmítal některý církevní úkony některým občanům Řešetovy Lhoty, jako že to je evangelická obec, no a tak to začalo. Lidi ve Lhotě to brali jako kázání proti celý Lhotě. A potom se to táhlo až k tomu vzniku Československé církve, kdy tam bylo poměrně hodně lidí, který přestoupili na Československou církev.

Mezikonfesní sňatky

Podívejte, někdy asi kolem roku 48 se Pepa x (respondent uvedl jméno) ženil a Jarča byla katolická, tak Pepa, aby měl klid v baráku, tak přestoupil. Nikdo s ním pak nemluvil. Ty kluci, co s ním kamarádili, mu to prostě furt vyčítali - přestoupil kvůli ženské. Takovýhle dvojice se pak akorát musely dohodnout, jak povedou děti, v jaký věku je budou vychovávat, ale to se vždycky nějak domluvílo.

Minulý režim

Tenkrát celková státní ideologie byla protináboženská. Říkalo se, že náboženství je opium lidí, aby se nestarali, o co je potřeba, ale aby se starali o problémy duchovní. To byly tak ty 50. -60. léta. To se v kostele scházelo třeba pět lidí a tak...„Ale vidíte, že i za té totality, i katolickéj kostel se opravoval, československéj kostel se opravoval, ten

stát na to něco vynaložil. A církevní pohřby, ty byly pořád, proti tomu si nedovolil nikdo nic říct.

Vzájemné vztahy

Ano, bylo občas napětí mezi lidmi, to když byli moc fanatici. Ale dvě církve nevadily, aspoň se učili lidi respektu. *V jakých ohledech nebo situacích se tedy projevovala konfesní odlišnost?*

Skoro nikde.

Mohlo by tedy dnes ještě vůbec dojít k tak vyhraněné situaci mezi dvěma církvemi, jako bylo např. zabránění cizího kostela? Nebo k nějakým mírnějším sporům na slovní úrovni, týkajícím se víry?

Klidně 10 církví tady dneska vedle sebe může být a bude to jedno. Dneska se ty náboženské záležitosti neženou do takového extrému, jako to bylo za nás."

Situace dnes:

Dneskom je to katastrofa, je to prázdný všechno...Československej kostel je dost využívané na ty koncerty, vánoční besídky dětí a tak dále. A mám dojem, že nikdo to nespojuje s žádnou vírou. Budeme to mít v československým kostele a hotovo. Protože to je v podstatě koncertní síň. Konaj se teda pohřby, záleží na tom, kdo to umřel, ale československej i katolickej kostel jsou v řadě případů nabitý. Ještě stojej lidi venku ... A je to v kostele, a jde se do toho kostela.

A proč myslíte, že to je dneska prázdný?

Některý lidi poznali, že to jsou věci, který prostě nejsou reálný. Náboženství je vytlačený celkovým společenským pokrokem. Jiný lidi tomu nepřikládají vůbec žádný význam, protože jim to nic nedává. A k tomu, abych měl nějakou víru, nepotřebuju chodit do kostela nebo aspoň ne pravidelně.

„Tady je z roku 1800 nějaký ten křížek, u zastávky, všechny katolíci nebo všechny věřící na to kašlou a já tam chodím rozsvěcet svíčky. No, protože to je zase památka - ty lidi tenkrát v to věřili, a je to památka po těch lidech. Tak co bych jim nezavítal, těm bejvalejm našim, který to postavili, a chci taky, aby ta vesnice k něčemu vypadala. Nějaká ta všeobecná kultura musí bejt.“

pan Otto (*1940, 77 let), z rodiny ČČS, není členem žádné církve

Pan Otto chtěl poskytnout rozhovor pouze společně s panem Aloisem, přičemž mluvil především pan Alois, a pan Otto pokyvoval nebo poskytoval doplňující informace.

Podoba religiozity a minulost

Studnice bývala silně katolická, byli to takoví studničtí „půlpáni“, než vznikla samostná republika a československá církev. O církvi československé vím z rodiny to, že po 1. světové válce to bylo velké nadšení, protože s pádem Rakouska byla nenávisť i proti „Římanům“ a byla snaha o vše nové a československé. A podporoval to i Masaryk – aspoň mezi lidem se to říkalo. A do kostela se prostě chodilo, dělali to tak všichni.

Vztahy

Občas byly nějaké řeči, ale nepřátelství jsme nezažili.

Farář

Tak je známo, že v obci kdysi dávno působil katolický farář, který měl dvě děti, ty mu říkaly strejčku, ale všichni ve vsi věděli, že to jsou jeho děti. Lidi to nijak neřešili, až na pár katolických fanaticů a ty se najdou vždycky. A když se našel katolický kněz, který měl respekt a který přestoupil, tak s sebou stáhl velký počet věřících. To bylo i tady ve Studnici... A když se pak československý faráři mohli ženit, ona to zas tak velká změna pro lidi nebyla, prostě se jenom úředně stvrdilo to, co už existovalo dávno předtím, ale potají. A farář československý (respondent uvedl jeho jméno) byl takový lidový, chodil i na pivo do hospody, docela i vypil, a pak se smál s chlapama těm jejich řečem.

Žena farářka?

Mně nevádí, jestli to je žena nebo muž, když svoji práci dělá dobře.

Mezikonfesní sňatky

Moje máma (miněno manželka), to je katolička, že jo, a my se o tom nebavíme a ona nechodí do kostela. Když jsme u nich (v rodné obci manželky), tak do kostela jde, to musí. Tady ne... A to bylo řečí, když se vdávala, z její rodiny, abysme jí tady jako nezakazovali chodit do kostela, když jsme tady sami takoví ... lidi. Co si to o nás vůbec myslěj? A pokaždý, když jsme tam přijeli, tak se jí ptali, jestli je všechno v pořádku a tak. A přitom tady ji lidi přijali úplně normálně a nikdo to neřešil.

Minulý režim:

To bylo složité...

Měla příslušnost k církvi někdy vliv na to, kdo bude ve vedení obce, ve veřejných funkcích a podobně?

To tady nebylo.

Vztahy dnes:

Dřív, hlavně za První republiky, to bejvalo občas divoký, to ano. Pak si zase každé dával pozor, co říká a před kým. A dneska už je to asi jedno, každý si může myslet a dělat a říkat, co chce.

Mohlo by tedy dnes ještě vůbec dojít k tak vyhraněné situaci mezi dvěma církvemi, jako bylo např. zabránění cizího

kostela? Nebo k nějakým mírnějším sporům na slovní úrovni, týkajícím se víry?

Nemohlo, protože dneska už to nikoho nezajímá.

paní Marie, (*1929, 88 let), z rodiny ČČS, není členkou žádné církve

Vzpomínky na mezikonfesní vztahy po dobu vašeho života i na to, co znáte z doslechu po předcích

Musím začít trochu obšírněji. Já se narodila v roce 1929 a ty začátky církve československý znám spíše z vypravování mé maminky nebo tet, které byly tehdy mladé a zrovna vznik té církve byla asi dost významná událost té doby, protože se o tom i pak dost mluvilo. No, vzpomínaly na tu dobu, že jako bylo velké nadšení, jednak vznikla Československá republika, taky Masaryk byl někdo, říkalo se běžně „tatiček Masaryk“. Byla to asi doba velkých nadějí a to se projevilo i v té víře, taková kritika katolictví, hlavně toho jejich vedení nebo jak bych to řekla. Moji prarodiče, hlavně ze strany otce byli velcí katolíci, ti prý nebyli moc nakloněni snahám o novou církev. Taky to asi souvisí i s těmi generacemi, jako s tím věkem. Mláď je vždycky nějak víc dopředu, pro nové věci, zatímco starší generace je už opatrnější, není moc pro novoty. Taky je zajímavý, že to byly hlavně ženy z okruhu naší širší rodiny, to od nich bylo znát takové zapálení pro novou církev československou jako tu správnou a novou. Hned jak to šlo, tak běžely, odhlásily se od katolíků a přihlásily se k čechoslovákům. A když pak pro ni byli i mnozí katolictví kněží, jako tady v našem kraji, tak to byla velká podpora a s mnoha lidmi to úplně zamávalo, jako ta myšlenka, že vlastně nedělají nic špatného, když jsou v čele těch snah i kněží. A ono se to tady stalo hned dvakrát za sebou. Tak se pak nedivte, že hromadně přestupovali k nové církvi, od které čekali, že nebude tak latinská, ale že bude naše, tedy československá. Nevím, jestli jsme dneska schopní to nadšení pochopit, když tehdy přestupovaly celé vesnice k čechoslovákům, aspoň tady to tak bylo. V naší obci zůstalo jen pár katolíků z té nejstarší generace, jinak všichni přestoupili. Nevím, co bych řekla na vztahy obou církví v té době, na žádné rozepře si nepamatuji, ale taky proto, že v naší vesnici čechoslováci prostě převažovali nebo jsem taky nemusela o něčem vůbec vědět. Když jsem pak chodila ke svým prarodičům ze strany otce, ti zůstali katolíky, tak nikdy nic neříkali o té nové církvi, jako by s tím byli smíření. Dnes z pohledu svého věku si myslím, že možná byli vůbec rádi, že ti jejich „mladí“ zůstali alespoň u nějakého náboženství.

V jakých ohledech nebo situacích se tedy projevovala konfesní odlišnost?

Pokud vím, tak lidem mladším v té době to bylo dost jedno, a pro některý starší to byla palčivá otázka, tak o tom radši mlčeli. Dneska to chápu. Problémy byly hlavně u těch sňatků, tam to vždycky ta rodina řešila.

Jinak v jedné rodině byl kostelník, který sloužil jak v katolickém, tak i československém kostele. A nebyl s tím problém. Občané se respektovali vzájemně. Pokud se týkalo farářů i farářek, tak to vždycky záleželo a pořád záleží na tom, jaký to byl nebo je člověk. Byli tady různí. Víc Vám k tomu asi neřeknu. Svoji pověst si farář tvoří sám.

Společenský, kulturní a sportovní život v souvislosti s církvemi

No, tak to nevím, co bych řekla. Z dětství si pamatuji na nějaké církevní svátky, s tím spojené oslavy, průvody, a to u obou církví, a u československé možná i nějaké pěší výlety. Na to jsme rádi chodili. A doba mého dospívání, to už byla zase ta druhá válka, a to byly úplně jiné starosti než nějaký společenský život. A sport? No my mladí jsem chodili do Sokola, to bylo dost populární, ale to s církví nemělo vůbec nic společného. To bylo úplně mimo náboženství.

Mezikonfesní sňatky

Byly taky, měli jsme i jeden v naší rodině. Ženich katolík, nevěsta československá, tak co s tím udělat. Oboje rodiče sňatku přáli, jen ta rozdílná víra byla jaksi na překážku, hlavně tedy u těch rodičů ženicha, hlavní aktéři sňatku by tohle snad ani neřešili, jenže museli. Představa byla, že svatba bude v katolickém kostele farnosti ženicha, rodina nevěsty, která je odsud, s tím byla tolerantně smířena a nebyly tedy zdánlivě potíže. Jenže objevil se problém s farářem katolickým, požadoval přestup nevěsty k církvi katolické. Tak se jednalo s naším farářem Církve československé tady a ejhle, bylo řečeno, že sňatek může být uskutečněn v kostele československým přímo tady, tam víra ženicha - nutno říci, že spíše vlažnější - nebyla na překážku. Tak svatba dopadla dobře. Často se o tom s humorem mluvilo při různých rodinných sešlostech, jaké museli na začátku překonat překážky. Ale i tohle byl takový důkaz, že ta Církev československá byla tolerantnější a taková spíš lidská.

Vztahy mezi církvemi dnes?

No, nevidím do těch jejich vztahů zblízka, ale navenek se tak nějak respektují. Jen někdy se zdá, že ta církev katolická se považuje za takovou první, no, je tam nejvíc těch členů, ale zase konají se takové ty ekumenické akce, kde jsou zástupci všech církví, tak to je dobré, že se takhle setkávají před veřejností. Ale jaké je zákulisí, to nevíme.

Praktikování víry a prožívání víry dnes.

Praktikování víry a prožívání víry, v tom je asi trochu rozdíl. Myslím si, že praktikujících věřících ubývá. Je to většinou ta starší generace. Dneska už to není tak, že by se vesnice v neděli ráno vylidnila a rozdělila na dvě části a jedna část lidí by šla do jednoho kostela a druhá do druhého. Dnes už chodí do kostela jenom ten, kdo chce. A to je menšina. A zbytku vesnice je to jedno. Těch, co víru prožívají, bude možná spíše přibývat, myslím těch, co nepotřebují chodit do kostela a nepotřebují být tak nějak organizováni v nějaké církvi. Hodně lidí říká, že mají svou víru, že jsou tedy nějak věřící, ale že k tomu nepotřebují církev, kterou třeba i kritizují za určitou zastaralost a pokrytectví. Nepotřebují víru prožívat veřejně. Je to dnes i tou dobou, jak se říká, že je taková zrychlená a na nic není čas. Hodně lidí říká, že mají svou víru, že jsou tedy nějak věřící, ale že k tomu nepotřebují církev, kterou třeba i

kritizují za určitou zastaralost a pokrytectví. No, něco na tom je.

pan Josef (*1952, 65 let), člen katolické církve

Vzpomínky na mezikonfesní vztahy po dobu vašeho života i na to, co znáte z doslechu po předcích

Historie mě zajímá, něco jsem si přečetl v kronice, něco vím sám. Ona vlastně ta církev čsl vznikala odejitím farníků od katolické církve, hodně vlivem kněží, kteří taky přešli, to ta atmosféra po vzniku republiky dělala hodně, že by jako i církev měla být nová, často to bylo hodně unáhlené a lidí pak zase se vraceli zpátky. A kostel tady hned taky neměli, zabrali ten katolický a to zrovna nebylo v pořádku... taky ho pak museli vrátit nebo odejít z něj, a teprve pak si stavěli vlastní sbor...no, bylo to někdy trochu divoký.

A situace v minulém režimu?

No, minulý režim byl spíš proticírkevní, zvláště ta padesátá léta - byly i procesy proti kněžím, hlavně katolickým. Pak snad už ty násilnosti tak nebyly, ale byl takový státní dohled nad církvemi, aspoň jim dělali různé překážky, náboženství se nesmělo učit, děti měly potíže dostat se na školy. Asi se i v určité době sledovalo, kdo chodil do kostela, no, někdo tam radši ani nešel, aby nebyl takzvaně „proti režimu“. Obě církve tady, tedy kromě těch začátků, byly pak tak nějak smírlivé, občas taky se něco řeklo na kázání proti té druhé, ale to celkem nic nebylo, na vesnici je to jiné než ve městě, tady lidi museli žít víc pospolu. Že by tady byly zákazy chodit do kostela, to tedy nevím.

Mezikonfesní vztahy (mezi církvemi i mezi jednotlivými věřícími) v dnešní době.

Dnes je to jiné, lidi můžou chodit kam chtějí, ale moc se na ty bohoslužby nechodí, ne tak jako dřív. A co mě mrzí, že třeba se pozve nějaký pěvecký soubor nebo hudebník na adventní koncert, to bylo právě v kostele čsl, kam se vejde víc lidí a návštěva byla tak slabá, že to bylo pro ostudu. To zase je ta dnešní pohodlnost, za první republiky dělaly církve i nějaké přednášky a pěvecká vystoupení, a to lidi přišli, bylo to vzácnější... no a nebyla ta televize. Viděl bych, že kostely i kaple by se dnes mohly oživit právě takovými kulturními akcemi. Dnes jedině ty akce s místními dětmi, ty jsou nabitě, o tom jsem už mluvil. Co tady z náboženství chybí - nějaký pravidla, jako třeba to desatero, to má něco do sebe, aspoň to slušný chování by mělo bejt ...a mládež nemá kázeň.

Společenský, kulturní a sportovní život v souvislosti s církvemi

Pokud se něco ve vsi koná, tak vím o všem, protože se o vše zajímám. Takže i akce obou církví, ale je to dost slabé dnes, třeba církev čsl husitská má bohoslužbu jednou za měsíc, dojíždí sem administrátor, ani nevím, jak se jmenuje, ...byl jsem se tam jednou podívat, účast byla slabá, pár lidí. Občas jsou pohřby, ale málo, svatby taky málo, a to spíš v katolickém kostelíku, v čsl ne, nebo radši někde ve městě, tam je to víc slávy pro ty svatebčany. Akce před Vánocemi i Velikonocemi se tedy konají, ale už spíš jako připomenutí lidových tradic a takové té adventní atmosféry, na to si lidi potrpějí, to pak do kostela jdou na nějaký koncert nebo vystoupení dětí ze vsi (hodně dělá škola)- to pak rodiče a každá babička a tetička chce vidět děti jak vystupují a jak se ty básničky naučily, je to takové dojemné, to prostředí se k tomu nakonec hodí, ale s vírou či náboženstvím to už nemá co dělat, je to takové připomínání venkovských či místních tradic, tam kde není škola nebo aspoň pár aktivních lidí, tak se nedělá ani tohle nebo vůbec nic a to je škoda. Je to součást kulturního dění v obci, jen jsou využívány původně křesťanské svátky a nakonec proč ne... a důležitá je ta škola..., můj názor jako občana starší generace je, že každá pořádná obec nebo vesnice má mít školu, kostel a hospodu. Tak to dřív bylo a tam se odehrávalo všechno důležité. A nakonec se všichni sešli v té hospodě, i pan učitel, i pan farář, no a hostinský věděl vůbec o všem, tam se všechno semlelo a bylo důležité zajít aspoň na jedno pivo, no bylo to lepší než jako dnes sedět doma u televize... Lidi byli víc pospolu, no hádali se taky, to jo, ale v té větší společnosti se ty názory víc probíraly a víc se to vyříkalo, takže pak šli domů a byli takoví klidnější a nepotřebovali ty moderní psychoterapie a takový ty věci. A to ještě naše obec má kostel, školu i hospodu hezky na návsi, skoro vedle sebe, to je jako z románu a přitom to tak je...

Praktikování a prožívání víry v dnešní době, má na vás přítomnost 2 církví nějaký vliv?

Jsem katolík, ale žádnéj fanatik, něčeho se účastním... A jak jsem říkal, pokud je třeba pohřeb z kostela, tak to je samozřejmě slušnost... to snad nemůže dnes nikomu vadit tam jít, aspoň jsem se s tím nesetkal. Nekoukám na lidi podle jejich víry, ale hlavně podle jejich chování, ... jinak jsem tolerantní a na nějaký vzájemný vztah to moc vliv nemá, ale zase nejsou tady žádný fanatici, to bych se třeba i ozval, kdyby byli, ale jak říkám, vidím spíš tu vlažnost, lidi mají svých starostí dost... Kvůli víře už se dneska nikdo prát nebude. Obecně si myslím, že to není na škodu, když jsou dvě církve, protože to vede k toleranci, trochu i k vzájemnému chápání, když mluvíte s lidmi různé víry, ale zase, dnes to není nijak vyostřené, každý uznává svého Boha, ale na veřejnosti se to moc nijak nerozebírá, jak říkám, jsme národ vlažný z hlediska víry, dost ateistický, a ta stará generace, která to brala vážně, tak ta odchází. Dnes se jde do kostela dost lidí podívat právě z jiných než náboženských důvodů...